

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologických věd

Diplomová práce

HISTORIE VZDĚLÁVÁNÍ V OBCI VOLDUCHY
DO ROKU 1965

Vedoucí práce: doc. ThDr. Rudolf Svoboda ThD.

Autorka práce: Bc. Lenka Čarnogurská

Studijní obor: Navazující pedagogika volného času, kombinovaná forma

Ročník: 2.

2017

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

11. 3. 2017

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. ThDr. Rudolfu Svobodovi ThD. za připomínky, rady a metodické vedení práce. Dále děkuji Vladimíře Týcové za poskytnutý materiál. Poděkování za fotografie a pohledy patří Elišce Aubrechtové, Karlu Aubrechtovi, Jarmile Bejčkové, Jindřišce Klírové, Haně Kozelkové a Ladislavu Plimlovi.

Obsah

Úvod	6
1 Obec Volduchy	8
1.1 Základní místopis.....	8
1.2 Dějiny Volduch do roku 1913	9
1.3 Život v obci za I. světové války.....	10
1.4 Volduchy v letech 1919–1938.....	11
1.5 Druhá světová válka.....	13
1.6 Volduchy v letech 1946–1965.....	15
1.7 Významní rodáci.....	16
1.7.1 Emanuel Jaňour	16
1.7.2 Stanislav Broj.....	18
2 Obecná škola ve Volduchách v letech 1793–1914	20
2.1 Počátky výuky	20
2.2 Učitelé	20
2.3 Žáci a výuka.....	25
2.4 Školní budova	26
2.5 Slavnosti, události.....	30
3 Obecná škola v období 1. sv. války	32
3.1 Žáci a výuka.....	32
3.2 Učitelský sbor	35
3.3 Válečné sbírky	37
3.4 Slavnosti a významné události	38
4 Obecná škola v letech 1918–1938	42
4.1 Události ve škole.....	42
4.2 Řídící učitelé a sbor.....	44
4.3 Žáci a výuka.....	49
4.4 Oslavy a divadelní představení.....	52
4.5 Školní budova	56
5 Období 2. světové války	59
5.1 Žáci a výuka.....	59
5.2 Učitelé	62

5.3 Školní slavnosti a významná výročí	64
5.4 Další události ve škole	65
6 Obecná, národní a základní škola v letech 1945–1965	67
6.1 Žáci a výuka.....	67
6.2 Pedagogický sbor.....	70
6.3 Školní a žákovské akce	71
Závěr.....	78
Seznam použitých zdrojů	80
Přílohy.....	83
Abstrakt	124
Abstract	125

Úvod

Tématem této diplomové práce je historie elementárního vzdělávání v obci Volduchy. Cílem je vytvořit ucelený přehled především o historii obecné, později národní a posléze základní školy v této obci, který dosud není k dispozici, a to od konce 18. století, kdy zde byla otevřena první škola, až do roku 1965, kdy byla spojena se Základní školou v Oseku. Tímto rokem také končí veřejně přístupné školní kroniky. Historie zdejšího školství je mapována pomocí dílčích oblastí, které sledují změny v pedagogickém sboru, stavy žactva včetně náboženského vyznání, organizaci výuky, školní i mimoškolní aktivity zahrnující četné oslavy, významné události, sbírky i brigády, a také využívání školní budovy. Práce také sleduje vliv historických událostí a politických změn na školství, respektive na obecnou školu, její žáky a učitele.

Práce je strukturována do šesti kapitol. První kapitola se věnuje dějinám obce Volduchy a čerpá především ze tří obecních kronik, počínaje rokem 1922 a konče rokem 1965. Nejstarší dějiny jsou souhrnně zpracovány v první z nich zásluhou kronikáře a zdejšího řídícího učitele Čenka Knittla, který sepsání kroniky považoval za velmi důležitou a prospěšnou věc; kladl důraz na vytváření vztahu každého člověka ke svému rodišti. „*Nejlepším vědomím bude mi svědomí, že jako učitel postaral jsem se aspoň částečně o to, aby náš český člověk neumíral ve svém domově jako cizinec.*“¹ Určité srovnání a doplnění poskytla také *Kronika dělnické tělovýchovné jednoty*, dílo *Rokycany* autorského kolektivu Hany Hrachové a *Politický a školní okres Rokycanský*, kolektivní dílo učitelů rokycanského okresu vydané roku 1898 k 50. výročí panování císaře Františka Josefa I. Informace o životě dvou významných místních rodáků byly čerpány a ověřovány z více zdrojů. Biografii Stanislava Broje zpracoval Pavel Löffelmann v publikaci *Stanislav Broj, obhájce venkova*, informace potvrdily i kroniky Volduch a Rokycan. Život a dílo Emanuela Jaňoura popisuje *Kronika města Rokycan 1938–1947, Plzeňsko v lidové písni* Zdeňka Vejvody a doplňují novinové články (viz použité zdroje). Zdroje, z nichž nebylo citováno, ale byly využity pouze pro ověření jsou *Monografie Radnicka* Bohdana Bayera a *Kronika Záboje 1936–1954*.

Druhá až šestá kapitola podrobně zachycují dějiny školství ve Volduchách, rozdělené do pěti historických etap. První zahrnuje období od konce 18. století až do

¹ SOKA Rokycany, Kronika obce Volduchy 1922–1927, s. 4. Fond AO Volduchy č. 93, inv. č. 16.

roku 1914. Poté následují 1. světová válka, meziválečné období, 2. světová válka; poslední kapitola vykresluje poměry na zdejší škole od konce války do roku 1965. Základními zdroji pro zachycení vývoje voldušské školy byly tři školní kroniky z let 1910–1965. Doplnující informace poskytly obecní kroniky Volduch i kroniky města Rokycan z let 1907–1947 a opět dílo *Rokycany* autorského kolektivu H. Hrachové. V případě kronik se jedná o zdroje, na které je třeba pohlížet kriticky, protože byly pochopitelně poplatné době vzniku i politickému směřování jejich autorů. Tam, kde to bylo možné, jsem informace ověřovala i v jiných zdrojích.

Voldušské kroniky jsou „chudé“ na fotografický materiál, a tak jsem věnovala značné úsilí hledání fotografií v kronikách škol z celého rokycanského okresu. Všechny kroniky, ze kterých jsem čerpala, existují i v digitalizované podobě na internetových stránkách projektu *Bavorsko-česká síť digitálních historických pramenů* pod názvem *Porta fontium*. Zde se mi podařilo „objevit“ několik fotografií učitelů působících i na obecné škole ve Volduchách. Ostatní materiály (pohledy či fotografie) jsem získala od místních občanů, které jsem za tímto účelem oslovila.

Jak již vyplynulo z předchozích vět, použila jsem ve své práci především metodu přímou a komparativní.

1 Obec Volduchy

1.1 Základní místopis

Obec Volduchy se nachází v Plzeňském kraji 4 kilometry severovýchodně od Rokycan. Leží v průměrné nadmořské výšce 400 m n. m. částečně v údolí mezi vrchy Chlumem a Plecháčem. Vesnicí protéká Voldušský potok. Počet obyvatel k 1. 1. 2016 byl 1155, z toho 573 mužů a 582 žen.²

Největší pamětihodností obce je původně gotický jednolodní kostel sv. Bartoloměje postavený koncem 14. století. V 18. století byl barokně přestavěn, při velkém požáru roku 1817 vyhořel a znovu obnoven byl o pět let později. Zachovalý barokní oltář zdobí socha sv. Bartoloměje. Vedle kostela stojí vrcholně barokní socha Panny Marie Bolestné, kterou pro obec nechala roku 1729 utvořit Anna Nosticová.³ Kostel i socha byly prohlášeny za kulturní památky.

Do katastru obce náležejí také dvě osady – Díly a Habr. Díly se nacházejí 2 kilometry jihozápadním směrem, první zmínka o nich pochází ze 17. století, kdy byly panským dvorem. Habr leží dva kilometry na východ a původně se jmenoval Josefov. Jeho nedílnou součástí jsou dva rybníky. Severněji položený nazývali místní obyvatelé *zadní* nebo také *nový*, protože byl založen později, nebo též *trnovský* podle louky zvané Trnovka, rozprostírající se na pravém břehu tohoto rybníka; dnes se oficiálně užívá název *Trnovský rybník*. Druhý rybník je znám jako *přední*, *horní haberský* nebo *chlumský*. Oficiální název zní *Horní haberský rybník* a v 17. století měl být využíván pro hutě a hamry v Oseku. Tehdy z něj byl vyveden kanál, který měl v případě potřeby plnit devatenáct oseckých rybníků. Oba rybníky dodnes leží ve stínu okolních lesů, jejich vody jsou velmi chladné, a tak nebyly určené a ani vhodné k chovu ryb. Kdysi se ovšem kromě výše zmíněného využívaly i jako zásobárny ledu pro pivovary, hostince nebo řeznictví v blízkém i širokém okolí.⁴ U Trnovského rybníka byly již od poloviny 60. let 20. století budovány dva autokempy, které se dodnes těší oblibě českých

² Český statistický úřad. *Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2016* [online]. [cit. 29. 10. 2016]. Dostupné na WWW:<<https://www.czso.cz/documents/10180/32853387/1300721603.pdf/cba78096-1cf5-4fde-b20a-3074b2f135f9?version=1.0>>.

³ Srov. SOKA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 235.

⁴ Srov. tamtéž, s. 19.

i zahraničních turistů. Blízko rybníků se také nachází vyhlášená studánka, kam jezdí pro vodu lidé z blízkého i širokého okolí. U studánky se rozprostírá chráněná niva, která uchvátí zejména v jarních měsících záplavou blatouchů bahenních a sasanek hajních. Habr je vyhledávanou lokalitou pro pěší vycházky i jízdy na kole.

1.2 Dějiny Volduch do roku 1913

Původ jména Volduchy není zcela jasný. Václav Krolmus, kněz a amatérský archeolog a badatel ve svém rozsáhlém díle zmiňuje kopec Valduch, na kterém se prý v pohanských dobách vzýval veliký duch. Obec sama používala úřední název *Obec Volduch* až do roku 1899, poté užíván název Volduchy, německy Wolduch.⁵

Poprvé je obec zmiňována k roku 1289, kdy ji měl v držení Sulislav (Zulislaus) z rodu Dobrohostů z Plané. V následujících stoletích střídaly Volduchy častokrát majitele, postupně je vlastnil rod Rožmberků, Lobkoviců a Černínů. V první polovině 18. století za hraběte Nostice bylo v obci pouhých 13 sedláků a 38 domovních čísel, a proto sem prý hrabě usídlil chorvatskou kolonii. Nosticové ale byli špatnými hospodáři a tak panství propadlo věřitelům. Roku 1749 ho koupil Jan Nepomuk ze Šternberka. Obec Volduchy provedla roku 1770 tzv. konskripci obyvatel, zároveň museli všichni občané opatřit své domy číslly. O čtyři roky později zakoupila celé panství dvorská komora a panství se tak stalo součástí velkého majetku zbirožského se správou v Mirošově. Roku 1839 prameny uvádějí již 138 domovních čísel a celkem 1011 obyvatel.

Roku 1865 koupila zbirožské panství krakovská peněžní firma Kirchmaierova za 7 milionů zlatých. Zajímavé je, že prodej a kupní smlouva byla úředně schválena a podepsána až v červenci roku 1868 a firma již v listopadu téhož roku prodala nově nabytý majetek Bethelu Henrymu Strousbergovi z Berlína za 8,5 milionů zlatých; jiné záznamy udávají dokonce 10 milionů zlatých. Dr. Strousberg chtěl využít místní ložiska železné rudy a z převážně zemědělského Zbirožska vytvořit centrum železářského a strojího průmyslu. Jeho smělé plány překazil krach na vídeňské burze; následovaly další nepříjemné události – železná ruda se ukázala jako nevhodná ke zpracování, Strousberg neúspěšně jednal s anglickými bankéři, posléze vydal nekryté šeky v Rusku a nakonec se dostal do obrovských dluhů a na jeho majetek byl roku 1875 vyhlášen

⁵ Srov. SOKA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 5.

konkurs, sám Stroussberg strávil dva roky ve vězení pro dlužníky. O dva roky později vydražila panství vídeňská hypoteční banka, která ovšem nebyla schopna si ho udržet, a tak v nové dražbě zakoupil celé panství kníže Josef Colloredo Mansfeld, pán na Dobříši a Opočně za částku 3 350 100 zlatých.⁶

První řádné sčítání lidu bylo provedeno na základě říšského zákona roku 1870, druhé sčítání pak roku 1880 a každé další pak po deseti letech, což nám umožňuje nahlédnout na Volduchy v posledních desetiletích devatenáctého století z nového úhlu pohledu. V roce 1880 se počet obyvatel Volduch zvýšil oproti poslednímu údaji téměř o polovinu na 1474. Sčítání z roku 1890 uvádí 1526 osob ve 210 číslech, na muže i ženy připadá přesně polovina, tj. 763 osob; soupis uvádí 1520 katolíků a 6 židů. Roku 1900 se počet obyvatel snížil na 1477 ve 205 domech, z toho bylo 1443 katolíků a 3 židé. Do sčítací komise byl kromě starosty a členů obecního zastupitelstva jmenován i učitel místní obecné školy Václav Holna. O deset let později bylo podle úředního záznamu napočteno 1450 obyvatel ve 206 domech; obecní záznamy udávaly o jednoho člověka více, z toho 741 mužů a 710 žen, náboženská příslušnost není uvedena.⁷

1.3 Život v obci za 1. světové války

S první světovou válkou je spojeno zajímavé lidové proroctví, které se ve zdejších kraji odedávno tradovalo. To říkalo, že až bude mít kaple hradu Točnicku bílou střechu, bude v Čechách zle. Na jaře 1914 zasáhl kapli blesk; šindelová střecha shořela a byla nahrazena novou taktěž šindelovou střechou, která se bělala do dále. Obecní kronika popisuje veškeré události spojené s první světovou válkou, jak na poli mezinárodním a národním, a také vše, co konkrétně zasáhlo do života místních obyvatel, jako je např. rukování zdejších mužů – podle ústního podání narukovalo během války celkem 300 občanů Volduch, dále nedostatek a zdražování potravin, nařízené noční hodiny, přijetí uprchlíků z Haliče a z Itálie, povinné soupisy potravin, dobytka, náradí aj. a jejich rekvizice. Rekvizicím se nevyhnuly ani kostelní zvony, a tak byl v prosinci 1915 sundán z kostela zvon Bartoloměj vážící 360 kg. Tento zvon měl poměrně zajímavou historii; ulit byl v roce 1821 a roku 1830 na Bílou sobotu ho poškodil blesk. Po pěti letech byl přelit a osazen nápisem: „*Dnes Volduští obyvatelé, uslyšte skrze mne hlas Páně,*

⁶ Srov. SOKA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 205.

⁷ Srov. tamtéž, s. 27–29.

nechtějete zatvrzovati srdce vaše.“ Místní k němu měli osobitý vztah, podle kroniky měl zvon „*mohutný a krásný hlas, nebylo mu v širokém okolí rovného*“.⁸

Válečné období provázelo i mnoho „netradičních“ zákazů, např. zákaz nosit trikoloru, zpívat píseň *Hej Slované*, dětem odebírat časopis *Malý čtenář* (kvůli článkům o Komenském a Junáku), cvičit ve spolkových tělocvičnách, zákaz barvit velikonoční vejce a mnohé další. Kronika zmiňuje i množství anonymních udání, ke kterým vydalo c. k. okresní hejtmánství s místodržitelským radou Fischerem vyhlášku, že na ně nebude brán zřetel. S postupující válkou stoupala bída a hlad, přiděly byly nedostatečné a často nebylo ani to málo, co měli lidé dostat. Konec války a vznik samostatné republiky byl pochopitelně i zde vítán s nadšením a stejně jako v jiných obcích byl i ve Volduchách zvolen národní výbor a hospodářská rada, která měla na starosti zásobování.⁹

1.4 Volduchy v letech 1919–1938

Meziválečná doba proběhla ve Volduchách v podobném duchu jako jinde v Československu. I když ještě několik let po válce platil přidělový systém, lidé se snažili co nejdříve navrátit do běžného života. Ve Volduchách se v době mezi válkami rozvíjel bohatý spolkový život, v němž hlavní roli hrála Dělnická tělovýchovná jednota (DTJ)¹⁰ a Sokol. Kromě tělovýchovných aktivit pořádaly tyto spolky taneční zábavy, divadelní i pěvecká vystoupení, organizovaly dětské dny, vánoční a novoroční nadílky, taneční kurzy a také přednášky na různá témata. Pěvecký sbor DTJ získal popularitu zejména za sbormistra Františka Sudy, zdejšího učitele. V roce 1927 získala DTJ licenci na provozování kina a od roku následujícího začala pravidelně promítat filmy v Dělnickém domě.¹¹ Náčelnicí Sokola a jeho velmi aktivní a obětavou členkou byla učitelka slečna Marie Krátká, která stála za založením ženských odborů, a taktéž se podílela na pořádání mnoha akcí.¹²

V obci pochopitelně působily i politické strany. Od počátku dvacátých let to byla Československá sociálně demokratická strana dělnická (k nim patřila DTJ),

⁸ SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 33. Fond OŠ Volduchy č. 310.

⁹ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922– 1927*, s. 326–357.

¹⁰ „Roku 1921 učiněn pokus převést členy jednoty do řad komunistických, což bylo s napětím všech sil zabráněno“. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922– 1927*, s. 304.

¹¹ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika Dělnické tělovýchovné jednoty Volduchy 1913–1939*, nečíslováno. Fond DTJ Volduchy č. 865.

¹² Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922– 1927*, s. 306.

Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu (dříve Agrární strana) a Komunistická strana v Československu, které se v každých obecních volbách v tomto sledovaném dvacetiletí umísťovaly ve výše jmenovaném pořadí, při čemž sociální demokracie získala vždy téměř polovinu hlasů, respektive mandátů. Od roku 1927 se do politického dění zapojila i Čsl. živnostensko obchodnická strana středostavovská, která při své „premiéře“ získala 9 hlasů (1 mandát). Obecní volby o čtyři roky později dopadly se stejným výsledkem, i když se objevily další dvě strany (Čsl. strana národně socialistická a Čsl. strana lidová), které ovšem nezískaly žádný mandát. V posledních předválečných volbách v roce 1938 posílila sociální demokracie, počet hlasů pro její kandidáty přesáhl polovinu, komunisté naopak získali hlasů méně, a oproti předchozím volbám vstoupili do dění s jedním mandátem i národní socialisté.

Zajímavostí – či snad i kuriozitou – v tomto období bylo lidové léčitelství místního rodu Mühlbacherů. Čeněk Knittl, autor kroniky, zmiňuje, že léčili podle moči. První s léčením započal Václav Mühlbacher, švec; své znalosti pak předal svému synovi Janovi. Ten zemřel patrně v roce 1898 a po něm se léčení věnovala jeho druhá žena Josefa, rozená Tumpachová. Její věhlas doputoval až za moře a se svými problémy se na ní obraceli lidé až z Ameriky. Knittl se domníval, že reference o jejích schopnostech mohli rozšířit krajané, kteří se tam vystěhovali. Josefa zemřela v roce 1923, aniž by předala své vědomosti někomu dalšímu a tak s ní skončila, jak trefně poznamenává Knittl, světová pověst Volduch.

Na obec dolehla také hospodářská krize, která i zde způsobila zhoršení sociálních problémů daných zejména zvýšenou nezaměstnaností; obec se podle svých finančních možností snažila zaměstnávat lidi bez práce na stavbě obecního domu a při opravách cest. Událostem roku 1938 se kronika věnuje velmi podrobně a rozsáhle; zatímco politické aktivity stoupaly, kulturní život upadal.¹³

Díky sčítání lidu máme k dispozici také základní statistické údaje o obci. První sčítání v nové Československé republice bylo provedeno 15. února 1921. Komisi tvořili tři místní učitelé – František Suda, Václav Štajner a Čeněk Knittl a jako revizor voldušský rolník Matěj Broj. Počet obyvatel klesl na 1376, z toho 655 mužů a 721 žen, 811 bylo katolíků, 562 bez vyznání, 3 židé. Knittl v kronice uvádí i zajímavé zjištění, že

¹³ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1924–1949*, s. 1–173. Fond MNV Volduchy č. 178, inv. č. 31.

Statistický lexikon obcí z roku 1923 sestavený na základě téhož sčítání předkládá trochu jiná čísla. Počet obyvatel se liší o jedno číslo (1377), ale podstatný rozdíl udává v počtu mužů (679) a žen (698). Nepatrně se liší i počty katolíků (806) a bez vyznání (567), navíc je zde uveden 1 obyvatel víry československé. Lexikon udává i národnostní složení – 1375 obyvatel národnosti československé a 2 obyvatele německé národnosti. Třetí sčítání z téhož roku provedl soukromě osecký farář Václav Hodač, pod jehož farnost náležely obce Osek, Volduchy a Vitinka. Podle jeho soupisu měly Volduchy 1376 obyvatel, z toho 823 katolíků a 553 bez vyznání. Farář Hodač zachytil i počty svateb, pohřbů a křtin. Bezesporně zajímavou je poznámka, že týden před sčítáním odpadlo od katolické víry 700 osob.¹⁴ V rámci Československé republiky to byl výjimečný úkaz; na území Rokycanska klesl počet katolíků pod dvě třetiny a klesal i v dalších letech (dále viz kapitola 5.2 Události ve škole).¹⁵ Roku 1930 měly Volduchy již 1483 obyvatel a 259 popisných čísel, náboženská ani národnostní příslušnost není uvedena.

1.5 Druhá světová válka

Druhá světová válka znamenala ochromení vnitřního života obce. S okupanty se lidé setkali již velmi záhy. Podobně i s dalšími válečnými událostmi se setkávali spíše omezeným a dílčím způsobem daným relativně klidným životem v protektorátu. Ze zabraného území přišli do Volduch uprchlíci, jednalo se zejména o příbuzné místních občanů, téměř v každém stavení bydlely dvě i více rodin. Menší část našla zaměstnání, o většinu se musela postarat obec či stát. Obec jim přidělovala různé práce, např. shrabování bláta, úpravu cest nebo klepání šterku. Kulturní život byl omezen na minimum, vyhlášky zakazovaly schůze i shromáždění, program přednášek musel být schválen dopředu okresním úřadem. Obecní zastupitelstvo muselo 1. června 1940 složit slib vůdci A. Hitlerovi. Během války byly prováděny pravidelné sbírky kovů, o jejichž výsledcích musely obce podávat hlášení okresním úřadům.

Od 1. května do 1. června 1940 pobývala v obci 1. dělostřelecká baterie říšské armády, vojáci se ubytovali v Lidovém domě a v hostinci *Na Radosti*, děla stála na hřišti DTJ. V červenci přišla další vojenská skupina a během jejího pobytu došlo k nepříjemnému incidentu. Při kontrole výzbroje mužstva bylo zjištěno, že chybí dvě

¹⁴ Srov. SOKA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 31–33.

¹⁵ Srov. HRACHOVÁ, HANA a kol. *Rokycany*. Praha: NLN, 2011, s. 168. ISBN 978-80-7422-100-2.

pušky a podezření padlo na místní obyvatele. Vyšetřování a prohlídky německou policií nikam nevedly, a tak byl určen časový limit a v případě, že během něj nebudou pušky nalezeny či se viník nepřihlásí, bude přikročeno k potrestání těch, kteří jsou zodpovědní za pořádek v obci. Starosta vlastním šetřením zjistil, že jeden z vojáků poškodil pušku při čištění a požádal místního zámečníka o opravu. Ten ale odmítl, a tak se dotyčný voják vydal se dvěma puškama do Rokycan, kde je zahodil do Děkanského rybníka. Následující den voják pušky přinesl a byl předán k potrestání. Tato skupina odjela v září, v listopadu přijela další a ubytovala se v jedné třídě školy.

Z roku 1942 pochází zajímavá informace o zdvojnásobení počtu sňatků, které bylo prý jevem všeobecným, zejména dívky se tím chránily před nasazením na nucené práce. V lednu tohoto roku byla z Volduch odvezena rodina Popperů, v obci tehdy nikdo nevěděl kam. Z Rokycan byl ale v té době vypraven transport s židy do Terezína; bylo v něm celkem 220 lidí z celého rokycanského okresu.¹⁶ Josef Popper musel po příchodu Němců zavřít svůj obchod a spolu se synem pracovali jako lesní dělníci.

Poznámka z roku 1944 přináší zprávu o snaze o povznesení nálady obyvatelstva vytvořením hesla „*Radost ze života*“, které pochopitelně nikdo nebral vážně a s typicky českou ironií ho obrátil. Pod tímto heslem se pak v Lidovém domě konaly koncerty. Další oblíbenou zábavou obyvatel bylo promítání filmů, které se zde konalo pravidelně v neděli, občas i v sobotu a ve středu. Kino nabízelo zejména české filmy, kvůli úřadům muselo vzít alespoň jeden film německý. Kronikář píše, že žurnály, oslavující Třetí říši, byly přijímány s odporem, lidé pískali a smáli se, takže museli být často napomínáni. Tyto informace musíme brát s rezervou, nevíme, nakolik jsou ovlivněny tím, že byly dopisovány až po válce. Zatímco pro dospělé obecnstvo se promítalo ročně 50–60 filmů, dětských filmů byl nedostatek.

V březnu 1945 v důsledku evakuace východních zemí přišlo do Volduch 197 německých uprchlíků (z toho 87 dětí) a byli ubytováni ve škole a v hostinci *Na Radosti*. Podle místa předchozího pobytu byli rozděleni na tři tábory. Uprchlíci přijeli na 35 povozech, měli celkem 49 koní a 11 kusů hovězího dobytka, který byl ustájen u místních rolníků. Sami si hromadně vařili v provizorních kuchyních, do nichž jim kamna, kotle a ostatní potřebné věci zapůjčili zdejší občané. Potraviny dodávalo Zemědělské konzumní družstvo, pečivo 2 voldušští pekaři. Přistěhovalci, ve své

¹⁶ Srov. HRACHOVÁ, H. a kol. *Rokycany*, s. 195.

domovně také rolníci, pomáhali místním hospodářům při jarní pracích na poli. Během jejich pobytu zemřely celkem 4 děti, 3 z nich na následky nachlazení, a byly pochovány na voldušském hřbitově. V dubnu byli všichni uprchlíci přestěhováni do soukromých bytů, protože do obce byli evakuováni kadeti rokycanské vojenské školy, kteří obsadili celou školní budovu i zasedací síň.¹⁷

V nedalekých Rokycanech, respektive v jejich části zvané Borek procházela tzv. demarkační linie. Okresní město stejně jako Volduchy osvobozovali Američané, zatímco do Habru přijela sovětská armáda. Vzhledem k tomu, že kronika byla dopisována již pod vlivem socialismu, je třeba brát záznamy s ohledem na dobu. Kronikář se velmi pozitivně vyjadřuje k Rudé armádě, k Američanům má určité výtky a občas působí jeho poznámky zesměšňujícím dojmem. Ke změnám došlo i v počtu a složení obyvatelstva. Němečtí občané pocházející ze Slezska odešli do sběrného tábora v Ejpovicích. Češi vyhnání v roce 1938 ze Sudet se vrátili do svých domovů a s nimi odešlo i mnoho místních občanů. Počet obyvatel klesl o cca 500, poválečné Volduchy měly něco málo přes 1200 lidí. Fungování obce zajišťoval národní výbor, který měl mimo jiné na starosti i výživu obyvatel (stále na základě přidělového systému) a také vydával osvědčení o národní spolehlivosti. Do obce se pomalu vracel normální život, pořádalo se mnoho tanečních zábav, jichž si užívala zejména mládež a také američtí vojáci, kteří zde zůstali až do listopadu 1945. Kronikář ovšem také zmiňuje neshody mezi politickými stranami (komunisté, soc. demokraté a lidovci), vzájemné osočování a neschopnost spolupracovat.¹⁸

1.6 Volduchy v letech 1946–1965

Život v obci se vyvíjel podobně jako v celé republice v souladu s politickými událostmi. Kronika zachycuje radost z osvobození, první volby v roce 1946 (již tehdy zde získali nejvíce hlasů komunisté – téměř polovinu, druzí skončili soc. demokraté a třetí lidovci), únorové události, přidělový systém fungující do roku 1953 (s částečným uvolněním r. 1949), měnovou reformu v témže roce, ale i práci při budování a rozvoji obce. Stejně jako v meziválečných letech žily Volduchy bohatým kulturním životem; pořádaly se zde plesy, koncerty, posvícení, besídky, divadelní představení a to jak místních

¹⁷ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 31–33. Fond OŠ Volduchy č. 310.

¹⁸ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1924–1949*, s. 179–267.

ochotníků, tak sborů z Plzně, Hořovic nebo Radnic, v pozdějších letech se konaly zájezdy do divadel, dále obligátní oslavy MDŽ, 1. máje, osvobození i MDD a chybět nemohla oblíbená a hojně navštěvovaná pouť.

Od roku 1960 byly Volduchy spádovou obcí, ke které nově náležely obce Svojkovice a Hůrky. V tomto roce měly samotné Volduchy 1210 obyvatel a 304 domů; dále kronikář doplňuje, že zde bylo 38 osobních aut, 114 motocyklů, 52 mopedů a 105 televizorů; rok 1964 udává 1181 obyvatel ve 312 domech. Roku 1965 získala obec 1. místo v soutěži k 20. výročí osvobození naší republiky, kromě standarty obdržela i peněžní odměnu ve výši 10 000 Kčs a mohla užívat čestný název „*Obec 20. výročí osvobození naší vlasti sovětskou armádou*“. Mnohem důležitější ale bylo otevření nové moderní budovy mateřské školy v září tohoto roku. Do té doby (od roku 1950) fungovala jedna třída pro tři až šestileté děti v budově školy. První ředitelkou mateřské školy se stala Marie Šnajdrová z Rokycan.^{19,20}

1.7 Významní rodáci

Malá obec jako jsou Volduchy nemůže pochopitelně nabídnout řadu významných osobností, ale dva místní rodáci se významně zapsali do dějin regionu, a jeden z nich dokonce do dějin národních. Prvním z nich je Emanuel Jaňour, pedagog a hudebník; druhý rodák je Stanislav Broj, zemědělec, aktivní politik a oběť politických čistek 50. let 20. století.

1.7.1 Emanuel Jaňour

Emanuel Jaňour se narodil 2. března 1873 v rodině řídícího učitele voldušské školy Mikuláše Jaňoura. Emanuel v návaznosti na rodinnou tradici též vystudoval učitelství v Příbrami. Poté působil pět let jako podučitel ve Veselé a dlouhých osmnáct let jako odborný učitel v Radnicích. V letech 1911–1929 učil na měšťanské škole v Rokycanech, ovšem s přerušením, jež způsobila mobilizace a nasazení na Balkáně,

¹⁹ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1924–1949*, s. 269–332.

²⁰ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1950–1973*, s. 1–196. Fond MNV Volduchy č. 178, inv. č. 32.

aby se opět na další čtyři roky vrátil do Radnic jako ředitel obecné a hlavní školy. Od roku 1933 žil v Rokycanech na odpočinku.²¹

Pamětníci uvádějí, že učitelskou profesi vnímal jako svoje životní poslání a vykonával je s láskou. Vnitřní náplní jeho života byla ale hudba. Základního hudebního vzdělání se mu dostalo od jeho otce. V hudebním vzdělávání Emanuel pochopitelně pokračoval i na učitelském ústavu v Příbrami. Odborné hudební vzdělání si pak doplnil až v letech 1932 a 1933 v Plzni studiem skladby u profesora Bohdana Gselhofra a Oldřicha Blechy.²²

Jaňour byl hudebně činný již v Radnicích, kde se zapojil do kulturního dění jako pianista, violista smyčcového kvarteta i sbormistr místního pěveckého sdružení. Nejaktivněji působil ovšem v Rokycanech jako sbormistr pěveckého spolku Zábój, kde byl dlouhá léta i starostou a později čestným členem. Zároveň byl místopředsdou IV. pěvecké župy plzeňské Pallovy, dirigentem Ochotnického sdružení a také prvním varhaníkem Rokycanova sboru.²³

Vyzdvihována je nepochybně i Jaňourova činnost skladatelská. Zkomponoval mužské, ženské i smíšené sbory, orchestrální i klavírní skladby, melodramy a mnohé další. „*Celé jeho dílo skladatelské vychází z české lidové písně, z české tradice smetanovské a z přirozené hudby českého slova.*“²⁴ Mezi jeho skladby patří např. *Píseň vítězná*, *Modlitba Husova*, *Pěvcům* či *Žďár* pro mužské sbory, *Jarní snění*, *Je vlahá noc* či *Ach, kdo zapomíná* pro sbory ženské, smíšené sbory jako *Uljana* nebo *Tři dcery* a *Nalezená sestra*, orchestrální *Česká suita* a *Česká rapsodie* nebo symfonické skladby *Na Valdece* či *Radyně*. Jeho vášní bylo i sběratelství lidových skladeb z Rokycanska, jeho sbírka obsahovala 200 skladeb, ať úplně neznámých nebo různých variant obecně rozšířených lidových písní. Z nich vytvořil tři řady rokycanských písniček pro smíšený sbor a jednu řadu pro sólový hlas a klavír.²⁵

Emanuel Jaňour zemřel 1. února 1944. Jeho pohřeb byl významnou událostí, jíž se účastnilo obrovské množství lidí. Na poslední cestě z Rokycanova sboru ho doprovodil

²¹ Srov. VEJVODA, ZDENĚK. *Plzeňsko v lidové písni*, 1. díl. Praha: Folklorní sdružení ČR, 2011, s. 72. ISBN 978-80-904937-3-5.

²² Srov. SOkA Rokycany. *Kronika města Rokycany 1938–1947*, s. 109. Fond MěNV Rokycany č. 231, inv. č. 376.

²³ Srov. Za řed. Em. Jaňourem. *Český deník*, roč. XXXII, č. 79/1944.

²⁴ Tamtéž.

²⁵ Srov. *Kronika města Rokycany 1938–1947*, s. 109.

pěvecký spolek Zábój a jeho vlastní skladby. Řečníci připomněli Jaňourův neúnavný zápal a přínos pro region a také jeho dobré srdce. Vzpomínali na něj jako na člověka, který sice zemřel, ale bude dál žít ve svých skladbách.²⁶ Tato významná osobnost regionálního kulturního života si do své ručně psané autobiografie napsala: „*Jen jedno přání mám, abych se dožil svobody svého národa.*“²⁷ Toto přání se mu bohužel nesplnilo.

1.7.2 Stanislav Broj

Stanislav Broj se narodil 28. září 1901 jako jeden ze šesti synů v katolické selské rodině. Broj se již od mládí věnoval politice; byl postupně předsedou agrárního dorostu ve Volduchách, předsedou místní organizace Agrární strany a členem okresního výboru téže strany. Po 2. světové válce byla v souladu s tehdejší politikou Agrární strana zrušena, a tak se Broj stal členem Československé strany lidové, za níž úspěšně kandidoval ve volbách roku 1946 do Ústavodárného shromáždění.²⁸

Jako poslanec aktivně bránil práva a svobody zemědělců, stavěl se otevřeně proti snahám o kolektivizaci zemědělství. V českém venkově viděl záruky demokracie. Jedině sjednocený venkov byl podle něj schopen položit základ pro „*svobodnou, demokratickou, křesťanskou láskou a solidaritou všech stavů podepřenou republikou duchovně sjednoceného národa*“.²⁹ Broj nebyl aktivní jen ve svém volebním obvodu; byl zván na různá shromáždění, schůze a akce, a to nejen politické, po celých Čechách i Moravě.

Po komunistickém převratu v únoru 1948 bylo mnoho lidí, jež režim považoval za nebezpečné, perzekuováno. Stanislav Broj byl poprvé zatčen a tři dni vyslýchán v dubnu 1948, a to i přesto, že se na něj vztahovala poslanecká imunita. Podle vzpomínek rodiny pak dostal nabídku od hraběte Collorado Mansfelda, majitele zbirožského zámku, na společný odchod do zahraničí. Broj však odmítl, přesvědčen, že nic neprovedl, a také nechtěl opustit rodinu a usedlost. K druhému zatčení došlo v červnu téhož roku, tentokrát byl Broj již obviněn a odsouzen k pěti letům vězení za domnělé napomáhání k nedovolenému opuštění republiky svým dvěma kolegům. Jako

²⁶ Srov. Za řed. Em. Jaňourem. Český deník, roč. XXXII, č. 79/1944.

²⁷ TÝCOVÁ, VLADIMÍRA. Emanuel Jaňour – hudebník, kterému se nesplnilo poslední přání. *Voldušský občasník*, roč. 5, č. 1, březen 2004, s. 11.

²⁸ Srov. LÖFFELMANN, PAVEL. *Stanislav Broj, obhájce venkova* (dále jen St. Broj). Kasejovice 2005, s. 19–20. ISBN neuvedeno.

²⁹ Tamtéž, s. 20.

mnoho dalších politických vězňů byl umístěn do věznice v Plzni na Borech, kde byl tehdy i generál Heliodor Píka. Právě po jeho popravě byl Broj jako údajná hlava „zločinného spolčení“ obviněn spolu s dalšími vězni a členy vězeňské stráže ve vykonstruovaném procesu a odsouzen k trestu smrti. Podle zcela absurdní smyšlenky měla tato skupina připravit nejen vzpouru, ale dokonce i státní převrat.³⁰ Rozsudek byl vykonán 23. května 1950 v Praze na Pankráci. Po dotazu na poslední přání Stanislav Broj řekl: „*Chci jen prosit Boha, aby vám tuto vraždu odpustil. Vím, že umírám proto, že jsem chtěl mít svobodné zemědělce ve svobodné zemi. Oni také budou.*“³¹ Poprava byla stroze zmíněna i v obecní kronice pod hlavičkou „*bez komentáře*“.³²

Po popravě byla rodině na základě rozsudku zkonfiskována polovina zemědělské půdy. Z ostatního majetku, respektive jeho poloviny, musela vdova platit obci nájemné. Děti byly vyloučeny ze škol, oba synové museli později nastoupit k PTP. Při měnové reformě v roce 1953 se členové MNV snažili ulehčit při výměně peněz místním hospodářům včetně vdovy po Stanislavu Brojovi, což ale neuniklo pozornosti funkcionáře KSČ Františka Poncara z Rokycan a informoval o tom SNB, která docílila zrušení výhod a znehodnocení peněz lidem, které tehdy označovala jako „*kulaky a neplniče*“.³³ Syn Jiří Broj požádal koncem šedesátých let o rehabilitaci svého otce, ta byla však zamítnuta. Mimosoudní rehabilitace se dočkal až na přelomu roku 1992/1993 a to až paradoxně poté, kdy za otce převzal Řád T. G. M.³⁴ a neoficiálně upozornil na tuto skutečnost tehdejšího premiéra Stráského a ministra zemědělství Luxe.³⁵

³⁰ Srov. LÖFFELMANN, P. *St. Broj*, s. 21–22.

³¹ Tamtéž, s. 25.

³² SOKA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1950–1973*, s. 13.

³³ Srov. HRACHOVÁ, H. a kol. *Rokycany*, s. 215.

³⁴ Srov. Archiv kanceláře prezidenta republiky. *Řád Tomáše Garrigue Masaryka IV. třídy* [online]. [cit. 9. 11. 2016]. Dostupné na WWW: <<http://www.prazskyhradarchiv.cz/archivKPR/upload/tgm4.pdf>>.

³⁵ Srov. LÖFFELMANN, P. *St. Broj*, s. 26.

2 Obecná škola ve Volduchách v letech 1793–1914

2.1 Počátky výuky

Před vystavěním voldušské školy chodily místní děti do tři kilometry vzdáleného Oseka nebo se učily doma pouze čtení pod vedením Samína tkadlece a Polky tkadlece. Roku 1791 přišel do Volduch osecký učitelský pomocník Vít Kučera a začal soukromě vyučovat v domě č. 89 čtení a psaní. Od 49 místních občanů dostával první půlrok stravu, poté mu dle dohody bylo vypláceno 72 zlatých a od každého ještě dva čtvrtce obilí. Roku 1793 si obec postavila vlastní školní budovu, částečně dřevěnou a částečně zděnou. Škola byla slavnostně posvěcena oseckým farářem Františkem Engelthalerem.

Vít Kučera byl jmenován učitelem a byl mu vyměřen nový plat, obec mu vyplácela stále 72 zlatých, ale k tomu dostával od zbirožského panství 60 zlatých, 11 ½ sáhu palivového dříví a mohl užívat pod 4 míry panské půdy (nade mlýnem). Toto místo zastával až do své smrti 20. ledna 1828. Zemřel ve věku 64 let a byl pochován na hřbitově u kostela.

V červnu 1817 vypukl v obci požár, při kterém mimo jiné vyhořela i škola a kostel. Další tři roky se výuka konala střídavě v jednotlivých chalupách, vždy po čtyřech týdnech. Výstavba nové školy začala roku 1819, poté co obec obdržela náhradu za vyhořelou školu ve výši 600 zlatých od císařsko královské kanceláře. O dva roky později její otevření slavnostně posvětil rokycanský vikář Ondřej Polák.³⁶

2.2 Učitelé

Po smrti Víta Kučery vyučovali na škole krátce Antonín Macourek a po něm Antonín Lego. V říjnu 1829 nastoupil jako provisor Antonín Balín, po deseti měsících služby byl jmenován učitelem. O rok později dostal „k ruce“ pomocníka Jana Kříšťála, ten pracoval bezplatně a mohl bydlet v jedné malé místnosti v horní části školní budovy. Za sedm let ho vystřídal Antonín Holeš a brzy po něm Josef Seidl. Jako druhý učitel byl roku 1844 jmenován František Pech. Antonín Balín učil ve Volduchách do roku 1849, kdy prodal svoji usedlost a odešel jako samostatný učitel do Oseka, tam zemřel už jako

³⁶ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 259.

penzista roku 1883. Jeho místo ve Volduchách zastával Václav Klíma. V roce 1851 nastoupil učitel Václav Holeš.

Ministerským výnosem z roku 1854 bylo nařízeno zvýšení platu učitelů. Sobotáles bylo rozděleno podle věku žáků: 6-8 let 2 krejčary, 8-10 let 2 ½ krejčaru, 10-12 let 3 krejčary. Obec pak vyplácela učiteli 235 zlatých 66 krejčarů a podučiteli 157 zlatých a 50 krejčarů. Prvním placeným podučitelem byl Václav Melichar, který zde pracoval v letech 1854-1871. Od té doby škola fungovala již jako dvoutrídni. Vzhledem k tomu, že škola i učitelé podléhali církevnímu dozoru, byli učitelé povinni docházet ke zpovědi, o čemž jim bylo vydáváno *Zpovědní vysvědčení*.

Učitel Holeš působil na škole dvacet let, kdy odešel do penze s výsluhou 440 zlatých. Během své služby se věnoval i včelaření a kostelničení. Měl prý 16 dětí, i když kronikář Knittl nalezl matriční údaje „pouze“ o 12 dětech. Václav Holeš zemřel roku 1881 ve věku 75 let. Po něm se stal definitivním řídicím učitelem Mikuláš Jaňour. Jeho žena Anna, rozená Němcová, byla vyhledávána místními lidmi, protože prý uměla napravovat zlomeniny. Manželé Jaňourovi měli celkem 8 dětí, z nichž se některé také věnovaly učitelství; známým se stal především jejich syn Emanuel (viz 1.7.1 Emanuel Jaňour). Mikuláš Jaňour byl vynikajícím hudebníkem, ovládal hru na housle, piano a varhany. Měl i vlastní dechovou kapelu a byl úspěšným skladatelem; mezi jeho díla patří např. polky *Voldušská*, *Bábinka*, *Moje milá*.³⁷

Současně s Holešem skončil i podučitel Melichar a pro nedostatek učitelů bylo vyučování pouze polodenní. Pravidelné vyučování ve dvou třídách začalo opět roku 1872, kdy sem byl dosazen prozatímní podučitel František Diviš. Po jeho odchodu přišel v říjnu 1873 výpomocný podučitel Václav Tomášek, který zde působil tři roky a poté odešel ze školství a nastoupil jako lesní kontrolor v myslivně na Chrastech u Líšné. Podučitelské místo po něm výpomocně zastával Antonín Zbraslavský se služným 280 zlatých. Od ledna 1878 byly Volduchy přesunuty ze IV. platové třídy do III. platové třídy a plat řídicího učitele byl zvýšen na 500 zlatých a podučitele na 400 zlatých. Antonín Zbraslavský ovšem nesložil podučitelské zkoušky a musel své místo opustit. Nahradil ho podučitel Ignác Rušavý.³⁸

³⁷ Srov. VEJVODA, Z. *Plzeňsko v lidové písni*, 1. díl, s. 72.

³⁸ Srov. SOKA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 260–264.

Voldušská škola nedodržovala do roku 1880 předepsané dvě hodiny výuky náboženství týdně v každé třídě. Od následujícího roku se osecký farář František Klíma zavázal vyučovat dle nařízení, pokud mu místní školní rada zařídí povoz pro obě cesty. Dovážení faráře z Oseka na bohoslužby a výuku tvoří dlouhý příběh. Tato služba se dražila a v podmínkách stálo: „*Slušný povoz musí býti ráno o ½ 8 hod. ranní v Oseku. Naproti tomu musí se pan farář ihned vyšikovat (vypraviti), by ten povoz nečekal.*“³⁹ Ve Volduchách pak kněz odsloužil mši, posnídal u některého z místních občanů a poté se odebral do školy na výuku. Obec ale svoji povinnost neplnila, neboť již roku 1886 okresní školní rada přípisem upozorňuje místní školní radu, že je její povinností pana faráře dovážet nebo mu cesty hradit. Nájemce povozu v tomto roce trval na tom, že bude jezdit podle starého zvyku a to od nového roku do sv. Josefa a od sv. Václava do konce prosince. Pan farář přistoupil na uhrazení cest do konce dubna a v dalších letech neměl být hrazen povoz, ale farář měl dostávat cestovné (povozné). Kronikář Knittl se domníval, že pan farář měl patrně svého koně. Hned roku 1888 došlo ke sporu, neboť farář Klíma nedostal za předchozí rok povozné uhrazeno a odmítal vyučovat. Další zmínka pochází z roku 1895, kdy stále sloužící František Klíma požadoval vyplatit za cesty 5 zlatých a 60 krejcarů; obecní nabídka činila ale pouze 3 zlaté a 20 krejcarů. Jeho nástupce Vincenc Bosáček vyžadoval opět povoz; na to mu bylo z obce odpovězeno, že se žádné novoty nebudou zavádět. Nicméně od roku 1895 opět probíhaly dražby.⁴⁰

Od šk. roku 1881/1882 si škola pronajala kvůli velkému počtu žáků místnost od Jana Kantořika v domě č. 82, kde byl též provozován hostinec. Roční nájemné činilo 50 zlatých. Tímto se škola stala trojtřídní. Vyučovat se ale ve třetí třídě začalo až od ledna 1882, jako učitel byl přijat Hynek Rušavý a jako podučitel Dominik Rádl, který se později stal třídním učitelem. Do roku 1883 se ve zdejší škole nevyučovalo ručním pracem. Až v lednu 1884 se stala první industriální učitelkou Anna Jaňourová, manželka řídicího učitele; za plat 96 zlatých učila po třech hodinách týdně ve dvou odděleních. Roku 1884 odešel Rušavý zastupovat do Litohlav a na jeho místě krátce vypomáhal Karel Jelínek a po něm František Laibl. Ten byl za dva roky přeložen do Třemošné a jako podučitel byl stanoven Antonín Šumera, kterého od nového roku vystřídal Josef Stárek, předtím řídicí učitel v Nýřanech. K dalšímu střídání došlo roku 1887, kdy Stárka nahradil František Václav.

³⁹ SOKA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 230.

⁴⁰ Srov. tamtéž, s. 230–231.

V únoru 1888 povolila zemská školní rada zřízení čtvrté třídy. Obec pronajala místnost od Jana Aubrechta v č. 26 za 50 zlatých ročně na dobu tří let. Jan Aubrecht místnost zařídil a obec mu náklady proplatila. Smluvně bylo dohodnuto, že Aubrecht nesmí školu vypovědět a na druhou stranu, pokud by dala výpověď místní školní rada před uplynutím tříleté lhůty, musí dát místnost do původního stavu. Výpomocným vyučitelem pro čtvrtou třídu byl jmenován Bedřich Moravec. Jako definitivní vyučitel byl přijat Václav Novák, který zde působil až do roku 1896. Od ledna 1891 byla rozšířena výuka ručních prací ze dvou oddělení na tři. Paní řídící Jaňourová ale již nebyla zdravotně v pořádku a nemohla podstoupit zkoušky; na její místo byla jmenována dcera Marie Jaňourová. V letech 1892–1895 působil na škole jako vyučitel Alois Tvrdek, po něm přišla učitelka Soukupová (záznamy uvádějí pouze její příjmení). Václava Nováka nahradil Václav Holna. Dalšími zatímními vyučiteli byli jmenováni Josef Rejžek a Josef Kugler. Rejžek se po roce služby vzdal učitelování z důvodů silné krátkozrakosti a Kugler byl přeložen; do školy nastoupil na půl roku František Neliba. Po jeho odchodu vyučovala v první třídě Josefa Jaňourová, dcera řídícího učitele. Od září 1900 zde učil definitivní učitel Jan Sedlák.

Učitelé zdejšího okresu byli velmi aktivní i ve svém volném čase. „*Učitel stojí mezi občanstvem jako maják, jenž šíří světlo vědění a pravdy na všechny strany.*“⁴¹ Kromě vytváření různých školních pomůcek sestavovali učitelé i rozsáhlé sbírky (mineralogické, botanické atp.), pořádali výlety, dětské slavnosti a představení, koncerty a přednášky. Věnovali se např. včelařství, štěpařství, řezbářství, zahradnictví, fotografování, malířství atd. Také byli aktivní v různých spolcích – čtenářských, pěveckých, hospodářských, okrašlovacích, hasičských, turistických a mnohých dalších. Čistě učitelská sdružení byla ve zdejším okrese tři, *Budeč Radnicko Stupenská*, *Jednota učitelská Komenský* a *Jednota učitelská Škoda*. Výsledky činnosti a práce žáků se prezentovaly na různých místních, okresních i zemských výstavách, kde dosáhly mnohých ocenění. Voldušský učitel Dominik Rádl obdržel na hospodářsko průmyslové výstavě pořádané roku 1896 v Rokycanech zlatou medaili za včelařství.⁴²

Volduchy vždy územně patřily k Rokycansku a to bylo dle dělení království Českého z roku 1751 součástí Plzeňského kraje. Roku 1850 bylo v Rokycanech

⁴¹ Kol. autorů. *Politický a školní okres Rokycanský*, s. 209. Rokycany: Jos. B. Zápotočný, 1898. ISBN neuvedeno.

⁴² Srov. tamtéž, s. 209–210.

ustaveno okresní hejtmanství, které zde fungovalo do roku 1869, kdy byl Rokycanský okres přidělen pod správu Plzeňského hejtmanství. 1. září 1896 pak v Rokycanech opět začalo působit c. k. okresní hejtmanství, které se nově skládalo ze dvou soudních okresů, Rokycanského a Zbirožského. C. k. okresní hejtmanství bylo nejvyšším politickým úřadem v okrese, v jeho čele stál c. k. okresní hejtman a mimo dalších funkcí zde působil i c. k. okresní školní inspektor. Pro řízení obecného školství byla zřízena c. k. okresní školní rada, které podléhaly místní školní rady, správy obecných škol a ředitelstva měšťanských škol.⁴³

Ve šk. roce 1903/1904 došlo k mnoha dalším personálním změnám. V září nastoupili kandidátní učitelé Václav Runt a Josef Čmolík, a Jan Sedlák byl přeložen do Dobříva. V březnu byl ustanoven zatímním učitelem Jaroslav Dudák; řídicí učitel Mikuláš Jaňour odešel do penze a učitel Dominik Rádl byl po dvaceti letech služby jmenován definitivním řídicím učitelem. Václava Runta nahradil po roce Alois Brandtner. V březnu roku 1905 odešel Jaroslav Dudák a byl přijat Václav Štajner. V následujících dvou školních letech provázely řídicího učitele Rádla zdravotní potíže; v té době ho zastupoval právě Václav Štajner. Do školy nastoupili jako výpomocní učitelé František Zíka a Magdalena Hanušová. Roku 1906 se obecní zastupitelstvo usneslo, že se školní plat nebude hradit výběrem školného, ale přírážkami. V roce 1907/1908 začal učit na zdejší škole Josef Folta, po dvou letech ho vystřídal František Kreidl. V lednu 1910 odešla industriální učitelka slečna Marie Jaňourová a její místo převzala slečna Alžběta Rádlová. V březnu tohoto roku opět onemocněl řídicí učitel Rádl a jeho nemoc trvala i v dalším školním roce. Místo něj výpomocně učily postupně slečna Anna Krátká, Bedřiška Fišerová a Barbora Šindelářová; správu školy měl na starosti opět Václav Štajner.⁴⁴

V září 1912 školní službu opustila slečna Alžběta Rádlová; na místo industriální učitelky nejen ve Volduchách, ale i v Oseku byla jmenována slečna Anna Karásková. Dominik Rádl byl od července 1913 znovu nemocen a v dalším školním roce ho zastupovala slečna Lidmila Kratochvílová. 9. října 1913 řídicí učitel Dominik Rádl zemřel v nemocnici v Plzni a byl pochován na ústředním hřbitově. Pohřeb se konal za účasti učitelského sboru, místní školní rady, hasičského i hospodářského spolku i mnoha

⁴³ Srov. *Politický a školní okres Rokycanský*, s. 59–70.

⁴⁴ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 264–281.

učitelů z rokycanského a plzeňského okresu. Zatímním řídicím učitelem byl jmenován Václav Štajner. Slečnu Karáskovou nahradil Bohdan Šůla.⁴⁵

Ve sledovaných 120 letech působilo ve voldušské škole celkem 48 učitelů. Někteří zde působili jen krátce, jiní učili v řádu měsíců až let a několik jich věnovalo škole celý svůj (nejen) profesní život. Nejdéle působícími učiteli byli oba řídicí učitelé Mikuláš Jaňour (33 let) a Dominik Rádl (30 let) a především první zdejší učitel Vít Kučera, který zde učil dlouhých 37 let.⁴⁶

2.3 Žáci a výuka

Záznamy v obecní kronice (nejen) o žácích jsou neúplné až do roku 1910. Až v tomto roce se začala vést školní kronika, která je veřejně přístupná a ze které lze čerpat potřebné informace. První zmínka o počtu žáků pochází z roku 1831, tehdy zde bylo 173 dětí školou povinných a 68 chodilo do opakovacích hodin. V roce 1843 komise schválila přiškolení obce Svojkovice k Volduchám. Voldušská škola ale neměla dostatečnou kapacitu, a tak musely svojkovické děti chodit do školy v Hůrkách. Patrně k roku 1882 se vztahuje poznámka, že školní docházka byla velmi špatná. Jako příčina se uvádí, že děti sloužily u sedláků a služby byly zproštěny až o svatém Martinu. Školní rok 1882/1883 byl poznamenán nákazou neštovicemi. Na příkaz okresního lékaře byla škola o Velikonocích řádně vymyta a vybělena.

Kronika se také zmiňuje o jistém nešvaru, na který si učitelé opakovaně stěžovali až do roku 1891. Zdejší školní a prý tancechtivá mládež chodila na taneční zábavy do místních hostinců, a to i přes zákazy a zákroky ze strany učitelského sboru. Roku 1884 dokonce dostali všichni hostinští přípis od místní školní rady, že nesmí mládež na zábavy pod hrozbou pokuty pouštět.

Šk. rok 1890/1891 zaznamenal celkem 286 školou povinných žáků, z toho 142 chlapců a 144 dívek. Obecnou školu navštěvovalo 274 dětí (137 hochů a 137 dívek). Výkazy z let 1894/1895 zaznamenávají školu jako čtyřtřídní s celkovým počtem žáků 301 a služným učitelů ve třídě V. Další poznámka pochází až z roku 1909, kdy se v obci vyskytly plané neštovice. Tehdy vyučoval pouze řídicí učitel a pan farář

⁴⁵ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 12.

⁴⁶ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 294.

z Oseka, protože nemoc propukla i v rodině jednoho z učitelů, a také se objevila v domech, kde byli zbylí učitelé ubytováni.⁴⁷

Další informace jsou již čerpány z kroniky obecné školy. Školní roky počínaje rokem 1910/1911 až do konce sledovaného období, tj. do roku 1913/1914 začínaly vždy 16. září bohoslužbou v oseckém kostele, kam byli žáci doprovázeni učiteli. Druhý den pak začínalo samotné vyučování. I závěr roku byl zakončen bohoslužbou na Oseku a zpěvem rakouské hymny; ve škole žáci dostali školní zprávy, sešity a ruční práce a řídící učitel jim dal poučení na prázdniny. Každoročně v květnu probíhaly zkoušky z náboženství pod dohledem arcibiskupského vikáře Eduarda Rause z Rokycan; roku 1913 se zkouška poprvé konala v kostele na Oseku. Eduard Raus působil nejen jako katolický duchovní, ale velmi aktivně se zapojoval do společenského a politického dění v Rokycanech; více jak 30 let byl členem tamního zastupitelstva, členem Sokola a místopředsdou pěveckého spolku Záboj.⁴⁸ V roce 1911 mu byl za jeho věrnou a dlouholetou službu udělen rytířský kříž řádu Františka Josefa.⁴⁹

Čtyřtřídní škola měla začátkem šk. roku 1910/1911 288 žáků, z toho mělo 31 dětí povoleno úlevy v období od 1. května do 15. října. Během roku ubylo 21 žáků, a naopak 2 přibyli; koncem roku měla škola 269 dětí. Okresní školní rada pak propustila ze školní docházky 6 žáků, úlevy skutečně využívalo 37 žáků. Docházka byla vynikající, činila přes 96 %. Další školní rok bylo zapsáno 287 žáků, z toho mělo 24 úlevu. Koncem roku docházelo 255 dětí; docházka byla opět přes 96 %, i když do ní zasáhly spalničky. Školní rok 1912/1913 začínal s počtem 270 dětí a končil s 250 žáky. Jeden žák měl úlevu do října, od května bylo již 29 žáků požívajících úlevy. Docházka byla opět vysoká, cca 95 %. Další rok navštěvovalo školu 255, respektive 235 dětí, úlevy mělo 33 žáků a docházka činila 95 %.⁵⁰

2.4 Školní budova

Jak bylo tehdy zvykem, bydlel řídící učitel ve školní budově. Roku 1870 si Mikuláš Jaňour opakovaně stěžoval na špatně fungující kamna ve všech třech místnostech, které

⁴⁷ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 260–270.

⁴⁸ Srov. HRACHOVÁ, H. *Rokycany*, s. 149.

⁴⁹ Srov. ROKYCANŠTÍ PATRIOTI. *Rokypedie* [online]. [cit. 28. 2. 2017]. Dostupné na WWW: <http://rokypedie.rokycanstipatrioti.cz/index.php?title=Raus_Eduard>.

⁵⁰ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 1–14.

mu byly dány k obývání. Požadoval alespoň pořízení výparníků, aby se pokoje tolik „nepotily“. Od roku 1874 byla obec povinna pořizovat na své náklady pro školu otop, zajistit úklid a veškeré opravy. Obec na základě dohody pak platila řídícímu učiteli na palivo a čištění místností 120 zlatých ročně, rozdělených do dvou splátek.

Kronikář Čeněk Knittl se domníval, že školní budova byla v nedobrému stavu, neboť zde roku 1880 musely být provedeny větší opravy interiéru a o rok později se bílily po dlouhé době všechny místnosti, patrně jen kvůli tomu, že zde měly probíhat zkoušky. Od této doby se také začalo uvažovat (zatím jen uvažovat) o přestavbě nebo přístavbě školy. Za sedm let okresní školní rada upozorňuje obec na nezbytnost přistavět dvě třídy. Místní školní rada po usnesení odpovídá, že jednak nemá potřebný obnos v rozpočtu, dále správa a údržba cest a obecního majetku je značně nákladná a fond, který chce využít pro přestavbu školy, okresní výbor ještě neschválil. Zavazuje se ale, že opravu a přístavbu provede v příštím roce a žádá o vyslání stavitele, který by školu prohlédl a vyhotovil plány. Další rok i přes naléhání okresní školní rady opět k přestavbě nedojde; obec poukazuje na nedostatek stavebního materiálu a jakési finanční potíže místních občanů. Z toho důvodu neprovedla obec ani rekonstrukci školy a uhradila pouze opravu roubení u studny a hradby u školní zahrádky. Taktéž stavbu hromosvodu odložila až na novou školní budovu. Po roce okresní školní rada opět naléhá, aby obec alespoň zajistila místnost pro výuku čtvrté třídy. Místní školní rada to považuje za zbytečné, protože prý na jaře roku příštího začne s přestavbou školy. Nakonec ale místnost pronajala v č. 26, jak už jsem zmiňovala výše.

Příběh přestavby školní budovy pokračuje i nadále. V březnu 1894 se při vyměřování přístavby na východní straně školy zjistilo, že by zabírala kromě školní zahrady se studnou i cestu užívanou místními občany. Rozšířit budovu západním směrem nešlo kvůli pivnímu sklepu, s jehož majitelem bylo vedeno neúspěšné jednání. I přesto obecní zastupitelstvo trvalo na přístavbě a odmítalo stavbu nové školy tak, jak to navrhovala okresní školní rada. Ta si ujednala výkup pozemku, ale až za vsí, což bylo pro obec nepřijatelné. Roku 1895 bylo na schůzi občanů poplatníků přijato usnesení o přistavení tří školních místností na východní straně a opravě staré budovy. Zároveň byl vypočten šestiletý výnos z pivního křejcaru a ustanoveno, že ostatní výdaje se uhradí místní školní přírážkou. Ale ani v následujících letech se stavět nezačalo, pouze se vždy na počátku září bílily učebny; tato služba byla dražena. Jednou navrhl

řídící učitel učebny také řádně vymýt; místní školní rada nebyla proti, ale prý se tak má stát na náklady pana učitele.

22. prosince 1898 vyslala nová okresní školní rada do Volduch komisi, aby prohlédla místo ke stavbě nové školní budovy; obec stále trvala na přístavbě. V květnu následujícího roku ale zastupitelstvo odhlasovalo v poměru 13:3 stavbu nové školy. V únoru 1900 si pak nechala obec vyhotovit plány na stavbu šestitřídni školní budovy od stavitelského asistenta Františka Vraštila s tím, že stavba začne v červenci téhož roku. V tomto roce bylo přijato několik dalších usnesení týkajících se stavby školy. Zemská (patrně silniční) subvence ve výši 600 korun byla převedena na přestavbu; dále se zastupitelstvo usneslo, že stavitelskému asistentovi Vraštilovi zaplatí za plány 170 zlatých místo 240 zlatých. Na stavbu školy měl být dále použit výtěžek z pivního krejcaru z předchozích šesti let ve výši 12 000 korun a zbytek ve výši 29 434 korun měl být uhrazen z pivního krejcaru. Také se povedlo vyřešit problém se sklepem na západní straně školy. V prosinci 1900 obec sestavila soupis podmínek pro stavbu školy a rozhodla se uveřejnit konkurz na výstavbu v Pražských novinách a v Plzeňských listech.

V lednu 1901 pronajala obec byt v č. 16 u paní Marie Veverkové pro řídícího učitele Mikuláše Jaňoura za 120 korun ročně a najala čtyři muže na stěhování. Zastupitelstvo zvolilo čtyřčlenný výbor jako dohled při stavbě školy. Zasedli v něm František Maksa, Václav Maksa, František Forejt a Mat. Bohuslav (v kronice je jméno uvedeno takto). Zároveň bylo ujednáno, že ten, kdo stavbu školy vydraží, musí jako odborného znalce zaměstnat a platit Františka Forejta; zbytek mu doplatí obec tak, aby dostával 1 zlatý 80 krejcarů za den. 15. ledna 1901 byly otevřeny nabídky a konala se veřejná dražba. Stavbu vydražil rokycanský stavitel Bedřich Ryšavý za částku 40 392 korun. 20. ledna se obec usnesla, že zadá stavbu Ryšavému, pokud ještě sleví 676 zlatých 73 krejcarů (částky jsou skutečně uváděny někdy v korunách, jindy ve zlatých).

11. března 1901 začalo bourání staré školy, při kterém byla zrušena i školní zahrada. Zakázku získal Jan Novák vulgo Rožeň za částku 297 zlatých. Vyučování probíhalo v pronajatých domech č. 26 a 82 polodenně. V té době zde učili Mikuláš Jaňour, Dominik Rádl, Jan Sedlák a Václav Holna. Stavba byla zahájena 1. května 1901 a do zimy byla již pod střechou. Místní školní rada odsouhlasila výběr školní přírážky na běžná vydání ve výši 11 % a 100% přírážku na stavbu nové budovy, a dále žádost

o zemskou subvenci ve výši 20 000 zlatých. Celá stavba byla dokončena 30. června 1902. Různé dokončovací práce vydražili především místní řemeslníci. Na novou školní budovu byly instalovány věžní hodiny, dílo hodináře Karla Adamce z Čáslavi. Ve vestibulu školy byla umístěna pamětní deska s nápisem: „*Tato školní budova vystavena byla roku 1902 nákladem obce a jest jejím majetkem.*“⁵¹ Slavnostní kolaudace proběhla 12. září 1902 za účasti okresního hejtmána Josefa Mrkvičky, školního inspektora Antonína Fafla, okresního lékaře MUDr. Hynka Brumlíka, inženýra Koudelky z Plzně, stavitele Bedřicha Ryšavého a členů obecního zastupitelstva a místní školní rady. 14. září škole požehnal osecký farář Josef Brtník a 16. září se rozběhlo vyučování.

Nově bylo ve voldušské škole zřízeno místo školníka. Ze dvou přihlášených zájemců vybrala obec Josefa Drahého, původním povoláním horníka, později obecního a poštovního posla. Kronika také zmiňuje, že roku 1901 byla panu Drahému amputována noha. Školník dostal byt, palivo, k užívání dřevárnu, chlív se žlabem, půdu nad ním a sklep; plat činil 10 korun měsíčně. Místnost, kterou obýval, byla v plánech označena jako sborovna. Ve Volduchách dosud nevídaná funkce školníka a patrně i jeho ubytování ve školní budově vyvolalo spory, které musela řešit okresní školní rada. Ta chtěla, aby byl školník vystěhován, což místní školní rada odmítala a trvala na tom, že školník musí být v budově přítomen a že jako sborovna slouží místnost v prvním patře (původně kabinet). Roku 1904 se do případu vložil sám okresní hejtmán Skákal; místní školní rada rozhodla, že školníka přestěhuje do místnosti, kterou užíval řídící učitel jako kuchyni, a ten dostane náhradou původní sborovnu. Řídící učitel měl k užívání celkem tři místnosti. Školník Josef Drahý pracoval na zdejší škole až do své smrti 4. února 1917.

Kolem nové školní budovy proběhly také terénní úpravy, původně svah na severní straně dostal podobu teras s trávníkem a květinami, v roce 1903 byla obnovena i školní zahrada a přidělán hromosvod. Mezi dražené služby patřilo i vyvážení žumpy, postupně ale přestal být o hnojivo zájem a nikdo je nechtěl ani zadarmo. Časem se přece jen našlo několik občanů, kteří žumpu bezplatně vyváželi.

Z roku 1906 pochází zmínka o výskytu houby ve školní tělocvičně; v roce 1912 se objevila i v učebně první třídy. Záznamy však neuvádějí, jak byla situace řešena; až o mnoho let později je v kronice zmínka o kanálcích, které byly zabudovány pod

⁵¹ SOKA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 276.

podlahu. O rok později obec zakoupila nebo nechala zhotovit do tělocvičny nové nářadí, např. bradla, šplhací lana i tyče, žebříky, kruhy, kladinu, činky či žíněnku.⁵²

2.5 Slavnosti, události

Běžný běh života školy byl přerušován mimořádnými událostmi, nejčastěji různými slavnostmi. V námi sledovaném období byly spojovány zejména s událostmi v panovnické rodině, ať se jednalo o narozeniny, jmeniny, výročí sňatků či panování. První slavnostní školní událostí zaznamenanou v obecní kronice jsou vlastenecké slavnosti konané 24. dubna 1878 na počest 25. výročí sňatku císaře Františka Josefa I. U této příležitosti byl ve Volduchách vysvěcen obraz s podobiznou panovníka a před školou byly vysazeny dva stromky. Další informace je až z 10. května 1881, kdy byla pořádána oslava sňatku korunního prince Rudolfa.

Čtyřicet let panování císaře Františka Josefa I. bylo oslaveno 9. prosince 1888 divadelní hrou *Lenorka*, kterou secvičili místní žáci. Výtěžek, který činil 17 zlatých 27 krejcarů, byl rozdělen na zakoupení potřeb pro chudé školní děti (10 zlatých) a zbytek posloužil k opravě a rozšíření žákovské knihovny. Další hru s názvem *Budečské jesličky* pak žáci představili 26. prosince 1894 v pronajaté učebně u Kantoříků. Návštěva byla ale nízká a vybrány byly pouze 4 zlaté a 7 krejcarů.⁵³

Kronika obecné školy nabízí více informací. Mezi pravidelné akce patřila oslava jmenin Jeho císařského a královského veličenstva, která se konala vždy 4. října bohoslužbou v oseckém kostele; zároveň byly připomenuty narozeniny panovníka připadající na 18. srpna. O den dříve pronesli učitelé ve škole oslavnou řeč. Každoročně 19. listopadu byla také sloužena zádušní mše za císařovnu Alžbětu. 2. prosince 1910 se na příkaz zemské školní rady poprvé konal Dětský den na oslavu výročí panování Jeho veličenstva a na podporu chudých a opuštěných sirotků. Učitel Antonín Fišer pohovořil o panovníkovi a jeho vztahu k dětem. Žáci pak přednášeli básně a zpívali písně. Výtěžek z akce byl určen pro *Zemskou komisi* a spolu se sbírkou, kterou děti udělaly ve vsi, činil 11 korun 88 haléřů. V příštím roce probíhal Dětský den ve slavnostně vyzdobené školní tělocvičně, vybráno bylo 14 korun. Řídící učitel v zápise zdůraznil

⁵² Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 277–281.

⁵³ Srov. tamtéž, s. 264–270.

nepřítomnost rodičů a též místní školní rady. Dětský den se konal i v dalších letech; kronika ale neuvádí žádné podrobnosti.⁵⁴

Školní život provázely i jiné mimořádné události, mezi něž patřily především tzv. stromkové slavnosti, v nichž se projevovalo také české vlastenectví. První zaznamenané sázení stromků se konalo 30. března 1911, při němž byla osázena cesta do Habru. Následující rok se slavnost konala 3. května a byla pojata mnohem slavnostněji. Stromky se sázely na západní straně kostela a předcházela tomu slavnostní řeč řídícího učitele k žákům, „*v níž líčil život stromů a všech rostlin vůbec jako tvorů živých a porovnával je s tvory živými -, s životem lidí! Nabádal je k citu pro přírodu vůbec a zvířata i rostliny zvlášť.*“⁵⁵ Poté následovalo samotné sázení; při uvazování stromků pak žáci zpívali a přednášeli básně. Na závěr zazněla píseň *Kde domov můj ?* a rakouská národní hymna.

Událostí, jež na příští roky významnou měrou změnila životy všech obyvatel, byl atentát na následníka trůnu arcivévodu Františka Ferdinanda d'Este a jeho ženu. Tato událost z 28. června 1914 byla pochopitelně zaznamenána i ve školní kronice; 4. července se učitelé i žáci zúčastnili smuteční mše. 29. července 1914 pak byla vyhlášena Srbsku válka a tři zdejší učitelé Antonín Fišer, František Kreidl a Václav Štajner v důsledku mobilizace nastoupili k vojsku.⁵⁶

⁵⁴ Srov. SOKA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 1–12.

⁵⁵ Tamtéž, s. 6.

⁵⁶ Srov. tamtéž, s. 14.

3 Obecná škola v období 1. sv. války

3.1 Žáci a výuka

Školní rok 1914/1915 byl stejně jako v předchozích letech zahájen 16. září bohoslužbou v Oseku. Žáky tentokrát vzhledem ke třem chybějícím učitelům doprovázel pouze řídící učitel. Ani v dalších letech se začátek školního roku nelišil, pouze roku 1917 připadl první školní den na 17. září. Na počátku prvního válečného roku bylo zapsáno 249 žáků české národnosti a katolické víry. V prosinci 1914 přišli do obce haličtí uprchlíci, židovského původu. Kronika zmiňuje obrovskou solidaritu místních, kteří jim donášeli ošacení, potraviny i palivo. Okresní školní rada pak zjistila, že mezi uprchlíky je i 12 dětí školou povinných. Zajímavé je, že se školní a obecní kronika liší v počtu a částečně i ve jménech nových žáků obecné školy. Podle obecní kroniky nastoupili do první třídy Herman Adler, *Oliáš Katz*, Zdenka Adlerová, *Ester Katzová* a do druhé třídy Klára Adlerová, Rifka Schwarzová a Anna Langsamová (celkem 7 dětí).⁵⁷ Školní kronika uvádí v první třídě jména Herman Adler, *Oliáš Kafr*, Zdenka Adlerová a *Ester Kafrová*; ve druhé třídě pouze dvě žačky Klára Adlerová a Rifka Schwarzová. Obecní kronika byla psána o mnoho let později, ale v záznamu je patrné, že příjmení *Katz*, *Katzová* bylo opravováno. A aby zmatků nebylo málo, ve školní kronice se nejprve píše, že děti byly rozděleny do I. a IV. třídy, ale hned na další řádce je rozdělení do I. a II. třídy.⁵⁸ Docházka byla první rok 91 %, zejména kvůli spalničkám, které se vyskytly v měsíci květnu v první třídě a kvůli nimž byla třída na deset dní uzavřena a vydezinfikována.

Školní rok byl zpestřen dvěma výlety, na které se žáci vypravili během června. Nejprve se vydali na zámek do Zbiroha, kde si prohlédli nejen interiér, ale také se setkali s malířem Alfonsem Muchou, který zde právě tvořil, a který jim ukázal svoje obrazy. O občerstvení žáků se postarali rodiče pana učitele Lettla, kteří malé výletníky „nasytili i napájeli v míře přehojné“.⁵⁹ Druhý výlet byl pořádán na zříceninu hradu Radyně nedaleko Starého Plzece; pisatel kroniky si pochvaloval počasí i chování dětí.

⁵⁷ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 331.

⁵⁸ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 23.

⁵⁹ Tamtéž, s. 25.

Žáci se seznámili s historií hradu i města. Občerstvení tentokrát poskytl místní rolník Václav Štochl.

Školní rok byl ukončen 14. června mší v oseckém kostele a 15. června pak slavností, na niž byl pozván farář Líška a místní školní rada. Žáci se ve slavnostním oblečení nebo v plzeňských krojích sešli v učebně IV. třídy, taktéž vyzdobené květinami, klestem a prapory. Projev opět chválil život a činy Jeho císařského veličenstva, přednášely se básně, zpívaly písně a provolávala se sláva! Na závěr opět zazněla rakouská hymna.

Ve druhém válečném roce navštěvovalo školu 244 žáků. Všichni byli české národnosti a katolické víry, vyjma jednoho žáka. Během školního roku byl ale zmiňovaný žák Pravoslav Forejt pokřtěn farářem Líškou jménem Pravoslav Václav. O žácích z Haliče ani jejich víře se již voldušské kroniky nezmiňují. Polské děti ovšem mohly navštěvovat polskou školu v Rokycanech, která byla otevřena již od ledna 1915,⁶⁰ od srpna téhož roku se pak haličtí uprchlíci začali vracet do své vlasti.⁶¹ Zato z června 1916 pochází zmínka o pohřbu žáka první třídy Itala Angella Armelliniho. O přistěhovalcích z Itálie ale žádný další záznam ve školní kronice v tomto roce neexistuje. Obecní kronika udává, že v lednu 1916 přibyli do obce Italové a do školy byli „zapsány děti *Angelo, Giuseppe, Giovanni, Setimo, Emilio, Domenico, Rosine, Placide Armellini*“.⁶² Kronika města Rokycany zase uvádí informaci, že 28. února 1916 bylo v Rokycanech zahájeno vyučování pro děti italských uprchlíků a to i pro žáky z okolních obcí jako Volduchy, Svojkovice a Osek. Vyučování vedl definitivní učitel Leopold Vittosi z jižního Tyrolska.⁶³

Na školní výlet se voldušští žáci a učitelé tentokrát vypravili na Padrt'. Z Rokycan do Mirošova jeli výletníci lokální drahou a dále pokračovali pěšky, jak si pisatel pochvaluje, za krásného slunečného počasí. U Padrt'ských rybníků si žáci vyslechli přednášku řídícího učitele o rybníkářství v Čechách a po obědě se vydali na zpáteční cestu přes Zámeček. Po cestě je však zastihla velmi silná bouře s krupobitím, pisatel kroniky - řídící učitel Krbeček se zmiňuje, že takovou bouří ještě nezažil. Všichni nakonec bez úhony došli na Zámeček, kde jim bylo poskytnuto panským hajným místo

⁶⁰ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika města Rokycany 1907–1918*, s. 157. Fond AM Rokycany č. 13.

⁶¹ Srov. HRACHOVÁ, H. a kol. *Rokycany*, s. 160.

⁶² SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 340.

⁶³ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika města Rokycany 1907–1918*, s. 157.

pro usušení a také občerstvení. Později škola zaslala rodině hajného písemné poděkování. Ze Zámečku pokračovali do Strašic, kde navštívili obecnou školu a i tady jim zdejší učitel Křížek připravil občerstvení. Do Volduch se vrátili večer, kde je očekávali znepokojení rodiče. „*Však jaká byla jich radost, když postihli nás zpívající, všechny zdravé! Pěkná vzpomínka i s hrůzou přírody!*“⁶⁴

Tento školní rok učitelé navíc hlídali v době nepřítomnosti rodičů i děti školou nepovinné. Žáci naopak museli kvůli nedostatku zemědělských dělníků vypomáhat při hospodářských pracích, ovšem pod dozorem učitelů, aby toho rodiče nezneužívali. Školní rok byl ukončen slavnostně; v proslovu navázal řídící učitel na proslov loňský a připomenul všechny události z roku letošního. Následovaly básně, písně, hymna a provolávání slávy. Druhý den se všichni účastnili bohoslužby a žáci dostali školní zprávy. Docházka ale poklesla na 87 %.

Školní rok 1916/1917 přivítal 250 žáků, z toho 7 Italů (bez dalších podrobností), ostatní byli Češi, všichni katolíci; docházka setrvala na 87 %. V lednu 1917 postihla školu opět smutná událost. Následkem zimy (blíže nespecifikováno) zemřela žačka druhé třídy Anna Seidlová. Žáci se složili na věnec a zbytek ve výši 3 koruny 94 haléřů věnovali nemocnému a chudému zedníkovi Augustu Vraštilovi. V tomto roce se objevilo nařízení, že diktáty a témata písemných prací se musí co nejvíce vztahovat k panovníkovi a hrdinským činům armády. „*Vůbec bud' buzen cit vlastenecký, cit dobrého Rakušana.*“⁶⁵ Zároveň byly zakázány staré čítanky. Při hodnocení celého roku řídící učitel konstatuje, že prospěch i mravy značně poklesly, čemuž se ovšem nelze divit kvůli častému střídání učitelů, nedostatečnému dozoru doma, nutnosti shánět potraviny a pomáhat v hospodářství. Současně vyjadřuje i naději v brzký mír. Konec roku byl uzavřen bohoslužbou a rozděláním školních zpráv.

Poslední válečný rok bylo ve škole zapsáno 257 dětí, z toho 7 Italů, katolické víry. Docházka poklesla na 83 %. V lednu 1918 bylo vyučování v první třídě přerušeno kvůli nezbytné opravě kamen a v ostatních třídách bylo až do 20. ledna omezeno na dopoledne kvůli nedostatku paliva. Zakončení proběhlo 13. července 1918 ve stejném duchu jako v roce předchozím. Průběh posledního školního válečného roku nejvýstižněji ilustruje zpráva ze schůze učitelského sboru, kterou v dubnu přednesl

⁶⁴ SOKA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 40.

⁶⁵ Tamtéž, s. 44.

řídící učitel. „Navštívil jsem všechny třídy a shledal, že pracuje se se vši silou a pílí, výsledek však neodpovídá práci té. Však nelze se diviti. Bolno jest se rozhlédnouti po dítkách - všude viděti nedostatek jak v šatě, tak ve výživě, takže nelze si mysliti prospěch v učení, když dítko je do krajnosti vysíleno. Mějme s nimi shovívavost a se vši laskavostí a se vším ulehčením pracujme. Kam dospějeme, tam budeme, vinu si dávatí nemůžeme. Též pamatujme, že matky dítek shání potraviny a tu při omluvení zamešk. vyučování též budme shovívavými;- považujme to za povinnost. Vždyť sami trpíme a víme, jak nás vše zmáhá.“⁶⁶

Náboženské zkoušky se stejně jako v předválečných letech konaly v osekém kostele za přítomnosti knížecího arcibiskupského vikáře a děkana Eduarda Rause a jak si pisatel kroniky každoročně pochvaluje, byl pan děkan se znalostmi i zpěvem voldušských žáků velmi spokojen.⁶⁷

3.2 Učitelský sbor

Již v květnu roku 1914 byl jmenován řídícím učitelem Řehoř Krbeček. Od srpna byl také členem místní zdravotní komise. Během září pak do školy nastoupili zkoušení kandidáti učitelství Jarmila Hájková a František Lettl. Řídící učitel učil první třídu včetně náboženství, Jarmila Hájková vyučovala ve druhé třídě a František Lettl učil obden ve třetí a čtvrté třídě. Výuku náboženství v ostatních třídách obstarával Karel Líška. Ruční práce vyučovala industriální učitelka slečna Anna Karásková. V následujícím školním roce přibyla do učitelského sboru Josefa Zikmundová, která dostala druhou třídu. První třídu učila Jarmila Hájková, třetí třídu řídící učitel Řehoř Krbeček a čtvrtou třídu František Lettl. Hned na počátku roku obdržela škola přípis o vlasteneckém chování učitelů. Všichni vyučující s ním byli seznámeni a museli ho podepsat. Během roku onemocněla industriální učitelka Anna Karásková, na zástup byla vyslána Žofie Baumgärtlová z Březiny. V březnu byl přeložen učitel Lettl na Obecnou školu chlapeckou do Rokycan a na jeho místo byl jmenován abiturient c. k. reálného gymnázia v Rokycanech Vlastimil Baumgärtl. Ve Volduchách ale učil pouhý měsíc a byl také přeložen na chlapeckou školu. Místo něj přišel Václav Budín, učitel s vykonanou zkouškou dospělosti i způsobilosti. Spolu s Josefou Zikmundovou byli zproštěni služby ve voldušské škole s koncem školního roku.

⁶⁶ SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 60.

⁶⁷ Srov. tamtéž, s. 20–60.

Třetí válečný školní rok byly na zástup povolány dvě učitelky. Anna Krbečková, zkušená učitelka pro měšťanské školy z ručních prací, dostala druhou třídu. Marie Vokurková, absolventka měšťanského učitelského ústavu v Plzni, učila první třídu. Řídící učitel Krbeček pak měl třetí a čtvrtou třídu. Do běhu školního roku ale zasáhla jeho nemoc, a zejména v zimních měsících se zde vystříдалo více učitelů. Během své dovolené z vojny ředitele krátce zastupoval Václav Šteiner (jeho příjmení je v kronice najednou uváděno jako Šteiner, ačkoliv dříve bylo psáno Štajner). Po něm učil necelý měsíc Vojtěch Šnajdr a pak byl přeložen do Mešna. Poté nastoupil Václav Věneček z Březiny, ale ve Volduchách setrval pouhé tři dny a na základě lékařského dobrozdání se mohl vrátit na své původní místo. Vyučování pak měly na starosti obě učitelky, které se střídaly obden ve dvou třídách. Konečně 15. března nastoupil Bohumil Wimmer, který se stal učitelem první a třetí třídy. Anna Krbečková se stala třídní učitelkou druhé třídy a Marie Vokurková dostala čtvrtou třídu. Další změna ale nastala 1. května, kdy zde opět během své dovolené učil Václav Šteiner (4. třídu); Bohumil Wimmer byl krátce nato povolán do Dobříva, jeho třídu převzal řídící učitel Krbeček, který tímto ukončil svoji zdravotní dovolenou. Koncem školního roku byly ze školní služby na voldušské škole propuštěny obě učitelky.

Ve šk. roce 1917/1918 byla do školy povolána opět Anna Krbečková a stala se třídní učitelkou třetí třídy. Řídící učitel dostal první třídu, Václav Štajner (příjmení je opět psáno takto) učil čtvrtou třídu a jako nová posila nastoupila do druhé třídy Jana (Johanna) Holubová, absolventka pokračovací průmyslové školy v Rokycanech. Farář Líška, který zde dosud vyučoval náboženství, byl přeložen do Zbiroha a na jeho místo nastoupil farář Josef Nádvorník, který předtím působil jako kaplan v Žebráku. V únoru byla ze služby propuštěna Jana Holubová a zhruba měsíc probíhalo vyučování druhé a čtvrté třídy společně. V březnu se z vojenské služby vrátil učitel František Kreidl. Anna Krbečková opětovně obdržela s koncem školního roku propouštěcí list.⁶⁸

První světová válka se v učitelském sboru projevila častým střídáním učitelů, případně jejich nedostatkem. Situace ve voldušské škole potvrdila i výraznější nástup žen do školství a povolávání učitelů, kteří ještě neměli splněnou požadovanou kvalifikaci.

⁶⁸ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 19–59.

3.3 Válečné sbírky

Žáci a učitelé byli během válečných let využíváni, aby vykonávali různé sbírky, sběry či soupisy. Sbírkové a sběrové akce se týkaly hlavně žáků. Již v září 1914 proběhl první sběr a sušení ostružinového listí na čaj pro vojáky. Žáci nasbírali tři pytle, které byly odeslány císařskému radovi Vojtěchu Kocourkovi ve Zlivě. Sběr ostružinového listí probíhal i v dalších letech. Na žádost c. k. okresního hejtmánství v Rokycanech o výrobu zimního oblečení pro armádu poskytla v říjnu místní školní rada 40 korun na zakoupení vlny, ze které bylo upleteno pod vedením manželky řídícího učitele Marie Krbečkové 40 párů ponožek a odesláno i s 3 kg cupaniny *Dobrovolnému pomocnému spolku* v Praze. Další nařízení se týkalo sběru kovů. Žáci roznesli po obci letáčky a pak společně s učiteli provedli i samotný sběr. Ačkoliv, jak se píše v kronice, udělala škola vše možné, nasbíralo se pouhých 17 kg. V září 1915 zaměstnával žáky a učitelský sbor sběr vlněných látek a kaučuku. Sbírková akce byla velmi úspěšná, podařilo se naplnit tři dřevěné bedny a dva veliké pytle; vše bylo odesláno úřadu pro válečnou péči ve Vídni. Sběr se opakoval v květnu následujícího roku, ale pochopitelně se nepodařilo nasbírat tak velké množství věcí. Poté následoval sběr papíru, z něhož se mělo vyrábět ložní prádlo pro vojáky; podařilo se nasbírat 300 kg. Na podzim 1916 se žáci věnovali sběru kopřiv a ovoce. Jak se uvádí v kronice, žáci nasbírali neuvěřitelných 710 kg kopřiv a odevzdali je „c. k. setníku z zeměbran. pluku p. Hezkému, který obdivoval se kráse a množství sebraných kopřiv a vyslovil správci školy svůj dík.“⁶⁹ Jablka vážící 36 kg (v tomto roce se jich urodilo málo) a švestky o váze 93 kg byly odvezeny do Hospodářské školy v Rokycanech. Ovoce bylo nejspíše určeno pro vojenské nemocnice. Neobvyklým požadavkem bylo vybrat mezi žáky 1000 korun pro sirotky po padlých vojácích. Zdejší lid byl ale velmi chudý a nebylo možné takovou částku vybrat. O rok později muselo žactvo sbírat pro vojáky prádlo. Nasbíralo se ho velmi málo, lidé sami strádali a měli nejen prádla nedostatek.

Učitelé kromě sběru zaměstnávaly ještě nejrůznější soupisy. Koncem května 1915 provedl řídící učitel Krbeček a třídní učitel Lettl soupis obilí a obilných výrobků, další soupis proběhl v říjnu téhož roku. V březnu roku 1916 sepisoval řídící učitel Krbeček pro změnu brambory a jak poznamenal, bylo jich málo. V září měl na starosti soupis kovů; množství o váze 69 kg bylo posláno do Vídně.

⁶⁹ SOKA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 45.

Samostatnou kapitolou jsou tzv. válečné půjčky. Zemská školní rada vydala oběžník, aby se do třetí válečné půjčky probíhající v prosinci 1915 zapojili i učitelé. Řídící učitel jako člen širšího výboru pro obce Volduchy, Vitinku a Svojkovice musel v každé z těchto obcí přednášet o účelu a významu této „vlastenecké“ půjčky. Současně bylo působeno i na žáky. Sbírkou vynesla 1210 korun 30 haléřů. Sbírkou na čtvrtou válečnou půjčku proběhla 12. května 1916 a výtěžek činil 45 600 korun, od dětí 150 korun. Pátá válečná sbírka se odehrála v prosinci 1916 a přinesla celkem 15 600 korun, 300 korun od dětí. Zápis o šesté válečné půjčce je neúplný. Sbírkou proběhla 6. června 1917, jako důvěrník byl jmenován řídící učitel Krbeček a jako sběratel třídní učitel Šteiner. Vybraná částka ale není zaznamenána, je zde pouze ponecháno volné místo.⁷⁰

3.4 Slavnosti a významné události

Ve válečných letech byly více než kdy jindy zdůrazňovány zásluhy panovníka a apelováno na loajalitu. Císařské jmeniny byly oslaveny bohoslužbou a učitelé nabádali žáky, aby se vroucně modlili za panovníka, „na něhož v stáru vloženo bylo břímě války, jemuž se tolik bránil a to k vůli Svému lidu, by uchráněn byl zloby vichřice válečné. Bůh nám ho živiž a opatruj!“⁷¹ Ve školním roce 1915/1916 se bohoslužby zúčastnili pouze učitelé, místní školní rada a zástupci obce. Učitelky a žáci nemohly cestu vykonat kvůli rozvodněnému potoku. Při mši pohovořil páter Líška o významu této události; na závěr zazněla rakouská hymna. Poslední oslava jmenin císaře a krále Františka Josefa I. se konala v září 1916. Na 67. výročí panování Františka Josefa I. (prosinec 1915) se žáci kromě bohoslužby zúčastnili i výstavy *Chodských jeslí* v Rokycanech, jejíž výtěžek byl věnován na vdovský fond po padlých vojíněch.

I každoroční smuteční mše za císařovnu Alžbětu, při níž bylo na ni vzpomínáno jako na „přelaskavou těšitelku v dobách těžkých našeho milovaného císaře a krále“⁷², byla využita k posílení vztahu k panovníkovi a Rakousku vůbec. Připomínáno bylo samozřejmě i výročí atentátu na arcivévodu a jeho ženu.

21. listopadu 1916 zemřel František Josef I. Kronika se úmrtí a nástupu nového panovníka Karla I. věnuje na několika stranách. Slova pějící chválu na zemřelého císaře

⁷⁰ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 21–53.

⁷¹ Tamtéž, s. 20.

⁷² Tamtéž, s. 21.

a vyjadřující bolest nad jeho ztrátou jsou velmi dramatická a těžko posoudit nakolik jsou opravdová, neboť učitelé museli vyjadřovat věrnost a sympatie Rakousku při každé příležitosti. Tak činili i vzhledem k jeho nástupci. „*Synu Habsburgů, tak my i všichni Tvoji národové, jako poslušné dítky čekáme Tvých pokynů a naplnění hrdostí, chceme pro Tebe žít, pro Tebe umírat!*“⁷³ 23. listopadu nebylo vyučování, 28. a 29. listopadu a 22. prosince se konaly smuteční mše.

Na jaře 1917 se již oslavovaly jmeniny a narozeniny císařovny Zity tradiční bohoslužbou a proslovem o její dobrotě a dnes bychom řekli charitativní činnosti. Učitelský sbor pak vybral pro *Ochranu kojenců* 33 korun 80 haléřů. I v následujícím roce proběhla mše následovaná nezbytným oslavným projevem a byla to poslední slavnost vztahující se k císařství a jeho panovníkům.

Jmeniny císaře Karla I. byly slaveny v listopadu 1917. Po bohoslužbě se všichni shromáždili v tělocvičně a po úvodní řeči pana řídícího zpívali žáci písně a přednášeli básně. Poté před školní budovou vysadili předseda místní školní rady František Jíša a řídící učitel Řehoř Krbeček dva stromky. Na závěr zazněla rakouská hymna.

Tradičně 2. prosince 1914 se konal Dětský den. Učitelé v proslovech zdůraznili význam slavnosti a všichni se účastnili mše na Oseku. Žáci pak secvičili divadelní představení *Otesánek*, které předvedli 20. prosince pro veřejnost a jehož čistý výtěžek ve výši 78 korun 93 haléřů byl věnován *České zemské komisi pro ochranu dětí*. Ani při této příležitosti se nezapomnělo na panovníka a jemu i statečným vojákům se provolávala sláva. Druhé představení *Otesánka* se uskutečnilo 10. ledna 1915 tentokrát jen pro dětské diváky, vybráno bylo 20 korun 40 haléřů a použito na žákovskou knihovnu. O rok později děti secvičily divadelní hru *Sněžinka* od profesora Otakara Smrčky a v jednom dni (19. prosince) předvedly dvě představení, zvláště pro děti a dospělé. Z výtěžku bylo zasláno 100 korun zemské komisi a zůstatek 1 koruna 37 haléřů byl určen jako záloha na další divadlo. V dalších válečných letech oslava z různých důvodů neprobíhala. Roku 1916 byl řídící učitel nemocný, a navíc se držel smutek za zesnulého císaře Františka Josefa I.

Další divadelní představení se hrálo počátkem roku 1916 na podporu nevidomých vojáků; pohádka *Tři vlasy děda Vševěda* vynesla 80 korun. Následně secvičili řídící

⁷³ SOKA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 49.

učitel a učitel Lettl s místní mládeží divadelní hru *Kráska z Ostende*, tentokrát pro vdovský a sirotčí fond s čistým výnosem 70 korun. Oba výtěžky převzal c. k. místodržitelství rada Adolf Fischer.

Mezi nové slavnosti patřily ty, které přímo souvisely s válečnými událostmi. 5. prosince 1914 se konala oslava dobytí Bělehradu, které den předem předcházela slavnostní proslov kladoucí důraz na význam tohoto vítězství; večer byla obec osvětlena a vyzvánělo se. Na počest této události byla také sloužena mše, na jejíž závěr žáci zpívali rakouskou hymnu. Obdobně se slavilo dobytí Lvova 25. června 1915. Slavnostní osvětlení, proslovy, mše, provolávání slávy, zpěv rakouské hymny; na školní budově byly celý týden vyvěšeny zemské a říšské prapory. V květnu tohoto roku se také konal prosebný průvod za mír z Oseka do Volduch, který měl opět posílit kladný vztah k panovníkovi.

Zvláštní slavnost (jak uvádí kronika) byla uspořádána 22. září 1915 na základě výnosu c. k. okresního hejtmanství v Rokycanech „*na povzbuzení mládeže k lásce a obětavosti k hrdinným našim vojínům*“. Bohoslužba se tentokrát konala ve voldušském kostele; po ní se žáci i učitelé sešli v tělocvičně a pan řídící pronesl proslov zejména o válečných hrdinských činech. Neopomněl opět zdůraznit význam panovníka, neboť hrdinové „*nasazují vlastní život, aby uchráněno bylo to, co zbudováno bylo pod moudrou a oteckou vládou našeho vroucně milovaného císaře a krále Jeho Veličenstva Františka Josefa I.*“⁷⁴ Na závěr se tradičně zpívala rakouská hymna a provolávala sláva. Škola musela o slavnosti podat okresnímu hejtmanství zprávu.⁷⁵

Věrnost císařství a jeho panovnickému rodu, apel na vlastenectví, bezmezná úcta, to vše se prolínalo veškerými slavnostmi, jež byly pořádány v letech první světové války. Dnes nelze posoudit, co si voldušští učitelé, žáci a občané skutečně mysleli, zda v tom hrála roli jen povinnost nebo jestli měli aspoň částečně nebo zcela pozitivní vztah k Rakousko-Uhersku. V každém případě válka velmi citelně zasáhla do života všech. Pozitivně lze hodnotit, že se škola angažovala v charitativní činnosti; výtěžky z divadelních představení byly určeny na pomoc potřebným – vdovám, sirotkům, zraněným vojínům, ale i chudým žákům nebo na školní knihovnu. A i přesto, že mnohé sbírky byly nařízené, jistě mohli v žácích rozvíjet smysl pro dobročinnost a zájem o své

⁷⁴ SOKA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 31.

⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 20 - 59.

bližní. A tato tradice se ve Volduchách dochovala až do dnešních dnů. Na každoročním Vánočním charitativním koncertě vystupují žáci základní školy s připraveným hudebním programem a pozvaní hosté z řad českých umělců. Část výtěžku je věnována fondu *Kapka naděje* a zbytek dostane škola.

4 Obecná škola v letech 1918–1938

4.1 Události ve škole

Kronika pochopitelně zaznamenává události spojené se vznikem Československa. Vítá vznik národního státu a předpokládá velké změny i v oblasti školství: „... *jistě osvobozena bude škola ode všeho škodlivého vlivu a učitelstvo volné ve volné škole bude moci mládež jemu svěřenou v duchu pravdy a vědy vychovávat*.“⁷⁶

Zápisy kroniky ukazují obrat směrem k republice, který byl podobný i v ostatních městech a obcích. Pisatele kroniky je ovšem třeba brát s rezervou, zápisy jsou cenné především tím, že nám přibližují ducha doby, respektive ducha doby ve Volduchách. Kronika uvádí, že zdejší obyvatelstvo nemělo příliš kladný vztah ke katolické církvi; podíváme-li se do historie, zjistíme, že již v 15. století byla většina obyvatel Rokycanska protestantského vyznání⁷⁷ a rekatolizace v 17. století nebyla činem dobrovolným.⁷⁸ Heslo, které se nejen zde tradovalo, znělo: „*Pryč od Říma*“, katolická církev byla spojována se starým mocnářstvím. Lidé hromadně vystupovali z katolické církve, při sčítání lidu roku 1921 bylo 40 % občanů Volduch bez vyznání; ve skutečnosti jich bylo ještě více, mnozí totiž učinili odhlášení po termínu. Někteří vstoupili do církve československé.⁷⁹ 27. září 1919 se ve škole konala schůze rodičů a učitelů, na které rodiče (s výjimkou tří) žádali, aby se jejich děti ve škole nemodlily a aby byl zaveden občanský pozdrav místo dosavadního „*Pochválen bud*“; žádost byla učiteli akceptována. Během prázdnin v roce 1920 byly při bílení učeben sňaty ze stěn kříže a uloženy na půdu. V obci se zdvihla vlna nevole, občané sbírali podpisy pro, ale i proti navrácení křížů do tříd. Příznivci se obrátili na okresní školní radu, která jejich protest předala škole s poznámkou, aby bylo vše vyřešeno rozumně. Škola seznámila okresní školní radu s usnesením z listopadu 1920, podle kterého žádala toto opatření většina voldušských obyvatel. „*Křížová aféra*“ byla ukončena darováním křížů místnímu kostelu.⁸⁰ Bohoslužby československé církve se konaly ve školní budově a to až do října 1937, kdy byla ve Volduchách slavnostně otevřena Betlémská kaple,

⁷⁶ SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 62.

⁷⁷ Srov. *Politický a školní okres Rokycanský*, s. 140–154.

⁷⁸ Srov. HRACHOVÁ, H. a kol. *Rokycany*, s. 104.

⁷⁹ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 257.

⁸⁰ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 66–73.

postavená Václavem Brojem, penzionovaným ředitelem měšťanské školy. Od jejího otevření se počet členů Československé církve navyšoval.⁸¹

V listopadu roku 1919 požádala místní osvětová komise vedení školy, zda by mohla uspořádat tzv. lidovou školu pro zájemce z řad veřejnosti. Výuka probíhala dvakrát týdně od listopadu do února v celkovém rozsahu 56 vyučovacích hodin; věnovala se počtům, mluvnici, pravopisu a slohu, zeměpisu a dějepisu. Z počátku velký zájem postupně opadl a do konce vydržela třetina účastníků. Lidová škola se konala i v dalším roce, tentokrát jedenkrát týdně v rozsahu 26 hodin, za účasti asi 40 zájemců. Třetí cyklus o rok později přivítal 24 posluchačů; vyučovalo se počtům, morálce, občanské nauce a mluvnici, počet hodin není uveden.⁸²

Novinkou bylo také rodičovské sdružení, které se ustavilo v říjnu 1933 za přítomnosti 66 rodičů. Ministerský výnos, na jehož základě se rodičovská sdružení zřizovala, vyšel o tři roky dříve.⁸³ V prosinci se pak konala první plenární schůze, na které přenášel obvodní lékař V. Říha o nakažlivých dětských nemocech, hlavně o záškrtu a spále. V březnu 1934 ve spolupráci s místní osvětovou komisí vystoupilo rodičovské sdružení s divadelním představením *Děda Štráchal jede k panu prezidentovi*, které mělo být poctou k 84. narozeninám prezidenta Masaryka. V témže měsíci byla druhá plenární schůze obohacená přednáškou řídícího učitele Pelikána *O dětské lži a jak ji líčiti*. V dubnu se sdružení podílelo na pořádání stromkové slavnosti. Další školní rok se předsedou sdružení stal ředitel školy Jan Pelikán; celkem se konalo 11 schůzí, na kterých si přítomní vyslechli přednášky Dr. Císaře *Péče o chrup školní mládeže*, učitele Vodáka *Nadání a školní prospěch* a řídícího učitele *O výchově dětí vůbec a mimoškolní zvláště*. Sdružení také uspořádalo jedno divadelní představení, o Vánocích věnovalo chudým dětem svetry a obuv a přispělo jim na výlety. Na jeho popud proběhlo očkování proti záškrtu, na které také přispělo finančním obnosem. Následující rok uspořádalo sdružení 9 schůzí s přednáškami *O novinkách ve školních zprávách na národních školách*, *O domácích úkolech*, *O součinnosti rodiny a školy* a *O újezdních měšťanských školách*. Členové se účastnili oslav vzniku republiky, narozenin T. G. M., Svátku matek; darovali chudým dětem oblečení a obuv a uhradili cestovné na výlety. Dále věnovali obnos ve výši 300 korun na zakoupení radiopřijímače pro školu a zasadili 6 lip

⁸¹ Srov. SOKA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1932–1939*, s. 124. Fond OŠ Volduchy č. 310.

⁸² Srov. SOKA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 67–105.

⁸³ Srov. MORKES, FRANTIŠEK. *Učitelé a školy v proměnách času*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999, s. 51. ISBN 80-7020-051-0.

jako náhradu za uschlé stromky zasazené v předchozím roce. Radiopřijímač byl zakoupen v dubnu 1936 za 958 korun a kromě členů sdružení na něj přispěli žáci z výtěžku divadelního představení, voldušská Kampelička a dva občané Volduch – pan Václav Broj, ředitel ve výslužbě, a rolník Stanislav Broj. Pro školní rok 1936/1937 byl předsedou zvolen zastupující řídící učitel Josef Mojžíš. Sdružení se opět staralo o potřeby chudých žáků, všem žákům pak věnovalo celkem 175 tužek, přispělo na náklady na časopis *Mladé Rokycansko* a jako úkol si vytýčilo ušetřit na pracovní pláště pro žactvo. Od tohoto roku se zvýšil členský příspěvek na 1 korunu měsíčně (dříve byl 50 haléřů); uspořená částka ve výši 879 korun 70 haléřů byla uložena na knížku. Další rok věnovalo sdružení škole 5 umyvadel, podpořilo dětskou besídku a na obranu státu dalo 50 korun. Na schůzích si členové vyslechli přednášky o skautingu, o branné výchově, o výchově dětí v rodině, o součinnosti rodiny a školy. Řídící učitel v zápise upozorňuje, že rozhovory mezi učiteli a rodiči se daří zlepšovat vztah rodičů ke škole.⁸⁴

I v meziválečných letech se pořádaly četné sbírky. Mezi pravidelné patřily zápisové sbírky pro *Českou zemskou komisi pro péči o mládež* a *Okresní komisi pro péči o mládež* v Rokycanech, dále sbírky pro *Červený kříž* a *Masarykovu ligu proti tuberkulóze*.

Školní kroniky zaznamenávají nejen aktivity týkající se bezprostředně školy, ale věnují se i politickým událostem doma i v zahraničí a rovněž popisují počasí v daném roce a také ceny potravin.

4.2 Řídící učitelé a sbor

První školní poválečný rok pokračoval ve funkci řídícího učitele Řehoř Krbeček. Od března 1919 ho ale kvůli nemoci zastupoval Václav Štajner. Z téhož důvodu požádal o propuštění do výslužby a 1. 3. 1920 odešel do penze. I přes protesty části místních občanů, kteří si přáli, aby se stal ředitelem dlouholetý učitel zdejší školy Václav Štajner, vyhlásila zemská školní rada na místo řídícího učitele konkurz a nakonec vybrala Čenka Knittla, bývalého učitele a správce školy v Lišné. Knittl se své funkce ujal 22. srpna 1920; tentýž den byl Řehoř Krbeček přestěhován ze školní budovy do prvního patra hostince *Na Radosti*. Bytová komise mu určila k obývání původní divadelní jeviště a jeden malý pokojík; v listopadu 1924 se přestěhoval do obce Dýšina. Čeněk Knittl,

⁸⁴ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1932–1939*, s. 32–133.

rodák ze Zbiroha, vystudoval učitelský ústav v Příbrami, kde také složil zkoušky způsobilosti i dospělosti. Jak už bylo zmíněno v první kapitole, stal se i prvním voldušským kronikářem. V květnu 1927 požádal o zdravotní dovolenou a po dobu jeho nepřítomnosti byla jmenována zástupkyní Marie Knittlová-Štorková. Zdravotní stav mu nedovolil nastoupit školní službu ani v dalším roce, a tak odešel 1. dubna 1928 na odpočinek do Rokycan. V kronice je na něj vzpomínáno jako na dobrého kolegu, který vždy ochotně přispěl s dobrou radou, a také jako na člověka, který byl velmi aktivní v několika spolcích a přispíval do různých novin a časopisů. Jako zástup byl určen Antonín Jirkovský, bývalý zastupující učitel ve Zbizoze.

Od 1. září 1928 ustanovila zemská komise řídícím učitelem Josefa Ziku, který naposledy působil jako zastupující ředitel občanské školy v Herálci, kde mu bylo za vzornou službu uděleno pochvalné uznání. Ve Volduchách působil Zika i v místní osvětové komisi, byl jednatelem v knihovní radě a věnoval se přednáškové činnosti. Na učitelských konferencích přednášel o nových směrech v jednotlivých předmětech, na veřejných schůzích se věnoval tématu výchovy v rodině a ve škole. V červnu 1931 odešel na vlastní žádost do Habrmanovy obecné chlapecké školy v Plzni a zatímním řídícím učitelem byl jmenován Jaroslav Koláček, rodák z Berouna. Stejně jako jeho předchůzce byl členem osvětové komise a knihovní rady.⁸⁵ Pro další školní rok 1932/1933 ustanovila zemská komise definitivním řídícím učitelem Jana Pelikána, posledně ředitele v Těškově, který na zdejší škole působil až do června 1936, kdy byl přeložen na Obecnou školu dívčí v Rokycanech. Místo něj byl ustanoven jako zástup Josef Mojžíš, doposud zatímní řídící učitel v Terešově. V červnu následujícího roku byl ale jmenován definitivním řídícím učitelem v Chlumu a na volné místo vybrala zemská rada řídícího učitele v Březové Josefa Kunce, legionáře a služebně nejstaršího žadatele.⁸⁶

Během dvaceti meziválečných let učilo ve voldušské škole celkem 57 učitelů včetně výše jmenovaných řídících učitelů. To je, vzhledem k tomu, že šlo o školu čtyřtřídní s maximálně pěti třídami, poměrně vysoké číslo. Každý rok přišel minimálně jeden nový učitel a nejméně jeden odešel. V některých školních letech se v jedné třídě vystřídali i tři učitelé. Důvody střídání byly různé, zdravotní, pracovní či soukromé. Učitelé byli také často přeloženi na krátkodobé zástupy, např. František Suda byl od září

⁸⁵ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 61–261.

⁸⁶ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1932–1939*, s. 3–108.

do prosince 1922 až ve slovenském Ružomberku. Nejdéle sloužícím učitelem byl Václav Štajner, který na škole působil 17 let (v letech 1905–1922). Z dalších pedagogů vyučovali na zdejší škole delší dobu pouze řídící učitelé Řehoř Krbeček (6 let) a Čeněk Knittl (8 let), a učitel František Suda (5 let).

Výrazný je také nástup žen, ve zdejším sboru jich byla zhruba třetina. Většina jich zde působila krátkodobě, pět učitelek se ale zapsalo do historie školy výrazněji. První z nich je Marie Štorková, rodačka z Volduch (17. 2. 1899) a absolventka učitelského ústavu v Plzni. Ve Volduchách zastupovala již ve šk. roce 1918/1919, pak byla dva roky ve Veselé. Do Volduch se vrátila 1. září 1921 a stala se třídní učitelkou III. třídy. Po roce byla ovšem přeložena do Strašic a vzápětí do Zbiroha (což nebylo ojedinělé). Od září 1923 se vrátila jako zastupující učitelka II. třídy. V témže měsíci se také provdala za Ladislava Knittla, asistenta zemského výboru v Praze, a od dubna do června 1924 čerpala dovolenou v mateřství. V dalších letech pak působila jako třídní učitelka a dva měsíce také zastupovala nemocného řídícího učitele Knittla (viz výše). Ze školy odešla na vlastní žádost v srpnu 1930, aby mohla sdílet společnou domácnost se svým manželem v Noutonicích. Ve Volduchách učila celkem 9 let.

Slečna Marie Krátká se narodila 17. června 1892 v Oseku u Volduch. Vystudovala učitelský ústav v Plzni, kde také získala všechna potřebná vysvědčení. Působila na školách v Mešně, Vranovicích a v Újezdu u Svatého Kříže. Do Volduch nastoupila v září 1919 a setrvala zde čtyři roky. Jak už bylo zmíněno výše, byla náčelnicí Sokola a jeho obětavou a nezištnou členkou. Její zásluhou byly založeny ženské odbory, spolupodílela se na většině aktivit pořádaných Sokolem. V srpnu 1923 dobrovolně odešla ze školní služby a vdala se za JUDr. Jana Plimla, místního rodáka a též aktivního člena Sokola.⁸⁷

Žofie Baumgärtlová se narodila 23. prosince 1876 v Rokycanech, kde vychodila obecnou i měšťanskou školu. Jednoroční kurs ženských ručních prací absolvovala v Praze a vysvědčení způsobilosti získala v Příbrami. Vyučovala na Březině, v Hrádku u Rokycan a Oseku. Do Volduch nastoupila v roce 1922 a působila zde dlouhých 17 let. Od šk. roku 1922/1923 byla ustanovena učitelkou ručních prací nejen pro obecnou školu ve Volduchách, ale i v Oseku. Ve šk. roce 1925/1926 jí byla přidělena výuka ještě i v obci Svojkovice, celkem 24 vyučovacích hodin plus 7 hodin na cesty. Ve druhém

⁸⁷ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 61–240.

pololetí jí byl určen jako sídlo Osek a místo Svojkovic docházela do Litohlav. Od roku 1922 se také nehradily cestovní výlohy, ale cesty byly započítány do týdenního počtu hodin. Od prosince 1935 do dubna 1936 čerpala zdravotní dovolenou kvůli zánětu plic. Ve Volduchách působila až do konce pololetí šk. roku 1938/1939, kdy byla z důvodu věku odeslána na penzi.

Ludmila Smolová-Prokúpková, narozená 27. října 1908 v Královicích v kutnohorském okrese, absolvovala obecnou a měšťanskou školu v Rokycanech a učitelský ústav v Kladně. Působila ve Spořicích u Chomutova a v Mýtě a od srpna 1929 byla ustanovena výpomocnou učitelkou ve Volduchách. Zkoušku způsobilosti pro učitelství obecných škol vykonala v dubnu 1930 v Kladně. Od března do května 1935 byla dočasně přeložena na zástup na smíšenou měšťanskou školu do Radnic. Od srpna téhož roku byla jmenována definitivní učitelkou ve Volduchách. V červnu 1939 nastoupila na dovolenou v těhotenství; její další působení není známo, protože zcela chybí záznamy od září 1939 do srpna 1941.^{88,89}

Marie Křepelková se narodila 2. září 1901 ve Svojkovicích v rodině místního učitele. Vystudovala učitelský ústav v Plzni, kde také složila zkoušku dospělosti. Postupně působila na obecných školách v Cheznovicích, v Hrádku, ve Strašicích, ve Vranově, v Mýtě a roku 1931 byla jmenována definitivní učitelkou ve Volduchách.⁹⁰ Zde učila až do 1. září 1942, kdy byla na vlastní žádost přeložena na Obecnou dívčí školu v Plzni-Skvrňanech.⁹¹

Do konce září 1920 do svého odchodu do Dobříše vyučoval katolické náboženství Josef František Nádvorník. Po něm nastoupil farář Václav Hodač, který zde působil až do října 1927, kdy odešel na faru do Čížkova.⁹² Jeho nástupcem se stal administrátor osecké fary Karel Zajíček. Od září 1931 vyučoval katolické náboženství nový osecký farář Josef Pilát. Od října tohoto roku se začalo také vyučovat náboženství československé, pro které byl ustanoven výpomocný učitel Karel Valeš.⁹³ Další rok se k víře československé hlásil pouze jediný žák a tak zemská školní rada z úsporných důvodů nepovolila na zdejší škole její výuku. Počátkem šk. roku 1934/1935 vyučoval

⁸⁸ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 116–242.

⁸⁹ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1932–1939*, s. 6–141.

⁹⁰ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 221–262.

⁹¹ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní a školy Volduchy 1941–1965*, s. 12.

⁹² Srov. SOkA Rokycany, *Kronika města Rokycany 1919–1937*, s. 87. Fond AM Rokycany č. 13.

⁹³ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 62–262.

katolické náboženství osecký administrátor František Kebrle; v listopadu byl ale přeložen do Benešova a na jeho místo nastoupil rokycanský děkan Ignác Zahradník. Československé náboženství učil Rudolf Luhan; v době nemoci ho zastával Karel Valeš z Mirošova. Další rok byl učitelem katolického náboženství farář z Radnic Josef Sářka, čsl. náboženství vyučoval opět Rudolf Luhan. V posledním sledovaném roce vyučovali katolické náboženství Jaroslav Janák a po něm Jaroslav Havlíček, oba kaplani z Rokycan. R. Luhan vystřídal v květnu Jaroslav Smetana, farář čsl. církve z Mirošova.

V oblasti školství byl kladen důraz i na vzdělávání učitelů. V červnu 1921 byl z popudu okresního školního inspektora Augusta Šindeláře pořádán v Rokycanech kurz hudební výchovy pod vedením profesora pražské státní konzervatoře pana Adolfa Cmírala, reformátora výuky zpěvu. Z Volduch se jej účastnili učitelé Antonín Macák a Václav Štajner. Kurz byl ukončen koncertem, na kterém vystupovala koncertní pěvkyně Jaroslava Kazmarová. Zdejší učitelé se účastnili i tělovýchovného kurzu, přednášek o občanské výchově nebo přednášky profesora Chlupa *O školských reformách*, o kterou byl velký zájem a účastnili se jí v hojném počtu učitelé z celého okresu.⁹⁴ Šk. rok 1932/1933 přinesl přednášky odborných učitelů Čoudla a Dismana z pokusné reformní školy v Praze nebo přednášku o americkém školství, kterou přednesl zemský školní inspektor Vojtěch Beneš. V dalších letech se učitelé účastnili přírodovědného a modelářského kurzu, přednášek o počtech nebo plastických mapách a také kurzu branné výchovy, při němž navštívili rokycanská kasárna. Jednou měsíčně se také ve škole konaly učitelské konference, kde jednotliví učitelé přednášeli na různá odborná témata, např. o slohu, o výchově knihovníků, o kreslení, o vyučovacích metodách v jednotlivých předmětech aj.

Školu také pravidelně navštěvoval okresní školní inspektor a své závěry konzultoval s učiteli. V květnu 1927 na zdejší škole hospitoval učitel z Podkarpatské Rusi Vasil Zavad'ak, který byl do rokycanského okresu poslán na tříměsíční exkurzi, aby se seznámil s českým školstvím. O své návštěvě zanechal záznam v ruštině ve školní kronice.⁹⁵

⁹⁴ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika města Rokycany 1919–1937*, s. 140.

⁹⁵ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 88–169.

4.3 Žáci a výuka

První poválečný rok nastoupilo do obecné školy 252 dětí, celoroční docházka se zvýšila na 89 %. Vyučování bylo ale přerušeno v době od 8. října do 4. listopadu kvůli tzv. španělské chřipce; v té době nebyl rovněž dostatek uhlí na topení. Vyučování započalo bohoslužbou 16. září, ukončení školního roku bylo ale změněno na základě nařízení Ministerstva školství a národní osvěty a posunulo se na 28. červen, a navíc bez bohoslužby. Žáci dostali pouze své školní práce a zprávy a nevyhnutelné poučení o vhodném chování během prázdnin. I květnová zkouška z náboženství byla dle nové směrnice vykonána beze mše a oslav a bez asistence učitelů, jen za přítomnosti vikáře Eduarda Rause z Rokycan.

Od 1. listopadu 1919 byl zaveden čtvrtek jako volný den, v kronice nazývaný jako týdenní prázdnina nebo také feriální den. Od šk. roku 1920/1921 se začalo vyučovat již od 1. září bez náboženských oslav. Ukončení školního roku pak bylo v dalších letech spojeno s proslovy o významu Jana Žižky a Jana Husa a zpíváním písně *Kdož jsou boží bojovníci* a národních hymen.

Až do šk. roku 1922/1923 se počet žáků držel nad 200 (v rozmezí 212–259), během každého roku se odstěhovalo 1–5 dětí a zhruba 30 žáků školou povinných navštěvovalo měšťanskou školu v Rokycanech. Ve šk. roce 1923/1924 chodilo do obecné školy 200 žáků, ale během roku se jich 12 odstěhovalo a od následujícího roku se začalo zvyšovat i množství dětí dojíždějících do měšťanské školy v Rokycanech a klesat jejich počet ve Volduchách a to až do roku 1926/1927, kdy jich zde bylo 133. Pak se opět počet dětí v obecné škole navyšoval, až v roce 1932/1933 dosáhl počtu 210 žáků. Do konce sledovaného období pak docházelo k postupnému ubývání žáků obecné školy (190–165) a přibývání žáků školy měšťanské (63–85). Docházka se také zlepšovala, od 89 % na počátku období, se několik let držela na cca 94%, na přelomu 20. a 30. let dosáhla 98 %, které si víceméně držela do konce roku 1937, poslední rok mírně klesla (na 94 %). Zlepšování docházky je spojováno s tím, že dětem již nebyly udělovány úlevy a také se zde nevyskytly žádné rozsáhlé epidemie. Podle zákona č. 412/1919 byli žáci ve věku 7 a 14 let pravidelně očkovaní. (Dále museli být povinně očkovaní i novorozené děti, porodní báby, holiči a listonoši).

Mimořádné, tzv. mrazové prázdniny byly nařízeny od 18. do 28. února 1929. Tato extrémně studená zima, kdy teplota dosahovala až mínus 38 °C, přinesla nejen do našich zemí velkou bídu a hlad. Lidé trpěli i nedostatkem paliva, dráhy nejezdily, zvěř umrzala a ovocné stromy byly spáleny. Mnoho obyvatel onemocnělo chřipkou a jakousi vyrážkou, polovina škol byla zcela zavřena. Voldušská škola nebyla tolik postižena, nemocnost se pohybovala od 9 do 16 %. Řídící učitel se domníval, že i tomu by se dalo předejít, kdyby bylo možno třídy řádně vytopit. Výuka začínala při necelých mínus 8 °C a jen výjimečně se prý podařilo vytopit učebny na 11 °C.

Vzhledem k velkému počtu žáků byly také otevírány tzv. pobočné třídy; tj. třídy, které měly příliš žáků se dělily na dvě oddělení. Škola měla k dispozici jednu rezervní místnost v 1. patře, kterou využívala právě k těmto účelům. První pobočná třída byla otevřena od ledna 1921. Do té doby v ní byly uloženy pomůcky, protože v kabinetě byli od dob války ubytováni učitelé či učitelky. Posledním byl František Suda, který se z něj vystěhoval počátkem září 1920. Od šk. roku 1921/1922 bylo škole povoleno na základě žádosti vyučovat podle osnov pro pětitřídní školu, i když škola byla uváděna jako čtyřtřídní s jednou pobočkou. Výnosem zemské školní rady z prosince 1933 se voldušská škola stala školou se čtyřmi definitivními postupnými třídami a jednou definitivní pobočnou třídou, což znamenalo i změnu jednoho prozatímního učitelského místa na místo definitivní. Mezi zajímavé výnosy zemské školní rady patřil i ten z 1. října 1925, který určil večerní hodiny pro děti. Od dubna do září se děti mohly pohybovat venku do dvaceti hodin, v zimní době do devatenácti hodin.

K výrazným změnám došlo i (jak už bylo zmiňováno výše) v oblasti náboženské. Ve šk. roce 1920/1921 vystoupilo z katolické církve a zůstalo bez vyznání 107 žáků, tj. 70 %. Tito žáci byli během výuky náboženství v nižších třídách nebo se učili v tělocvičně. V následujících sedmi letech se počet žáků katolického vyznání držel v rozmezí 42–47 %; od šk. roku 1928/1929 do roku 1937/1938 se pohyboval od 30 do 35 %. Během tohoto období byli ve škole v jednom roce zapsáni i dva žáci pravoslavného vyznání, dva roky školu navštěvoval žák židovské víry a od roku 1931/1932 se již každoročně zapisovali i žáci hlásící se k víře československé. Zpočátku 1–2 žáci, v posledních třech letech byli v počtu 11, 14, respektive 26 (7–15 %). Závěrečné dva roky se objevil i jeden žák evangelické víry.

25. června 1928 je poprvé zaznamenáno požární cvičení, které se pak konalo pravidelně každý rok a dle kroniky o něm nikdo nevěděl předem. Tato cvičení vždy proběhla v klidu a ke spokojenosti řídícího učitele. Novinkou byl také poslech rozhlasu, který byl žákům umožněn od šk. roku 1931/1932 vždy v pátek, později i v pondělí. Svůj radiopřijímač zapůjčil správce školy; žákům se líbily zejména hudební relace. Od následujícího školního roku se také objevují tématicky zaměřené týdny jako *Týden dětské knihy*, *Týden propagace mléčné výživy*, *Týden čistoty*, při kterém se zdůrazňovala nejen čistota tělesná a pořádek ve třídách, ale kladl se důraz i na čistotu charakteru, dále *Týden péče o zdraví venkova*. Ve šk. roce 1934/1935 založili žáci čtvrté třídy samosprávu, která se prý osvědčila; další rok měla samosprávu třída 3.B (více podrobností kronika neuvádí). Od září 1935 byla zdejší škole povolena výuka němčiny jako nepovinného jazyka a to ve dvou odděleních po třech hodinách týdně. Následující rok kronika uvádí, že se německý jazyk učilo celkem 44 žáků pod vedením Ludmily Prokúpkové.

V době meziválečné se konalo velké množství přírodovědných, vlastivědných a tělovýchovných vycházek do blízkého i širokého okolí Volduch. Ve dvacátých letech se zejména z finančních důvodů pořádaly pouze dva celodenní výlety na hrady Karlštejn a Křivoklát. Další se konaly až v roce 1934, část žáků navštívila hrad Radyni, zříceninu Lopatu a zámek Kozel; jiná skupina se vypravila na Žebrák, Točnick a do Zbiroha. Při polodenních výletech se děti vydaly na nedalekou Březinu, Osek a Kamýk. Další roky navštívili žáci opět Karlštejn a Křivoklát.

Chudí žáci zase dostávali učební pomůcky nebo ošacení od místních spolků; spolky i jednotlivci, místní i okresní školní rada, drobní živnostníci i větší firmy dávali dary také škole, zejména časopisy, knihy, učební pomůcky, finanční obnosy.

Problematická politická atmosféra v Evropě se ve školách projevila zavedením zkoušek protiletectvé obrany žactva. Ve Volduchách proběhly v květnu a červnu 1937 tři zkoušky. Žáci i s učiteli se ukryli ve sklepech školy. První zkouška byla pouze orientační a neměřil se při ní čas. Při druhém cvičení, kdy byl předem uveden datum i čas, se podařilo vyklidit školu za 4 minuty a bylo také zjištěno, že dětem dělá problémy sestupovat do sklepa po neosvětlených schodech. Pro další cvičení byl určen jeden žák, aby schody osvětloval kapesní elektrickou svítilnou. U třetího cvičení nikdo neznal čas ani datum, ale vyklizení bylo provedeno za 1 minutu a 50 vteřin. V přírodě

pak děti nacvičovaly rozptýlení při leteckém útoku. Několik protileteckých poplachů proběhlo i v dalším roce.^{96,97}

4.4 Oslavy a divadelní představení

První oslava 8. listopadu 1918 se pochopitelně vztahovala k vytvoření nové republiky (Svátek svobody), tradičně se konala bohoslužba a učitelé hovořili ve svých třídách o významu této události. V dalších letech se již mše nekonala. Při pětiletém výročí vzniku republiky proběhla oslava s doprovodným programem ve slavnostně vyzdobené školní budově. Jindy se žáci a učitelé sešli v jedné učebně a recitovali básně a zpívali písně a na závěr hymny. Při desátém výročí žáci pozvali na 27. října své matky (otcové prý pracovali) do školy, kde jim přednesli oslavné básně a písně, řídící učitel pohovořil o českých dějinách od roku 1526 do roku 1918 a připomněl muže padlé ve světové válce. Poté děti přísahaly na vlajku a dohodly se, že zašlou panu prezidentovi blahopřejný telegram. Nakonec položily k pomníku před školou polštář s věnováním „*Vzpomínáme 1918-1928*“. Druhý den se pak konal průvod, který byl ukončen opět u pomníku, kde žáci přednesli několik básní a odebrali se domů. K širší veřejnosti pak promluvil řídící učitel z Březiny. V listopadu žáci obdrželi poděkování od pana prezidenta. Patnácté výročí vzniku samostatné republiky oslavili žáci ve slavnostně vyzdobených třídách za recitace básní, zpěvu písní, hraní scének a poslechu proslovu ministra školství a národní osvěty, který byl vysílán v rádiu z několika českých i slovenských měst. Večer se všichni účastnili lampionového průvodu obcí. V následujících letech byly oslavy víceméně podobné, navíc se přidal poslech rozhlasových pořadů a reportáží.

Každoročně 7. března se připomínaly narozeniny prezidenta T. G. Masaryka, nemuselo jít vždy přímo o oslavu, učitelé buď mluvili o životě a činech Masarykových ve třídách nebo přednášeli i pro veřejnost. Např. z roku 1924 pochází poznámka, že prezidentovy narozeniny byly oslaveny během vyučování „*prostým, vřelým a přiměřeným způsobem*“.⁹⁸ Roku 1925 se prezident Masaryk dožil 75. narozenin a jejich připomínka byla pochopitelně mnohem slavnostnější. Žáci připravili bohatý program složený z básní, písní, scének a gratulací a pozvali i rodiče. 80. narozeniny se

⁹⁶ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 61–269.

⁹⁷ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1932–1939*, s. 1–135.

⁹⁸ SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 126.

ve Volduchách slavily lampionovým průvodem, všechny domy (až na hostinec pana Peroutky, jak neopomenul kronikář poznamenat) byly vyzdobeny stromky, fábory a vlajkami. Ve škole děti předvedly připravený kulturní program. Od roku 1932 mimo obvyklý program žáci poslouchali i pořad vysílaný rozhlasem z Prahy a Bratislavy. I další výročí narozenin prezidenta Masaryka probíhala obdobně. T. G. Masaryk se vzdal svého úřadu ze zdravotních důvodů 14. prosince 1935. Novým prezidentem byl zvolen Dr. Edvard Beneš. 28. května 1936 se poprvé slavily narozeniny prezidenta Beneše; jejich průběh se nijak nelišil od jiných oslav. Prezident Osloboditel Tomáš G. Masaryk zemřel 14. září 1937, jeho poslední okamžiky popisuje kronikář velmi podrobně. Poté následovaly smuteční akce a vzpomínkové relace v rozhlase.

Mezi pravidelné vzpomínky se zařadilo i výročí narozenin J. A. Komenského (28. března). Významnou událostí pak bylo 250. výročí jeho úmrtí, které připadlo na 19. listopadu 1920. Po obvyklých promluvách ve třídách bylo vyučování ukončeno; učitelstvo celého rokycanského okresu pak o dva dny později uspořádalo v Rokycanech vzpomínkovou slavnost. Dalším pravidelným svátkem byl Den matek připadající na měsíc květen. Učitelé obvykle mluvili o maminkách ve třídách, děti recitovaly básně a vyráběly drobné dárky. Větší oslava se konala v květnu 1937, kdy šli žáci v krojích a ostatní děti s koloběžkami a ověčenými kočárky v průvodu za doprovodu hudby. Hlavní část programu byla v Dělnickém domě a sestávala z básní a scének, na jejichž závěr zaznělo hromadné přání všem maminkám.

V dubnu 1920 se opět po letech konala stromková slavnost. Tentokrát žáci vysadili stromy až po vyučování a na závěr zazpívali národní hymny. O rok později již řídící učitel v kronice zmiňuje, že stromková slavnost se pořádá na základě ministerského výnosu. V tomto roce byla také pojata slavnostněji; žáci se sešli v tělocvičně a po přednášce o významu stromů zasadili před školní budovou dvě lípy za přednesu básní a zpěvu písní. Další rok se stromy nesázely, protože měl být před školou postaven pomník vojákům padlým ve válce a s výsadbou se počítalo až v příštím roce podle umístění pomníku. Pomník byl odhalen 4. června 1922. V dubnu 1923 byly zasazeny čtyři lípy (dvě u pomníku, dvě u silnice) opět za doprovodu písní a básní a projevu pana ředitele a jednoho z žáků o významu a šetření stromů. Další stromková slavnost je podrobně popsána až v dubnu 1934, kdy se konala ve spolupráci s rodičovským sdružením. Tentokrát se účastníci vydali od rokycanské silnice v průvodu za doprovodu

hudby, děvčata byla v krojích a nesla lípy ozdobené fábory, chlapci nesli lopaty. U školy je přivítal proslovem předseda rodičovského sdružení Karel Kasal, význam slavnosti vyzdvihl řídící učitel Pelikán. Žáci tradičně deklamovali básně a písně a pak zasadili 18 lip, 2 před školou o zbytek u silnice vedoucí k obci Svojkovice.

V každém školním roce se připomínala různá výročí spojená s významnými osobnostmi či událostmi našich dějin. Tak se např. vzpomínalo na Milana Rastislava Štefánika a jeho podíl při vzniku svobodného státu; na 21. června 1921 připadla památka 300. výročí poprav českých pánů na Staroměstském náměstí. Na podzim 1921 se připomínaly 60. narozeniny Aloise Jiráska a 100. výročí narození Karla Havlíčka Borovského. V únoru 1923 proběhla smuteční slavnost v den pohřbu ministra financí Dr. Aloise Rašína, jež zemřel na následky střelného poranění. Rok 1924 přinesl 60. narozeniny básníka Josefa Svatopluka Machara, 5. výročí založení Československého červeného kříže, 100. výročí narození skladatele Bedřicha Smetany nebo 500. výročí úmrtí Jana Žižky z Trocnova. V roce 1933 se vzpomínalo na 100. výročí narození Dr. Tyrše, 80. narozeniny básníka Jaroslava Vrchlického, 25. výročí úmrtí Svatopluka Čecha, 500. výročí úmrtí Jana Žižky nebo 50. výročí úmrtí slovenského básníka Sama Chalúpký, při němž žáci vyslechli rozhlasový pořad vysílaný z Bratislavy. V dalším roce si žáci připomněli 15. výročí úmrtí Milana Rastislava Štefánika, 500. výročí bitvy u Lipan, 100. výročí narození Jana Nerudy a též proběhla společná oslava hudebních skladatelů Smetany a Dvořáka. V témže roce byl v Marseille zastřelen jugoslávský král Alexandr I. spolu s francouzským ministrem zahraničí Louisem Barthou, ve škole proběhla tryzna a učitelé hovořili o československo jihoslovenské vzájemnosti. V prosinci si pak připomněli 100. výročí vzniku české národní hymny.

Stejně jako v předchozích letech vystupovali žáci s divadelními představeními, jejichž výtěžky byly určeny k různým účelům. První představení s názvem *Zlatý kruh* předvedli 22. června 1919 a výnos ve výši 383 korun 32 haléřů putoval na žákovskou knihovnu. V dalších letech sehráli žáci v hostinci *U Zikmundů* představení *Honza v zakletém zámku* nebo *Děd Vševěd*, jejichž výtěžek šel na učitelskou knihovnu a učební pomůcky. Divadlo i kulisy byly dětem zapůjčeny zdarma, taktéž hudebníci i hasičská hlídka pracovali bezplatně. Od šk. roku 1924/1925 začala škola pořádat výchovné besídky „s bohatým vážným, poučným i žertovným programem“, kterých se zúčastnili

i rodiče. Besídky sklidily velký úspěch a na základě návrhů se v příštím roce přesunuly do sálu Dělnického domu. Ve šk. roce 1926/1927 se besídka konala již jen jednou, protože podle výroku okresního školního inspektora se takové akce mají pořádat v době mimo vyučování. Následující roky zaznamenává kronika tzv. akademie (později opět pod názvem besídka), které se konaly v sále Dělnického domu; nájem, kulisy, líčidla či paruky a hudba byly poskytovány bezplatně, a výtěžek obdržela škola, která obvykle věnovala část na péči o mládež. V prosinci 1932 se konaly ve všech třídách vánoční besídka, při nichž byly chudé děti podarovány sladkostmi a ovocem (a stejně tak v dalších letech). V březnu 1936 předvedli žáci divadelní hru *Kouzelný prsten*, z jehož výtěžku šlo 400 korun na zakoupení radiopřijímače pro školu a 50 korun obdržel okresní výbor *Masarykovy ligy proti tuberkulóze*. V prosinci 1936 se vánoční besídka konala v Dělnickém domě a z výnosu ve výši 461 korun byly zakoupeny boty pro chudé děti a pomůcky do školního kabinetu.

Od roku 1925 se z rozhodnutí *České zemské komise* konal první červnovou nedělí Dětský den. Ve Volduchách se první slavnost konala „ve znamení nadšeného holdu české mládeže naší státní vlajce, jako zářícímu symbolu obnovení samostatnosti národní, jako svatému palladiu naší síly, národního vědomí a pevné naděje ve šťastnou budoucnost“⁹⁹ a byla pojata skutečně velkolepě. Žáci šli v průvodu s praporky, květinami i věnci a zpívali pochod, který složil sám řídící učitel Čeněk Knittl. Hrdinům světové války vzdali tichý hold u pomníku před školou a poté se přesunuli do sálu v Dělnickém domě, kde následoval bohatý kulturní program. Děti secvičily scény *Na úsvitě*, *Hold mládeže státní vlajce*, *Kde domov můj*, *Dětský tábor* a *Ležení skautské*. Druhá část se odehrávala před školní budovou a skládala se z dětských her, básní a písní. Slečny učitelky se postaraly o občerstvení. Čistý výnos ve výši 742 korun a 7 haléřů byl rozdělen mezi *Českou zemskou komisi* a *Okresní komisi pro péči o mládež*. O rok později ale neměla místní osvětová komise ani místní školní rada o akci zájem, a tak si ji škola uspořádala v jedné z učeben bez účasti veřejnosti. V dalším roce se patrně Dětský den nekonal vůbec, kronika zaznamenává opětovný nezájem ze strany obce.

Žáci také navštěvovali divadelní a jiná představení, např. v prosinci 1921 byla část žáků v plzeňském divadle na hře *Honza pán*, kde je spolek „Paní a dívek“ pohostil

⁹⁹ SOKA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 144.

teplým čajem a rohlíky. Učitelská jednota Komenský zase uspořádala v Rokycanech písňový koncert, na kterém vystoupila pěvkyně Jaroslava Kazmarová; koncert byl doprovázen promítáním obrazů od Alše či Mánesa. Jindy žáci navštívili představení *Zlatý pás*, které pro ně připravily děti ze Svojkovic, nebo představení dívčí školy v Rokycanech s názvem *Pohádka o zlatém klíči a živé vodě*. Mezi zajímavé akce patřila i návštěva zvěřince pana Kludského či Richterova biografu, který do Volduch přivezl pan Zelenka. Pravidelná filmová představení se pak pořádala od dubna 1926; žáci každoročně shlédli několik představení. Školu navštěvovali i různí „umělci“, tak žáci viděli např. cvičeného medvěda Alíka nebo vystoupení kouzelníka a břichomluvce Janečka a jeho cvičené morče.^{100,101}

4.5 Školní budova

Pravidelná údržba školní budovy probíhala každoročně o letních prázdninách. Většinou se bílily učebny a chodby a dělaly se nezbytné zámečnické a tesařské práce. Opravy se dělaly i v bytě řídícího učitele, i když to pokaždé neprobíhalo úplně hladce. Např. v roce 1921 chtěla místní školní rada, aby si ředitel nechal vymalovat byt na vlastní náklady. Jeden z pokojů byl přitom zasažen plísní, neboť se v něm kvůli závadě na kouřovodu nedalo topit; nakonec zastupitelstvo místnost vybělilo na své náklady a vyměnilo kouřovody. Péče se věnovala i školní zahradě a studně.

Řídící učitel Čeněk Knittl si v kronice stěžuje na zneužívání školní budovy, které začalo už v době války a stalo se zvykem i v době poválečné. On sám jako správce školy si na tento nešvar opakovaně, leč marně stěžoval. Ve škole se často pořádaly neohlášené a nepovolené schůze a komise, hospodářské rady, knihovní rady, divadelní schůze, zkoušky k různým produkcím, protestní schůze apod.; při cvičeních tělocvičných jednot se učebny užívaly jako šatny. Okna zase sloužila jako vyhlídky při různých akcích. Při tanečních zábavách byly vypůjčovány ze školy bez svolení stoly a židle a účastníci zábav využívali školní záchody. Mladí lidé si zde běžně dávali dostaveníčka. „*Po chodbách i v místnostech ostatních se kouřilo, plilo, hulákalo, hvízdalo. Zdiva ani čistoty nebylo šetřeno.*“¹⁰² Krátce řečeno: *Do školní budovy si šel*

¹⁰⁰ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 62–268.

¹⁰¹ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1932–1939*, s. 13–127.

¹⁰² SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1922–1927*, s. 287.

*kdo chtěl a zde se volně a nerušeně pohyboval.*¹⁰³ V červenci 1921 se zde konala opět neohlášená a nepovolená schůze hospodářské rady, při níž jeden z členů odhodil do plivátka s pilinami buď sirku nebo nedopalek cigarety či popel z dýmky. V brzkých ranních hodinách si sousedé všimli dýmu valícího se z okna školní budovy a vzbudili domácí. Společně oheň uhasili, naštěstí byla okna i dveře pevně uzavřeny a požár se z místnosti nešířil dále. Ve třídě zcela shořel stupínek, na kterém plivátko stálo, a židle, částečně stůl a dále 6 metrů čtverečních podlahy. Stěny byly úplně černé, jak píše kronikář učebna vypadala jako udírna. Opravy provedli členové hospodářské rady, stěny ale neoškrábaly, pouze několikrát natřely vápnem, a tak malba z mastných stěn opadávala. Po této nešťastné události se již žádné okresní školní radou nepovolené akce ve škole nekonaly. Řídícímu Knittlovi se také podařilo uzavřít sborovnu a zakázat vynášení školního nábytku. Mezi povolené akce patřila naopak výstavka, kterou uspořádaly legionáři v srpnu 1921 ze svých sbírek fotografií, pohlednic, časopisů, map a dalších předmětů, které získali v zahraničí během svého působení v legiích. Výtěžek ze vstupného byl věnován na stavbu pomníku padlým vojákům z Volduch. Dále bylo povoleno Dělnické tělovýchovné jednotě užívat jednu učebnu pro schůzky skautů, jiná učebna sloužila v neděli pro přednášky socialistické školy, sociální demokraté zase pořádali pro své členky střihačský kurz. Tělocvičnu využívaly i jiné spolky a to na základě řádných dohod; byla to např. Dělnická tělovýchovná jednota, Sokol nebo Federace dělnických tělovýchovných jednot (FDTJ) a to do až ledna 1927, kdy okresní školní výbor vydal zákaz využívat školní tělocvičnu pro spolkový tělocvik žáků a dokonce zakázal žákům, aby se zúčastňovali cvičení FDTJ. V té době naopak povolil užívat jednu učebnu místnímu tamburašskému sboru.

Ve školní budově byla také umístěna veřejná obecní knihovna; ve skutečnosti to byly tři skříně s knihami v učebně první třídy, které škola dostala od původních knihoven tří místních spolků. Prvním knihovníkem byl ustanoven Čeněk Knittl. Žáci měli svoji žakovskou knihovnu, jejíž fond byl ale na počátku 20. let velmi skromný a knihy byly v nedobrému stavu. Postupně ale byl obohacován z darů; děti byly vedeny ke čtení i ve třídách, kde měly k dispozici různé časopisy a výstřižky z novin. Tato aktivita byla vedena jako dětská čítárna; škola odebírala např. časopisy *Mladý svět*, *Mládí*, *Naše republika*, *Zlatá brána*.¹⁰⁴ Mnoho dětí mělo předplaceno časopis *Mladé*

¹⁰³ SOKA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*, s. 89.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž, s. 77–206.

Rokycansko, který vydával kulturní odbor učitelstva rokycanského okresu pod vedením okresního školního inspektora Rudolfa Svobody.¹⁰⁵

Dvě desetiletí mezi světovými válkami jsou charakterizovány nadšením z budování samostatného československého státu, ale i nezaměstnaností a velkou chudobou. Konec třicátých let už odráží obavy z možného válečného konfliktu, ale také víru, že „*nabytou svobodu si nikým vzítí nedáme*“.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Srov. SOKA Rokycany, *Kronika města Rokycany 1919–1937*, s. 138.

¹⁰⁶ SOKA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1932–1939*, s. 127.

5 Období 2. světové války

Do tohoto období jsem zahrнула i šk. rok 1938/1939; to je také poslední rok ve školní kronice z let 1932-1939, který uvádí základní přehled politických událostí včetně Mnichovské dohody a vzniku Protektorátu. Následující školní kronika začíná až rokem 1941/1942, dva roky zcela chybí. Obecní kronika byla pro změnu dopisována až po válce; kronikář František Belšán uvádí, že po dobu války byly kroniky uloženy v archivu v Praze a obec je dostala zpět až v roce 1946. Mnichovská zrada a druhá světová válka drasticky zasáhly do života všech obyvatel. Vzdělávání se stalo prostředkem k ponižování a převýchově. Okupanti se zaměřili „na programové snižování obecné vzdělanosti českého národa a na intenzivní germanizaci rasově vhodné části české mládeže“¹⁰⁷.

5.1 Žáci a výuka

V roce 1938/1939 navštěvovalo obecní školu 159 žáků, 140 z Volduch, 18 bylo dle domovské příslušnosti ze Sudet a 1 žák z ciziny (blíže nespecifikováno). 58 žáků bylo katolického vyznání, 33 československého a 1 žák evangelík. Docházka byla vynikající, činila 97 %, nevyskytly se žádné epidemie, pouze tři případy záškrtu, z nichž bohužel jeden skončil smrtí žáka. Výuka začala 1. září a skončila 24. června. I v tomto roce se vyučovala nepovinně němčina, protože bylo ale méně než 45 žáků, učilo se pouze v jednom oddělení. Škola stále podporovala čtení a umožňovala žákům číst různé časopisy, které volně umístila do tříd. Pravidelný páteční poslech rozhlasu byl určen žákům středního a vyššího stupně. Během roku proběhlo zdárně několik protiletceckých cvičení. Na podzim a na jaře se žáci zapojili do sbírky „cenných odpadků“, železný odpad shromažďovali na školním dvoře, zbytek odváželi k obecnímu úřadu. V červnu se žáci vydali na pěší výlet na vrch Rač.¹⁰⁸

¹⁰⁷ MOROKES, FRANTIŠEK. *Československé školy v letech 2. světové války*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2005, s. 10. ISBN 80-901461-8.

¹⁰⁸ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1932–1939*, s. 136–148.

Z let, z nichž chybí záznamy, existuje pouze stručná poznámka v obecní kronice, že v listopadu 1940 se v jedné školní třídě ubytovala vojenská skupina a vyučování probíhalo střídavě.¹⁰⁹

Šk. rok 1941/1942 přivítal v obecné škole 128 žáků, všichni byli příslušníky Protektorátu, 43 žáků vyznávalo katolickou víru a 25 víru českomoravskou, jak byla z rozhodnutí protektorátních úřadů přejmenována Církev československá. Docházka není uvedena, zdravotní stav dětí byl ale dobrý. Všichni žáci byli také pojištěni proti úrazu u Lidové životní pojišťovny; během roku se stal pouze jediný úraz, kdy si žačka zlomila klíční kost a byla jí vyplacena finanční náhrada ve výši 300 korun. Tento šk. rok byl zahájen 1. září a ukončen až 9. července vzhledem k prodloužení zimních prázdnin do 4. března kvůli silné zimě a potřebám válečného hospodářství.

Na počátku šk. roku 1942/1943 měla škola 133 žáků české národnosti, příslušníky Protektorátu. Během září ale dostalo 7 dětí III. třídy povolení k vykonání zkoušky nutné pro přestup do II. třídy hlavní školy v Rokycanech. Kronikář sice píše, že všechny děti zkoušku vykonaly a přestoupily, počty ale nesedí o jednoho žáka; podle údajů v kronice jich odešlo 6. Počty věřících se téměř nezměnily, katolíků bylo 49 a příslušníků Církve českomoravské 25. Zdravotní stav žactva byl opět dobrý, vyskytl se pouze jediný případ spály, po kterém proběhla řádná dezinfekce třídy. Dětem také byla nabídnuta možnost očkování proti záškrtu organizovaná *Okresní péčí o mládež*. Ve Volduchách se vakcinace zúčastnilo celkem 100 dětí, z toho 78 žáků obecné školy. Výuka tentokrát probíhala až do 14. července (bez bližšího vysvětlení) a dokonce nebyly ani pololetní prázdniny. Vzhledem k tomu, že se zdejší okres stal součástí plzeňského okresu, byl změněn feriální den ze čtvrtek na středu. V listopadu proběhl mimořádný sběr papíru, nasbíralo se ho 165 kg.

Následující šk. rok se mnoho nezměnilo, školu navštěvovalo 130 žáků, české národnosti, z toho 53 katolíků, 29 českomoravského vyznání. Opět se vyskytlo pouze jedno onemocnění spálou. Zdraví žáků měla podpořit i vitaminová akce Ministerstva hospodářství a práce, které prostřednictvím plzeňské školské úřadovny zaslalo zdejší škole „50 kuliček dražé, 8 roliček tabletek a 3 kelímky marmelády“.¹¹⁰ Výuka byla

¹⁰⁹ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1924–1949*, s. 201.

¹¹⁰ SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 23.

ukončena 13. července; během roku proběhla jediná sbírka a to na *Německý červený kříž*, která vynesla celkem 540 korun.

Poslední válečný rok stoupl počet žáků na 139, z toho bylo 60 katolíků a 30 českomoravské víry. První čtyři měsíce byla sledována i docházka, která postupně mírně klesala od 99 % v září do 95 % v prosinci. V lednu 1945 se z důvodu zákazu vytápění školy neučilo vůbec, a tak děti dostávaly z hlavních předmětů domácí úkoly. Vyučování neprobíhalo patrně ani v únoru a v březnu, neboť kronikář píše, že i v únoru dostávali žáci domácí úkoly a to vždy ve středu a v sobotu od 8–12 hodin; v březnu pak zaznamenává, že během rozdělování úloh školu navštívil okresní školní inspektor. Od poloviny března byla školní budova navíc obsazena německými uprchlíky. Následné vyučování začalo 4. dubna v zasedací místnosti obecního úřadu; pro každou třídu byl vyhrazen půlden. Ani toto vyučování nemělo dlouhého trvání, ukončeno bylo už 19. dubna, protože (jak už bylo zmíněno dříve) do Volduch přišlo 200 německých vojáků z kadetní školy v Rokycanech a nastěhovali se do školní budovy a do zasedací síně, uprchlíci byli přestěhováni do soukromí. Ve Volduchách byly obě skupiny do 5. května, kdy pokojně obec opustily. Škola byla následně řádně vyčištěna a vydezinfikována a 28. května bylo opět zahájeno vyučování, které trvalo až do 19. července. 15 chlapců a 17 dívek od 6. do 8. školního ročníku bylo také ihned převedeno do příslušných měšťanských škol v Rokycanech; obecná škola měla koncem roku 97 žáků.

Zdravotní stav žáků byl uspokojivý, dle záznamů se potýkali jen s běžným nachlazením. Na podzim také proběhla zubní prohlídka, kterou vykonal zubní lékař Antonín Vávra z Rokycan. V dubnu ale došlo k tragické události, jež těžce dopadla na všechny místní obyvatele. Za obcí byl patrně anglickými letci odhozen barel se zbytkem benzínu. Několik chlapců patřících k německým uprchlíkům benzín zapálilo a hořící výpary pak roztrhaly žačku I. třídy Hanu Grossovou. Pohřbu se účastnili všichni žáci v čele s řídícím učitelem, který pronesl smuteční projev.

Během tohoto šk. roku proběhlo několik sbírek. Dušičková sbírka pro trpící děti vynesla 276 korun, které obdržela *Okresní péče o mládež*. Tato instituce obdarovávala ale také voldušské děti; škola dostala 2500 korun a rozdělila je mezi nejchudší, aby si mohli koupit oblečení. Dále škole věnovala dvakrát hroznovou marmeládu, kterou pak děti dostávaly namazanou na chléb ke svačině, a také 350 kusů sýra. Další peněžní

sbírka pod názvem *Česká mládež Sociální pomoci* proběhla v lednu a výnos byl 310 korun; na sbírku přispěli všichni žáci. V únoru pak žáci vyšších ročníků sesbírali pro akci *Národ svým dělníkům* 75 kusů ošacení a 7 párů obuvi. Stejně jako v předchozím roce se uskutečnila vitaminová akce tentokrát pod záštitou Ministerstva vnitra; škola dostala šípkové dražé a dva kbelíčky šípkové marmelády.

Žáci se dále zapojili do sběru léčivých rostlin a plodin a podařilo se jim nasbírat 11 kg šípků pro rokycanskou továrnu na zpracování ovoce (Marila), dále 10 kg listů jahodníku obecného, 1, 6 kg březového listí, 10, 5 kg kaštanů, 18, 5 kg pecek a 1 kg semen javoru obecného. Děti sbíraly i odpadové hmoty, průměr na žáka činil 15, 41 kg a 46,74 bodů. Nejpilnější sběračkou byla žákyně III. třídy Jana Baslová, která celkem sesbírala 77 kg (231 bodů), a jako odměnu dostala plnicí pero.¹¹¹

5.2 Učitelé

Řídícím učitelem byl v prvním protektorátním roce Josef Kunc, vyučující I. třídu. Druhé třídy byly dvě a učila v nich Marie Křepelková a Ludmila Smolová-Prokúpková. Třidu III.A vyučoval Jaroslav Žížek, III.B a také IV. třídu učil Bedřich Ungerman, ve IV. třídě pak vypomáhala učitelka praktikantka Ludmila Kejíková. Ke krátkodobé změně ve výuce došlo od konce září do začátku listopadu, respektive prosince, kdy byli učitelé Ungerman a Žížek mobilizováni. Ruční práce měla na starosti dlouholetá učitelka Žofie Baumgärtlová, která byla, jak již bylo zmíněno dříve, odeslána koncem pololetí do penze. Její místo pak do dubna zastávala výpomocná literární učitelka Ludmila Křížová, kdy byla přeložena do Tochovic a do konce školního roku pak ruční práce učila Marie Vášová-Mottlová. V dubnu byl přidělen k paní učitelce Smolové-Prokúpkové výpomocný učitel František Hoblík, který po jejím nástupu na dovolenou v těhotenství vyučoval její třídu. Katolické náboženství učil rokycanský kaplan Josef Sůra, československé náboženství nejprve Václav Černožský a pak Jaroslav Fiedler, oba duchovní z Plzně.¹¹²

Na počátku šk. roku 1941/1942 měla škola čtyři třídy, v nichž učili Marie Křepelková jako zastupující řídící učitelka, František Hoblík, Božena Neckářová a Jaroslav Žížek. Od listopadu byla ale zrušena jedna postupná třída a Fr. Hoblík byl

¹¹¹ SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 3–36.

¹¹² Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1932–1939*, s. 140–143.

přeložen do Stupna. V březnu nastala další změna, jako zatímní řídící učitel byl stanoven Bedřich Mrkvička, dosud řídící učitel z Těškova, a učitel J. Žížek odešel zastupovat na jeho místo. V témže měsíci se také rozšířila výuka německého jazyka, v každé třídě vznikla dvě oddělení a pro posílení výuky přišla do sboru Anna Milcová. Ženské ruční práce učila Arnošta Smolová-Zabranská, katolické náboženství osecký administrator František Nechybský a českomoravské náboženství Bohumil Stanošek, duchovní z Plzně.

Šk. rok 1942/1943 přinesl dílčí změny v učitelském sboru. K Bedřichu Mrkvičkovi a Boženě Neckářové přibyla Hana Fleischerová jako třídní učitelka III. třídy a Růžena Šrailová jako vyučující němčiny. Šrailová měla v úvazku i 7 hodin výuky na škole v Oseku. Ruční práce učila Marie Vraštilová ze Svojkovic; u katolického náboženství nedošlo ke změně v osobě vyučujícího, výuka probíhala ve dvou odděleních. Českomoravské náboženství vyučoval v jednom oddělení Vasil Tuleškov, farář z Rokycan. V září se všichni vyučující museli podrobit zkoušce z německého jazyka a všichni také uspěli. K další obměně došlo v lednu, kdy se H. Fleischerová provdala a po čerpání zdravotní dovolené byla jmenována na obecnou školu chlapeckou do Rokycan. Během dovolené ji zastupoval Čestmír Honzík, učitelský praktikant z Klabavy, který si pak vyměnil místo s učitelkou Šrailovou a ta naopak převzala třídnictví ve III. třídě. Oba se tímto stali učitelskými čekateli. Poslední přesun v tomto roce znamenal odchod řídícího učitele Mrkvičky na stejný post do Obecné školy dívčí v Rokycanech. Zastupujícím řídícím učitelem byl jmenován Rudolf Štych, definitivní učitel z Oseka.

V následujícím roce zůstal prakticky jen Rudolf Štych, neboť Božena Neckářová ukončila z rodinných důvodů školní službu a Růžena Šrailová zase v listopadu požádala taktéž z rodinných důvodů o přeložení do Kyšic. Nově byli na zdejší školu jmenováni Vítězslav Štochl jako třídní učitel a Václav Baloun a Jiřina Varvařovská jako vyučující němčiny. J. Varvařovská pak převzala třídu po R. Šrailové. Novým vyučujícím byl také rokycanský farář Církve českomoravské Jaroslav Adamec.

Ani v posledním roce války nezůstal učitelský sbor stejný, ke změně nedošlo pouze na postu řídícího učitele, R. Štych učil opět I. třídu. J. Varvařovská byla od počátku října přeložena do Svaté Dobrotivé a na její místo byla přijata Vlasta Vodáková-Vastlová jakou vyučující II. třídy. Třídní učitel III. třídy V. Štochl byl v měsíci září na týden

totálně nasazen do Roudnice, během jeho nepřítomnosti probíhalo vyučování střídavě. Také učitel němčiny V. Baloun byl v září totálně nasazen do Roudnice a do školy se vrátil až 27. května 1945. Vzhledem k tomu, že výuka němčiny byla zrušena, rozdělila se I. třída na dvě oddělení, aby mohl Baloun učit. O výuce náboženství není žádný záznam.¹¹³

5.3 Školní slavnosti a významná výročí

První událostí připomínanou ve šk. roce 1938/1939 bylo 1. výročí úmrtí prezidenta Masaryka (14. září). Žáci rozdělení na dvě skupiny si vyslechli proslovy učitelů, přednesli básně, zazpívali písně a národní hymny a pak si společně vyslechli rozhlasový pořad; následně měli volno. Masarykovy narozeniny byly v březnu 1939 slaveny pouze projevy učitelů ve třídách. 28. říjen 1938 byl z nařízení vlády dnem pracovním, žákům byl vyložen dopad Mnichovské dohody pro český stát. Jak píše kronikář, bylo to výročí smutné, Československá republika přišla o část svého území a také o nerostné bohatství. Výročí narození J. A. Komenského bylo v březnu 1939 připomenuto ve vyšších ročnících a důraz byl kladen především na Komenského úsilí zamezit válkám. 1. dubna 1939 se v Lidovém domě konala Dětská besídka s pestrým programem; výnos činil 331 korun.¹¹⁴

Rok 1941/1942 přinesl „slavnosti“, které si sotva zasloužily takové označení. První z nich připadla na 14. března a připomínala 3. výročí vzniku Protektorátu. Podle kroniky přečetla zastupující řídící učitelka Křepelková proslov, který chválil význam tohoto aktu a správné rozhodnutí prezidenta svěřit zemi pod ochranu Vůdce. V dubnu se musely slavit Hitlerovy narozeniny a tentokrát již nově zvolený řídící učitel Mrkvička vyzdvihoval jeho snahu o „*lepší uspořádání evropského prostoru*“.¹¹⁵ V červnu obdrželi učitelé přípis Ministerstva školství a národní osvěty, který odsuzoval atentát na R. Heydricha a připomněl důsledky tohoto činu pro český lid. Řídící učitel byl povinen žákům vysvětlit zásadní myšlenky této výzvy.

Prakticky stejné „oslavý“ přinesl i další rok. Při výročí vzniku Protektorátu museli žáci poslouchat rozhlasový pořad Kuratoria pro děti a mládež, jehož hlavním bodem byl projev ministra školství Emanuela Moravce a také byl přečten proslov K. H. Franka

¹¹³ SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 4–36.

¹¹⁴ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1932–1939*, s. 139–140.

¹¹⁵ SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 3.

k české mládeži. 20. března musela škola vyvěsit prapory, aby uctila den Památky hrdinů; totéž učinila o měsíc později v den Hitlerových narozenin, kdy byl opět vysílán zvláštní rozhlasový pořad, který líčil celý jeho život „od dětství ... až po jeho odhodlaný a vítězný boj proti světovému Židovstvu a bolševismu a pro novou konsolidaci Evropy.“¹¹⁶ Rozhlas poslouchali žáci i 4. června při 1. výročí úmrtí R. Heydricha. V předposledním válečném školním roce nejsou v kronice uvedeny žádné oslavy. Závěrečný rok byla na podzim pro děti uspořádána besídka. Někdejší ředitel divadla v Příbrami secvičil s několika zdejšími žáky *Perníkovou chaloupku*; sám pak recitoval básně významných českých autorů.¹¹⁷

5.4 Další události ve škole

Válečné období se ve škole projevovalo různými nařízeními. Koncem ledna 1939 byly ze stěn tříd sňaty obrazy obou československých prezidentů a uloženy do archivu. Následně je ale uvedeno, že Masarykův portrét mohl viset mezi portréty významných osobností. V únoru přišlo nařízení vyvěsit ve třídách kříže s ukřížovaným Kristem a to vedle státního znaku; ten musel být ale v dubnu dle dalšího výnosu Ministerstva školství a národní osvěty odstraněn a uložen do archivu.

Ke změně došlo i v organizaci školy. Od počátku šk. roku 1938/1939 se stala povinností docházka do měšťanské školy od 6. ročníku. Pro obecnou školu to nebyla příliš velká změna, protože již v předešlých letech chodila většina žáků 6–8 ročníku do měšťanské školy v Rokycanech.

Škola byla i nadále podporována místní i okresní školní radou a to jak věcně, tak finančně. Významnými podporovateli školy byl řídící učitel ve výslužbě Václav Broj a jeho žena, z jejichž žákovského fondu, respektive z jeho úroků měly být pořizovány psací a kreslicí pomůcky pro chudé žáky. V tomto roce je ale pořizovala místní školní rada, a tak pan Broj dodatkem povolil nakupovat i jiné nutné pomůcky. Zemská školní rada pak určila správu obecné školy jako správce fondu a zároveň stanovila, aby se vkladní knížka z tohoto žákovského fondu s částkou 10 000 korun uložila do Kampeličky ve Volduchách a veškeré listiny u správy školy. Z úroků nadílkového fondu manželů Brojových a z peněz rodičovského sdružení se pořídila pro chudé děti

¹¹⁶ SOKA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 17.

¹¹⁷ Srov. tamtéž, s. 3–28.

obuv. Rodičovské sdružení s počtem 75 členů bylo ustanoveno kvůli mobilizaci až v říjnu, příspěvky byly dobrovolné. Sdružení dále přispělo na vánoční nadílku a zakoupilo pět skříní na obuv, aby se děti mohly do tříd přezouvat. V květnu chtělo uspořádat slavnost na Den matek, ale po zákazu se konala pouze taneční zábava.¹¹⁸

Ve šk. roce 1941/1942 byl zrušen politický a tím pádem i školní okres rokycanský a stal se součástí okresu Plzeň-venkov. I nadále fungovalo rodičovské sdružení, které mělo tento rok 48 členů, k jejichž práci ale není více poznámek. Chudí žáci byli stále podporováni místní školní radou, ošacení bylo zapláceno z nadílkového fondu manželů Brojových. Protektorátní úřady se rozhodně nestyděly využívat prostředky z těchto fondů pro nemajetné děti a nařídily, aby z nich bylo zasláno celkem 6 000 korun úřadu říšského protektora.

V prosinci 1943 byla ve škole pod záštitou *Okresní péče o mládež* zahájena činnost *Poradny pro matky a děti*. Otevření se zúčastnil ředitel organizace Lukáš Šálek, dále obvodní lékař Stanislav Bašek a sociální pracovnice M. Koníčková. Poradna měla fungovat jednou za 14 dní a hned při jejím otevření byla návštěvnost podle kroniky velmi vysoká. Od května 1944 pak byl ve škole zřízen *Žňový útulek* pro děti rolníků a dělníků.

I koncem války fungovalo (nelegálně) rodičovské sdružení; s počtem 103 členů vybralo na příspěvcích 824 korun a navýšilo tak celkové jmění na 2 300 korun. Z této částky financovalo nákup šatstva pro chudé děti.¹¹⁹

Vzhledem k tomu, že školu i několikrát ročně navštěvovali inspektoři a mimo jiné kontrolovali i školní kroniku, je jasné, že zejména zápisy o oslavách nemohly vyjadřovat skutečný postoj k okupantům. Co z nich ale lze vyčíst je všudypřítomná chudoba a pokles úrovně vzdělávání, ať už pro časté střídání pedagogů nebo opakované přerušování výuky.

¹¹⁸ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1932–1939*, s. 140–146.

¹¹⁹ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 7–30.

6 Obecná, národní a základní škola v letech 1945–1965

Po krátkém období určité svobody vystřídal nacistickou totalitu totalita komunistická. Je třeba brát v potaz, že veškeré zápisy jsou poplatné době, některá fakta mohla být upravována tak, aby odpovídala dobové ideologii. Ta se projevovala i v zaměření kulturních a školních akcí nebo v zamlčování počtu věřících. V následujících dvaceti letech procházelo československé školství různými obměnami, měnila se délka školní docházky i vzdělávání pedagogů.¹²⁰ Hned v červnu 1945 zrušilo ministerstvo všechny nacistické perzekuční výnosy z let 1938 až 1945. Především ale vlivem politické situace vycházelo po roce 1948 ze sovětské pedagogiky.

21. dubna 1948 vydalo Ministerstvo školství, věd a umění tzv. zákon o jednotné škole, který zavedl jednotný systém výchovy a vzdělávání pro všechny a ukládal školám povinnost poskytovat všeobecné a zároveň i odborné vzdělání. Školy měly žáky vychovávat nejen po stránce rozumové, citové, mravní a tělesné, ale také je vést *„k účasti na budovatelském díle republiky, vychovávat celou mladou generaci v národně a politicky uvědomělé občany lidově demokratického státu, statečné obránce vlasti a oddané zastánce pracujícího lidu a socialismu“*.¹²¹

6.1 Žáci a výuka

Počet žáků i tříd během posledních dvaceti sledovaných let kolísal. V prvním poválečném roce měla voldušská obecná škola počátkem roku 100 žáků ve třech třídách, 5 se jich během října odstěhovalo do pohraničí; 45 se hlásilo ke katolické víře, 18 k víře československé a 1 žák k víře evangelické. Na jaře 1946 bylo z východního Slovenska přijato 8 chlapců do 8 místních rodin, aby se zotavili a to na dobu nejméně půl roku; všichni byli zapsáni do III. třídy. V následujícím roce klesl počet žáků na 85 a kvůli nedostatku učitelů se učilo pouze ve dvou třídách. Záznamy udávaly 36 katolíků, 12 víry československé a 2 evangelíky. Další rok byl posledním, kdy jsou v kronice uvedeny podrobné počty věřících; z celkového počtu 88 žáků, rozdělených pro tento rok opět do třech tříd, bylo 35 katolíků, 13 víry československé, 4 evangelíci

¹²⁰ Srov. MORKEŠ FRANTIŠEK. *Devětkrát o českém školství*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2004, s. 6–35. ISBN 80-901461-6-3.

¹²¹ SOMR MIROSLAV a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN, 1987, s. 305. ISBN 14-601-87.

a 2 řečtí katolíci. Od šk. roku 1948/1949 do šk. roku 1958/1959 se kronikář o náboženství nezmiňuje vůbec. Další dva roky je krátce zapsáno, že k výuce římsko katolického náboženství se přihlásilo 7, respektive 8 dětí; více informací ale kronika neposkytuje. Do konce sledovaného období je pak každoročně zaznamenáno, že se k výuce náboženství nepřihlásil nikdo a nebylo tedy vyučováno. Škola fungovala jako dvojtřídní od šk. roku 1948/1949 až do roku 1953/1954 bez ohledu na počty žáků. V průměru školu navštěvovalo 70 žáků, nejméně jich bylo 64 a nejvíce 80. Následných 5 let se vyučovalo ve 3 třídách, počty žáků se pohybovaly od 70 do 91. Od šk. roku 1959/1960 až do konce měla škola 4 třídy a navštěvovalo ji průměrně 100 žáků. Od září 1962 začali školy navštěvovat i žáci z nedalekých Svojkovic, protože jejich škola byla zrušena. Tímto také výuka začínala již v půl osmé, aby dojíždějící děti nemusely dlouho čekat.¹²²

Vyučování probíhalo již tradičně od počátku září do konce června. Významným přelomem byl šk. rok 1948/1949, kdy bylo zahájení pojato slavnostně vzhledem k nově přijatému školskému zákonu. Tímto rokem se ze školy obecné stala škola národní a správa školy se přejmenovala na ředitelství školy. Se základními body tohoto zákona seznámil v proslovu přizvanou veřejnost ředitel školy. Od následujícího roku se pak zahájení pravidelně účastnili i místní zastupitelé (členové lidosprávy) a dle zájmu rodiče. Ukončení výuky již není zaznamenáváno pravidelně; první tři roky se píše pouze o rozdávání školních zpráv. Další tři roky po tzv. Vítězném únoru byl školní rok završen slavnostním programem, který se skládal z projevů, básní a zpěvu hymny a Písně práce. Zároveň byli oceněni žáci nejlepší v prospěchu a ve sběru plnicími pery či knihami. V roce 1954 byl školní rok zakončen slavnostním programem v Lidovém domě, jehož součástí bylo i divadelní představení *Malý hrdina* sehrané žáky zdejší školy. Zbylá léta nepřináší o zakončení školního roku žádné podrobné zprávy.

Také docházka nebo zdravotní stav žactva nebyly již tak podrobně zapisovány jako v letech předchozích. Téměř každoročně je ale zaznamenána zubní prohlídka, většinou dvakrát během roku. Zároveň přibýly i tělesné prohlídky a očkování proti TBC, neštovicím, záškrtu, tetanu a obrně. Vakcinace proti obrně byla poprvé provedena v září 1956 a oproti ostatním se neaplikovala injekčně, ale ústy. V průběhu padesátých let se ve škole vyskytlo několik epidemií, šlo zejména o epidemie chřipky, příušnic, spalniček

¹²² Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 38–151.

a zarděnek, které se ale obešly bez vážných důsledků. Jednou se též u žákyně pátého ročníku objevila infekční žloutenka, a tak musel celý ročník podstoupit vakcinaci proti této nemoci. V rámci péče o zdraví žáků dostala škola počátkem roku 1947 od *Okresní péče o mládež* 6 kg rybího tuku, o rok později zaslalo Ministerstvo zdravotnictví 3000 kusů vitaminových dražé.

Kulturní zážitky přinášela dětem divadelní představení. Koncem 40. let shlédly v rokycanské Sokolovně tituly jako *Děd Vševěd*, *Sněhurka* a *Za živa do nebe*. Od počátku 50. let pak pravidelně navštěvovaly divadlo v Plzni, ne výjimečně viděli i několik her ročně. Mezi shlédnuté tituly patřily např. *Paličova dcera*, *Broučci*, *Popelka*, *Zlatovláska*, *Zvíkovský rarášek*, *Sněhová královna*, *Zlatovláska*, *Neohrožený Mikeš* či *Slavík pro čínského císaře*. Starší žáci se dvakrát podívali i do Národního divadla.

Nedílnou součástí výuky byly i každoroční školní výlety. První v tomto období se konal v červnu 1948. Žáci navštívili hrady Točnick, Žebrák, Karlštejn, Bezděz, zámky Konopiště, Jemniště, Kozel, Kynžvart, Dobříš i Lány, historická města jako Kutná Hora, Český Krumlov, Tábor, dále západočeské lázně, oblast Chodska, přehrady Slapy, Štěchovice i Lipno, kde je čekaly projížďky parníkem, viděli Prachovské skály, Babiččino údolí, Děčínsko a Mělnicko, Terezín a Lidice, ZOO v Praze i v Plzni, vystoupali na Sněžku. Několikrát během let se v programu objevilo letiště v Praze Ruzyni a samozřejmě také Praha, „obohacená“ v roce 1955 o návštěvu Mauzolea Klementa Gottwalda a Stalinův pomník. Některé výlety byly uskutečněny jako dvoudenní, některých se účastnili i rodiče a členové SRPŠ. Všechny výlety byly zdarma, náklady byly hrazeny z fondů SRPŠ nebo z výtěžků sběrů a školních besídek.

Během školního roku žáci pracovali i na vlastních pěstelských polích, ať na školní zahradě nebo na pozemcích, které jim darovala obec. Děti sely zeleninu, květiny i léčivé byliny a také sázely ovocné stromky. Úroda pak byla věnována mateřské školce nebo nabízena k odkupu rodičům.¹²³

¹²³ Srov. SOKA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 38–152.

6.2 Pedagogický sbor

Mnoho učitelů z celé naší republiky zaplatilo během války cenu nejvyšší, a tak se 16. září 1945 konala v Rokycanech smuteční tryzna za umučené a popravené učitele, jíž se účastnili všichni pedagogové zdejšího okresu. První dva poválečné roky na škole působil z „protektorátního“ sboru jen řídicí učitel Rudolf Štych, který byl od 1. září 1945 stanoven jako zatímní řídicí učitel; poté požádal o přeložení do Oseka. Vítězslav Štochl nastoupil vojenskou službu a Václav Balvín se nechal přeložit do pohraničí. Od šk. roku 1948/1949 byl řídicím učitelem jmenován Antonín Pavíza, dosud řídicí učitel v Medonosích, a na této pozici setrval až do roku 1965, tedy dlouhých 17 let. V jeho předchozím působišti velmi litovali jeho odchodu, vzpomínali na něj jako na čínorodého člověka s velmi kladným vztahem k tradicím, dobrého a spravedlivého vychovatele, vášnivého nimroda, střelce a rybáře a originálního režiséra divadelních her.¹²⁴

V pedagogickém sboru voldušské školy se výrazně projevila feminizace. Během 20 let na škole učili jen 3 další muži (každý 1 rok), jinak sbor doplňovaly výhradně ženy, z nichž zde 7 let učily Věra Malečková a Hana Novotná, původním povoláním učitelka mateřské školy, po 4 letech pak Marie Pohnanová a B. Brotánková ze Svojkovic, manželka ředitele školy. Ostatní pedagogové na škole učily obvykle jeden školní rok. Pochopitelně v prvních letech patřily k vyučujícím ještě učitelé náboženství. Dva roky učil katolické náboženství Rudolf Kurek, pak ho nahradil Jan Brzobohatý. Ve výuce československého náboženství se vystřídali Josef Kupka z Plzně, Josef Kout z Rokycan a učitelka Miluše Rybářová.

Konec 40. let přináší záznamy o několika pracovních schůzích všech učitelů rokycanského okresu. Tak např. zemský školní inspektor Karel Čoudl přednášel o vyučování dějepisu nebo jeho kolega Dr. Josef Novák o současných pracovních metodách; pedagogové se také účastnili ukázek vzorných vyučovacích hodin v různých předmětech. Mezi další aktivity místních učitelů patřila výuka v tzv. Lidové škole, která byla zahájena v únoru 1946 pro místní mládež a dospělé, a probíralo se v ní učivo Rokycanovy večerní pokračovací školy, pod jejíž záštitou se výuka pořádala.¹²⁵ Obecní

¹²⁴ Srov. Obec Medonosy [online] [cit. 4. 3. 2017]. Dostupné na WWW: <<http://www.obecmedonosy.cz/historie-obce/d-1036/p1=52>>.

¹²⁵ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 38–151.

kronika podává informace o kurzu lidové večerní školy zahájené v lednu 1948 tentokrát pod taktovkou místní osvětové komise, která zhruba 30 účastníků vzdělávala v zeměpisu, přírodovědě, politice a dalších. V listopadu následujícího roku se 25 zájemců začalo učit rusky v tzv. lidovém kurzu ruštiny.¹²⁶ Po únoru 1948 byli učitelé proškolení i politicky. Záznam z dubna 1949 uvádí, že „školení dalo učitelstvu ujasněný názor na politiku lidově demokratické republiky na cestě k socialismu za spojení SSSR.“¹²⁷

První rok po válce také přinesl problémy s nedostatkem uhlí pro školy. Zimní prázdniny byly na některých školách stejně jako ve Volduchách prodlouženy až do 12. ledna. V souvislosti s tím byla ve zdejších okrese vyhlášena na neděli 13. ledna 1946 od 7–15 hodin uhelná brigáda pro učitele. K této akci vyzval ředitel Měšťanské školy v Břasích František Ježek. Doly v Břasích totiž zásobovaly uhlím školy v širokém okolí. Učitelé spolu s horníky narubali dostatek uhlí pro školy, které se akce účastnily a ještě ten den bylo topivo rozvezeno. Nádavkem nakopali ještě 128 q uhlí pro Karlovu univerzitu.¹²⁸

Další aktivity zdejších pedagogů spočívali především v přípravě a realizaci četných školních, zejména kulturních akcí a přípravě žáků na soutěže.

6.3 Školní a žákovské akce

I nadále se žáci zapojovali do různých sbírek a sběrů, jejichž účel se ale postupem let pochopitelně měnil. V prvních poválečných letech se konaly sbírky na podporu válkou postižených oblastí. Sbirka *Pomoc Slovensku* vynesla 1463,80 Kč a dále šatstvo, obuv, knížky pro děti a také jeden kočárek. Dále proběhla peněžní Sbirka *Pomoc Lužickým Srbům*, jejíž výnos není uveden. Pro hladovějící Rumunsko žáci přinesli 5 q brambor a vybrali 66 Kč. Při sběru starých tkanin se žáci spojili s místními skauty a tělovýchovnou organizací a nasbírali celkem 14,40 q, za které dostali 1512 Kčs. Zároveň probíhaly i sbírky knih; v rámci akce *Mládež sobě a republice* bylo vybráno celkem 50 knih, z nichž 25 bylo odesláno do pohraničí a 25 darováno dětskému oddělení Místní lidové knihovny. Druhá sbírka *Knihy do pohraničí* přinesla 15 knih. Pravidelné aktivity představoval sběr odpadových hmot, léčivých bylin, kaštanů, žaludů

¹²⁶ Srov. SOKA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1924–1949*, s. 301–326.

¹²⁷ SOKA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 73.

¹²⁸ Srov. tamtéž, s. 44.

a bukvic. Mezi jednorázové (alespoň dle záznamů) akce patřilo sbírání spadaného ovoce, pecek či prázdných makovic. Nejpilnější žáci dostávali za odměnu knihy nebo plnicí pera. Několikrát byla vyhlášena i soutěž v prospěchu, chování, pořádku a poslušnosti.

Mnohem intenzivněji než kdy dříve museli žáci a učitelé pracovat v rámci různých brigád. Mezi první patřila tzv. „hledací služba (proti)mandelinková“. V září 1947 se výskyt mandelinky nepotvrdil, v dalších letech se ale počet míst zasažených mandelinkou zvyšoval; v roce 1950 byl zasažen téměř celý okres. Ve šk. roce 1950/1951 žáci odpracovali při hledání a sběru mandelinky 5486 hodin, učitelé 181 hodin. Odměnou jim bylo 11 knih od Ministerstva zemědělství. V roce 1959 kronika uvádí, že se sesbírané mandelinky odevzdávali do JZD, za brouka byla odměna 0,50 Kčs a za larvu 1 halíř. Spolupráce s JZD byla potvrzena i patronátní smlouvou, aby se žáci „podrobněji seznámili s výhodami kolektivního hospodaření a vypěstovala se v nich láska k zemědělské práci.“¹²⁹ Děti sklízely okopaniny a zeleninu, sely kukuřici nebo jednotily cukrovou řepu. Na podzim 1958 žáci odpracovali 560 brigádnických hodin, v roce 1964 to bylo 1350 hodin.

Kromě zemědělského družstva spolupracovala škola i s Československými státními lesy (ČSSL). V lesní školce v Habru vysázely děti 36 000 lesních stromů a odpracovaly 256 hodin (podzim 1952). Zástupci ČSSL jako patroni školy byli pravidelně informováni o chodu školy a zváni na všechny školní akce. Roku 1956 ale spolupráce zcela ustala, ředitel školy si v kronice stěžuje na nezájem ředitelství, které nejenže školu nenavštívilo, ale ani neodpovídalo na zasílané informace a dotazy. Nebylo to úplně překvapivé, neboť již o čtyři roky dříve vyjádřil pan ředitel určité znepokojení nad malým zájmem ze strany ředitelství lesů ve Zbiroze.

Další brigády se pořádaly v rámci závazků k různým příležitostem. Např. v květnu 1949 proběhla brigáda k IX. sjezdu KSČ; učitelé a žáci odpracovali pro obec 152 hodin na úpravě potoka a při jarním úklidu. Kladný vztah ke KSČ měli také vyjádřit intenzivnější prací ve škole a zvýšenou intenzitou sběru odpadových hmot. Šk. rok 1950/1951 zaznamenává 6277 brigádnických hodin odpracovaných žáky, což jim přineslo vítězství v okresní soutěži škol. Jako závazek k 1. máji 1952 zase sázeli okrasné stromy a podnože ovocných stromů; v témže roce žáci také sbírali barevné

¹²⁹ SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 127.

kovy na památník Rudé armády v Rokycanech. Samozřejmě se staly tzv. kulturní brigády, kdy žáci tvořili kulturní programy na většinu zdejších akcí včetně schůzí KSČ. V padesátých letech žáci sehráli několik divadelních představení pod vedením ředitele Pavízy, a to v březnu 1950 *Princeznu Pampelišku*, v červnu 1953 pohádku s názvem *Krakonošova medicina*, v říjnu ji pak pohostinsky uvedli pro školu v Oseku, v červnu 1955 *Malého hrdinu* a v dubnu 1956 výpravnou pohádku *Čtverák hastrman*, na kterou měli kostýmy vypůjčené až z Prahy. Všechna vystoupení měla velký úspěch.

Škola se účastnila mnoha soutěží a dalších akcí, např. *Soutěže tvořivosti mládeže*, *Soutěže zdravotnických hlídek*, *Štafety přátelství*. Sportovní aktivity představovaly *Dny mládeže* konané v červnu roku 1946 a 1947 v Rokycanech; později je nahradily spartakiády. Velké úspěchy dosáhli voldušští žáci v 50. letech v *Soutěži spořivosti* vyhlášené Státní spořitelnou, při níž si děti ukládaly peníze na vkladní knížky. Celkové vklady za celou školu se pak rozpočítaly na jednoho žáka. Zdejší škola čtyřikrát za sebou obsadila I. místo v okresním kole, v kole krajském pak byla druhá a první. Třetí rok byla ale krajská a celostátní kola zrušena, což pan ředitel Pavíza negativně ohodnotil i v tisku. Právě v tomto roce vyhráli žáci národní školy z Volduch v 5. slosování výherních vkladních knížek 3 hlavní výhry v celkové výši 4624 Kč. Jako odměnu za výhru dostala škola poprvé 500 Kčs, druhý rok už jen 250 Kčs, a mohla si vystavit putovní vlajku.

Změna politického systému se projevila i v ideovém zaměření školních oslav. Do roku 1948 si žáci připomínali narození a úmrtí T. G. Masaryka a narozeniny prezidenta E. Beneše. V březnu 1948 bylo do oslavy Masarykových narozenin ještě zakomponováno 30. výročí bitvy u Bachmače (bitva československých legií proti Němcům v I. sv. válce), 5. výročí bojů u Sokolova a 30. výročí založení Rudé armády. Poslední zmínka o Masarykovi pochází ze 7. března 1950, kdy si o něm žáci vyslechli rozhlasový pořad.

Stejně tak výročí založení naší republiky bylo oslavováno jen několik prvních let po válce pod prostým názvem Svátek 28. října a průběh byl u všech podobný. Dvoudenní oslava se skládala z proslovů, oslavných básní a písní. Odpolední průvod obcí byl zakončen u pomníku padlým před školou, po kterém následoval program v Lidovém domě, na němž se podíleli především žáci. Výtěžek z roku 1948 byl věnován na pořízení rozhlasového zařízení do školy. Krátká zmínka je v říjnu 1950 a pak v roce

1955, kdy se konala „společná oslava Dne znárodnění a prohlášení čsl. samostatnosti z r. 1918“.¹³⁰

Jedinou (alespoň dle kroniky) oslavou vztahující se k významné osobnosti českých dějin (vyjma výše jmenovaných prezidentů) bylo 100. výročí narozenin J. V. Sládka připadající na 27. října 1945, které bylo připomenuto školní slavností 29. října. Kronikář zmiňuje i velkolepou oslavu v básníkově rodném Zbiroze, na které byl přítomen i tehdejší ministr školství a národní osvěty prof. Dr. Zdeněk Nejedlý.

Kronikář se ještě před únorovou revolucí velmi kladně vyjadřuje k SSSR. Zatímco o americké armádě, která ji osvobodila, nepadla již žádná zmínka, téma Sovětského svazu a Rudé armády se objevuje již od prvních měsíců po skončení 2. světové války. Můžeme tedy předpokládat, že se zde projevovalo politické směřování pisatele kroniky. Pravidelně od listopadu 1945 probíhala na škole oslava revoluce v Rusku. Nejprve pod názvem Říjnová ruská revoluce, později Velká říjnová revoluce a od roku 1958 již Velká říjnová socialistická revoluce (VŘSR). Oslavy provázely obligátní projevy, básně a hymny. Taktéž výročí založení Rudé armády se v programu objevilo již v únoru 1946. V kronice je tomuto tématu věnováno přes půl stránky oslavné řeči. „*Prodchnuta duchem svobody své vlastní země přinesla svobodu i řadě jiných, hlavně slovanských národů a států ... Jest to první armáda světa, armáda nikoli uchvatitelská, ale armáda – osvoboditelka. Náš národ ... s vděčností a láskou sklání se dnes před vítězstvími ozdobenými prapory Rudé armády. K ní přimyká své naděje v pevné jistotě, že splatí-li věrnost věrností, i v budoucnu může spoléhat na její sílu a moc, na její pevnou záštitu.*“¹³¹

Také československé ozbrojené síly byly oslavovány. 6. říjen, který původně připomínal vítězství u Dukly, se stal Dnem armády. Příslušníci vojenských posádek z Rokycan školu pravidelně navštěvovali; žáci se také několikrát podívali přímo do kasáren.

Výrazným svátkem se stal 1. máj. Zatímco první rok po válce se průvodu v Rokycanech zúčastnili pouze dělníci soc. dem. strany a strany komunistické, 1. máj 1949 byl již velkolepou oslavou, kdy za doprovodu hudby odcházeli v průvodu do

¹³⁰ SOKA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 105.

¹³¹ Tamtéž, s. 45.

okresního města i žáci a mládež. V následujících letech nejsou uváděny žádné další podrobnosti, obvykle je konstatováno, že se akce účastnili všichni žáci.

Výročí květnové revoluce a konce války se od roku 1949 ustálilo na 8. května. Při prvním výročí ve Volduchách proběhly několikadenní slavnosti, které byly zahájeny již 4. května ve slavnostně vyzdobené škole. Večer zapálil Sbor skautů oheň na hřišti, po prosloveh bylo promítáno filmové představení v Lidovém domě. Druhý den dopoledne přenášel místní rozhlas projev z Prahy, během kterého stála u pomníku padlých čestná stráž z řad hasičů a skautů. 8. května byl opět promítán film. 9. května začal den budíčkem v 6,00 hodin hudbou z rozhlasu. Během dopoledne byl opět přenášen projev prezidenta a zástupců OSN, při nichž opět stála čestná stráž u pomníku. Odpoledne byl uspořádán průvod za hudebního doprovodu, který byl zakončen u pomníku, kde žáci přednášeli básně, zazněl též proslov a hymna. Poté byl před Lidovým domem pořádán koncert, výtěžek byl darován škole na opravy. Tento den se také konala dvě ochotnická divadelní představení. V dalších letech se událost připomínala výhradně jako výročí osvobození Rudou armádou.

Školní kronika stejně jako v předchozích letech popisovala i politické události. V květnu 1946 podrobně zaznamenala volby do Ústavodárného shromáždění a v červnu druhé zvolení Edvarda Beneše prezidentem. Převratným událostem roku 1948 jsou věnovány tři strany. Únorový převrat je přirovnáván ke květnové revoluci roku 1945; kronika se samozřejmě věnuje i tragickému úmrtí Jana Masaryka, kterého označuje jako význačného bojovníka proti nacismu a také budovatele nového svobodného státu. Červen 1948 přináší zprávy o abdikaci Edvarda Beneše a zvolení Klementa Gottwalda prezidentem, který jako muž z lidu dovede zemi „*k velikému cíli – socialismu*“.¹³² Úmrtí E. Beneše v září 1948 je věnována krátká zpráva; na jeho počest žáci zazpívali hymnu a vyslechli si rozhlasový pořad. Politický převrat se odrazil i v tématech výročí, a tak se oslavovaly narozeniny J. V. Stalina, výročí úmrtí a narození V. I. Lenina nebo narozeniny K. Gottwalda. Březen 1953 pak přinesl dvě události, nejprve úmrtí Stalina a o několik dní později i úmrtí K. Gotwalda. Obě události provázelo vyhlášení státního smutku, smuteční tryzny ve městech i školách a rozhlasové přenosy pohřbů. Stalinovy narozeniny byly v prosinci 1949 dokonce

¹³² SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 70.

zakomponovány do dětské vánoční besídky. Následující roky ale nepřináší žádné zprávy o těchto ryze politických „oslavách“.

Údaje o mikulášských a vánočních besídkách se objevují do konce 40. let; od počátku 50. let se píše jen o „tradiční akci“ s názvem Děda Mráz. Mezi pravidelné akce patřil také Mezinárodní den dětí (MDD), který měl každý rok jiný průběh, ať to byla slavnost na hřišti, lampionový průvod a táborák, průvod s koloběžkami, koly a kočárky, ukázky cvičení nebo kulturní program v Lidovém domě. V roce 1960 byla k dětské slavnosti připojena i oslava 40. výročí založení KSČ a šátkování pionýrů. Také Svátek matek se postupně „vytratil“, školní kronika ho naposledy připomíná roku 1949; obecní kronika ale popisuje oslavu Svátku matek ještě v roce 1950, kdy byly vyznamenány ženy, které měly více dětí. V souladu s tehdejší ideologií si tento svátek „přivlastňuje“, protože udává, že „uznání matkám se dostává až teprve nyní, kdy si lid vládne sám ve svém socialistickém státě.“¹³³ Od roku následujícího se již slavil pouze Mezinárodní den žen (MDŽ).

Na škole fungovala také Pionýrská organizace (PO); v kronice školy se o ní ale neobjevuje mnoho záznamů. Poprvé je zmiňována až ve šk. roce 1955/1956, kdy je uvedeno, že ji navštěvovalo 30 žáků 4. a 5. ročníku. Za to obecní kronika zaznamenává založení PO na zdejší škole již 2. června 1951.¹³⁴ Ve šk. roce 1956/1957 je pouze konstatováno výrazné zlepšení činnosti změnou vedoucích; následující rok zaznamenává ale malý zájem vedoucích a naopak záslužnou činnost paní učitelky Pohnanové, která vedla zejména zdravotnické kurzy neboli BPZO („*Bud' připraven k zdravotnické obraně*“). V dubnu 1959 proběhla oslava 10. výročí založení PO; program připravili jak žáci, tak vojáci z patronátního útvaru v Rokycanech. Při této příležitosti bylo šátkováno 12 pionýrů a předány odznaky za úspěšné složení zkoušek kurzu BPZO; dvě žákyně byly za vynikající prospěch a plnění povinností za odměnu vyfoceny před pionýrským praporem. V dalším roce se podle kroniky věnovala práci PO zvýšená pozornost; jejími členy byli všichni žáci od 3. do 5. ročníku a pro mladší děti se otevřely tzv. Jiskry. Poslední informace z roku 1962 uvádí jen „*poměrně dobrou činnost*“ PO.

¹³³ SOKA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1950–1973*, s. 13.

¹³⁴ Srov. tamtéž, s. 62.

Důležitou organizací v životě školy i obce bylo *Rodičovské sdružení*, později přejmenované na *Sdružení rodičů a přátel školy* (SRPŠ), které bylo znovu ustanoveno 30. prosince 1945; členské příspěvky byly určeny na 10 Kč ročně. Místopředseda a řídící učitel Rudolf Štych převzal od někdejší pokladní vkladní knížku s obnosem 123,50 Kč. Sdružení fungovalo během války i přes zákaz činnosti a vybíralo příspěvky, a tak pokladní hotovost ke dni opětovného založení činila 3 175,80 Kč. Ve šk. roce 1951/1952 se vybíralo již 50 Kč za rok. Kromě podpory školy a později i mateřské školky, pořádalo SRPŠ i hojně navštěvované Společenské plesy.

Významnou událostí v historii školy byl rok 1952, kdy oslavila 50. výročí svého otevření. Oslavám předcházela poměrně rozsáhlá rekonstrukce; 84 000 Kč stála oprava veškerých zdí, 75 000 Kč připadlo na výměnu vnějších oken včetně rámu. Na počátku 60. let škola usilovala na základě žádosti MNV a místní organizace KSČ o to, aby mohla nést jméno Františka Hoška. František Hošek, místní rodák a člen KSČ, byl umučen roku 1943 v koncentračním táboře v Osvětimi. Přidělení titulu předcházela hloubková inspekce, která neshledala žádné „závady“, a tak škola mohla od prosince 1961 užívat název „*Základní devítiletá škola 1.–5. ročník Františka Hoška ve Volduchách*“. Dalším přelomovým rokem v jejím fungování byl rok 1965, kdy škola ukončila svoji samostatnost a byla spojena se Základní školou v Oseku. Ve skutečnosti se ale mnoho nezměnilo, voldušskou školu dále navštěvovali žáci 1.–5. ročníku, vyšší ročníky pak školu v Oseku. Zdejší ředitel Antonín Pavíza se stal zástupcem ředitele, ředitelem spojených škol se stal osecký ředitel Vlastimil Černý. Tímto rokem také končí záznamy ve školní kronice.¹³⁵ Záznamy z dalších let jsou zatím veřejnosti nepřístupné.

¹³⁵ Srov. SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*, s. 39–153.

Závěr

Voldušská obecná škola byla otevřena až 19 let po vydání *Školního řádu* Marie Terezie, mezi jehož cíle patřilo mimo jiné i vytvoření tak husté sítě škol, aby vzdělání bylo dostupné všem. Místní děti nebyly ale pochopitelně bez možnosti vzdělávání, učily se doma nebo docházely do nedalekého Oseka. Více možností nabízelo okresní město Rokycany, školy byly i v mnohých zdejších vesnicích, zejména farních. Zatímco ale ve většině z nich dnes již školy nefungují, voldušská škola pomalu nestačí uspokojovat zájem všech žáků a jejich rodičů.

Kusé informace o jejím fungování do roku 1910 přesto dokládají, jak škola dodržovala či nedodržovala platnou legislativu. Vysoký počet žáků na jednoho vyučujícího zcela koresponduje s předpisy, taktéž žáci starší 12 let povinně docházeli do opakovacích hodin, počátek výuky na konci podzimu odpovídá tomu, že děti pomáhaly nebo přímo sloužily v hospodářství; později při osmileté povinné školní docházce byly plně využívány úlevy pro žáky posledních dvou ročníků zejména v době žní. Jisté potíže se naopak ukázaly při výuce náboženství a výuce ručních prací. Kroniky z let 1910–1965 popisují již poměrně podrobně „školní život“ a přinášejí ucelený přehled o vzdělávání na zdejší škole, který zcela odpovídal situaci ve školském rezortu v každém jednotlivém období. Nejde jen o pouhé statistiky a výčty jmen, ale ukazují i bohaté (mimo)školní aktivity a propojení života vesnice se školou. Pro vesnici, kde je na rozdíl od města pouze jedna vzdělávací instituce, je škola její důležitou a nedílnou součástí; jeden z kronikářů ji dokonce nazval kulturním stánkem obce.

Snad více než kde jinde se ve školství odráží aktuální politické zřízení a jeho změny. Každý politický útvar měl ovšem jiné představy o výchově i náplni vzdělávání, každý si ale nepochybně uvědomoval, že prostřednictvím vzdělávání lze poměrně dobře ovlivňovat budoucí generace. U každého lze konstatovat, že kladlo důraz na loajalitu a vlastenectví, i když se opět náplně těchto pojmů značně lišily. Požadavky na bezmeznou úctu k habsburskému domu a apel na vlastenecký cit dobrého Rakušana byly vystřídané nadšením a hrdostí ze samostatného státu a návratem k historickým kořenům, aby je opět potlačila tvrdá nacistická diktatura; krátké poválečné uvolnění hlásící se k odkazu první republiky se vzápětí změnilo na „nadšené“ budování socialismu a obdiv k SSSR. Ze zápisů samozřejmě nemůžeme poznat, co si zejména

učitelé skutečně mysleli, i když jejich politická příslušnost či určitá osobní statečnost nebo naopak servilnost se v zápisech jistě odrážela. S určitostí lze ovšem říci, že právě škola, respektive žáci a učitelé jsou ti, kterých se nejvíce dotýkají politické změny (a nemusí jít přímo o změnu státního zřízení, stačí pouhé střídání ministrů), a také ti, kteří vytvářejí základy pro budoucí fungování státu, ať se na něm budou podílet svými vědomostmi nebo svými mravy. Při porovnání s jinými kvalifikačními pracemi, které pojednávají o historii vzdělávání v různých obcích naší vlasti, můžeme konstatovat, že Volduchy, respektive zdejší škola nijak nevybočovala a situace zde byla podobná dění ve zbytku monarchie a později republiky.

Tato práce mi zcela jistě pomohla k tomu, abych, jak napsal voldušský kronikář a učitel Čeněk Knittl, nebyla ve svém domově cizincem. Jako pedagogovi mi připomněla, jak mnoho můžeme působit na naše svěřence, kolik toho můžeme v našem povolání dokázat a ovlivnit aneb jak řekl již Cicero: *„Dobře vésti mládež znamená také tvořit a přetvářet stát.“*

Seznam použitých zdrojů

Archiválie:

Státní okresní archiv Rokycany. *Kronika obce Volduchy 1922–1927*. Fond AO Volduchy č. 93, inv. č. 16. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00093-obec-volduchy-1922-1927>>.

Státní okresní archiv Rokycany. *Kronika obce Volduchy 1924–1949*. Fond MNV Volduchy č. 178, inv. č. 31. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00178-obec-volduchy-1924-1949>>.

Státní okresní archiv Rokycany. *Kronika obce Volduchy 1950–1973*. Fond MNV Volduchy č. 178, inv. č. 32. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00178-obec-volduchy-1950-1973>>.

Státní okresní archiv Rokycany. *Kronika obecné školy Volduchy 1910–1932*. Fond OŠ Volduchy č. 310. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00310-skola-volduchy-1910-1932>>.

Státní okresní archiv Rokycany. *Kronika obecné školy Volduchy 1932–1939*. Fond OŠ Volduchy č. 310. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00310-skola-volduchy-1932-1939>>.

Státní okresní archiv Rokycany. *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*. Fond OŠ Volduchy č. 310. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00310-skola-volduchy-1941-1965>>.

Státní okresní archiv Rokycany. *Kronika Dělnické tělovýchovné jednoty Volduchy 1913–1939*. Fond DTJ Volduchy č. 865. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/soap-ro-00865-telovychova-volduchy-1913-1938>>.

Státní okresní archiv Rokycany. *Kronika města Rokycany 1907–1918*. Fond AM Rokycany č. 13. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00013-mesto-rokycany-1907-1918>>.

Státní okresní archiv Rokycany. *Kronika města Rokycany 1919–1937*. Fond AM Rokycany č. 13. Dostupné též na WWW:< <http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00013-mesto-rokycany-1919-1937>>.

Státní okresní archiv Rokycany. *Kronika města Rokycany 1938–1947*. Fond MěNV Rokycany č. 231, inv. č. 376. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00231-mesto-rokycany-1938-1947>>.

Knižní zdroje:

HRACHOVÁ, HANA a kol. *Rokycany*. Praha: NLN, 2011. ISBN 978-80-7422-100-2.

Kol. autorů. *Politický a školní okres Rokycanský*. Rokycany: Jos. B. Zápotočný, 1898. ISBN nevedeno.

LÖFFELMANN, PAVEL. *Stanislav Broj, obhájce venkova*. Kasejovice 2005. ISBN nevedeno.

MORKES, FRANTIŠEK. *Československé školy v letech 2. světové války*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2005. ISBN 80-901461-8.

MORKES, FRANTIŠEK. *Devětkrát o českém školství*. Praha: Pedagogické muzeum J. A. Komenského, 2004. ISBN 80-901461-6-3.

MORKES, FRANTIŠEK. *Učitelé a školy v proměnách času*. Plzeň: Pedagogické centrum, 1999. ISBN 80-7020-051-0.

SOMR MIROSLAV a kol. *Dějiny školství a pedagogiky*. Praha: SPN, 1987. ISBN 14-601-87.

VEJVODA, ZDENĚK. *Plzeňsko v lidové písni*, 1. díl. Praha: Folklorní sdružení ČR, 2011. ISBN 978-80-904937-3-5.

Články:

Za řed. Em. Jaňourem. *Český deník*, roč. XXXII, č. 79/1944.

TÝCOVÁ, VLADIMÍRA. Emanuel Jaňour – hudebník, kterému se nesplnilo poslední přání. *Voldušský občasník*, roč. 5, č. 1, březen 2004, s. 11.

Internetové zdroje:

Archiv kanceláře prezidenta republiky. *Řád Tomáše Garrigue Masaryka IV. třídy* [online]. Dostupné na

WWW:<<http://www.prazskyhradarchiv.cz/archivKPR/upload/tgm4.pdf>>.

Český statistický úřad [online]. Dostupné na

WWW:<<https://www.czso.cz/documents/10180/32853387/1300721603.pdf/cba78096-1cf5-4fde-b20a-3074b2f135f9?version=1.0>>.

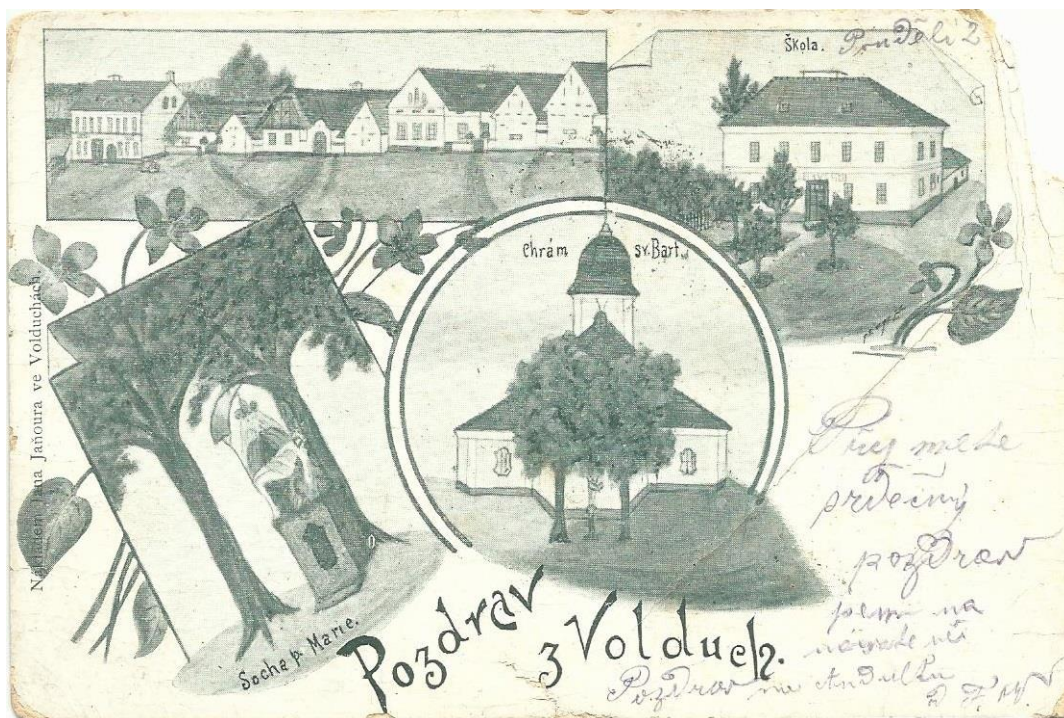
Obec Medonosy [online] . Dostupné na WWW:<<http://www.obecmedonosy.cz/historie-obce/d-1036/p1=52>>.

Rokycanští patrioti. *Rokypedie* [online]. Dostupné na

WWW:<http://rokypedie.rokycanstipatrioti.cz/index.php?title=Hlavn%C3%AD_strana>.

Přílohy

Příloha I

Volduchy, pohled, rok 1901 (škola vpravo nahoře).

Archiv Jindřišky Klírové, Volduchy.

Příloha II

Volduchy, pohled, rok 1911 (škola nahoře, vedle ní kostel sv. Bartoloměje).
Archiv Jindřišky Klírové, Volduchy.

Příloha III

Obecná škola Volduchy, patrně rok 1902 – slavnostní shromáždění při otevření školy.

Obecná škola Volduchy, rok 1930.

BATĚK FRANTIŠEK a kol. *Rokycansko na starých pohlednicích*. Petr Prášil: Hostivice, 2007. ISBN 978-80-86914-00-8.

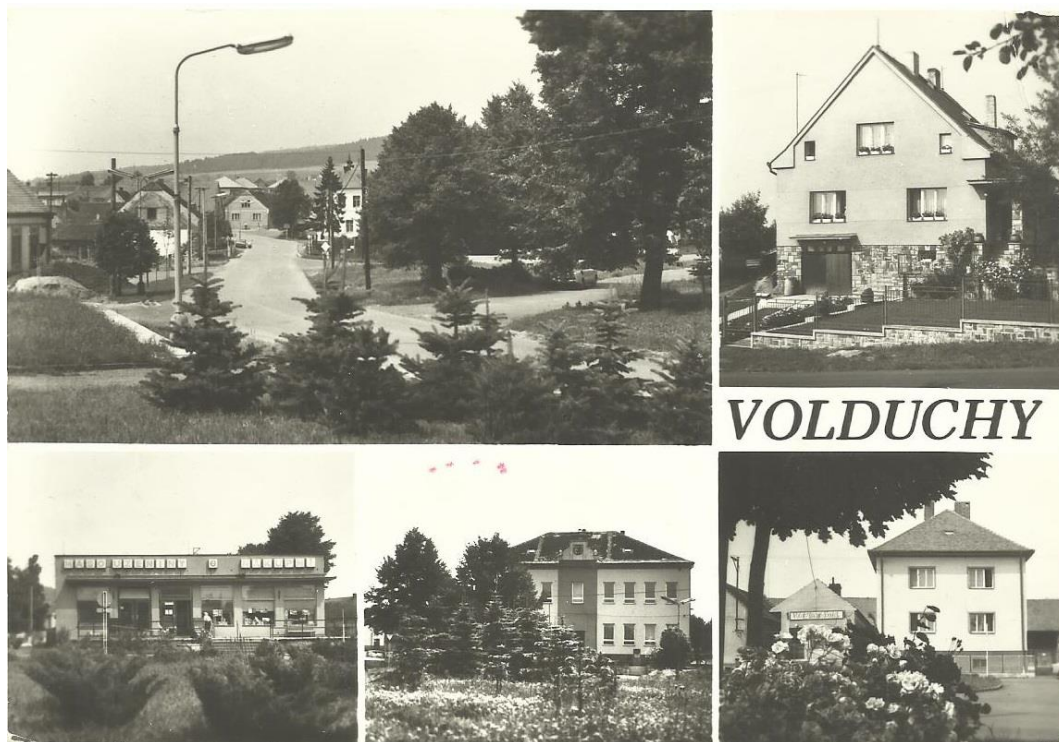
Příloha IV

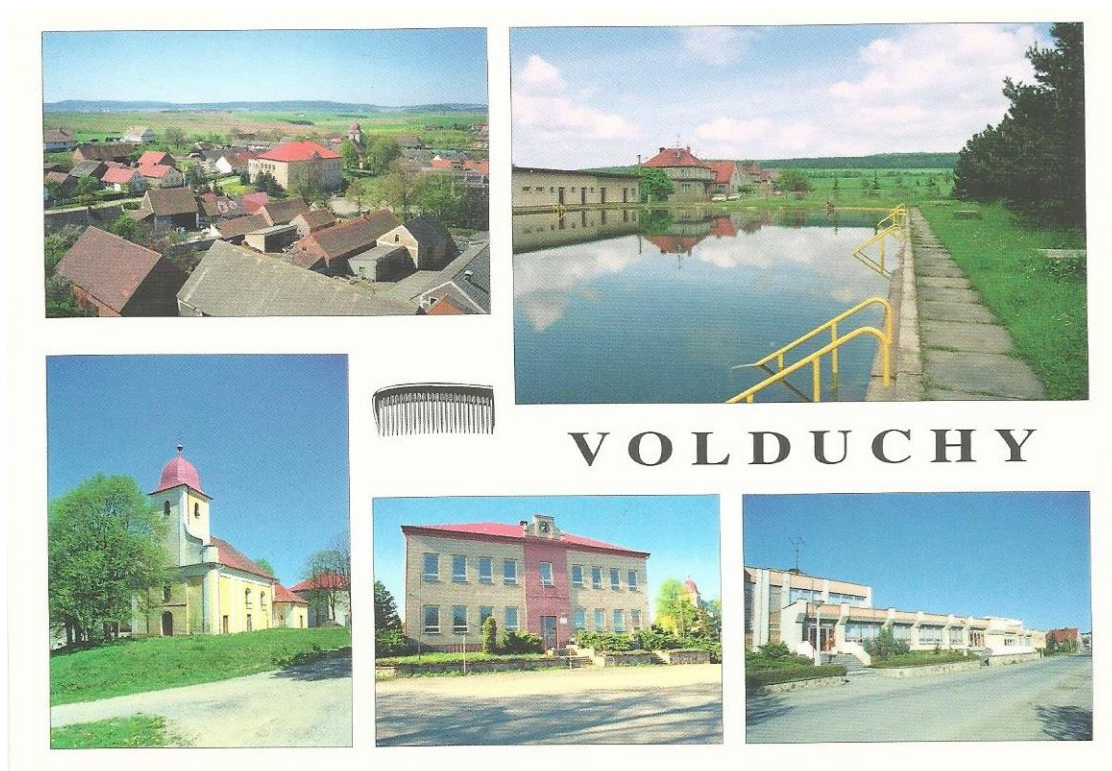
Národní škola Volduchy, 50. léta 20. století.

Archiv Hany Kozelkové, Volduchy.

Příloha V

Volduchy, pohled, (škola dole uprostřed).

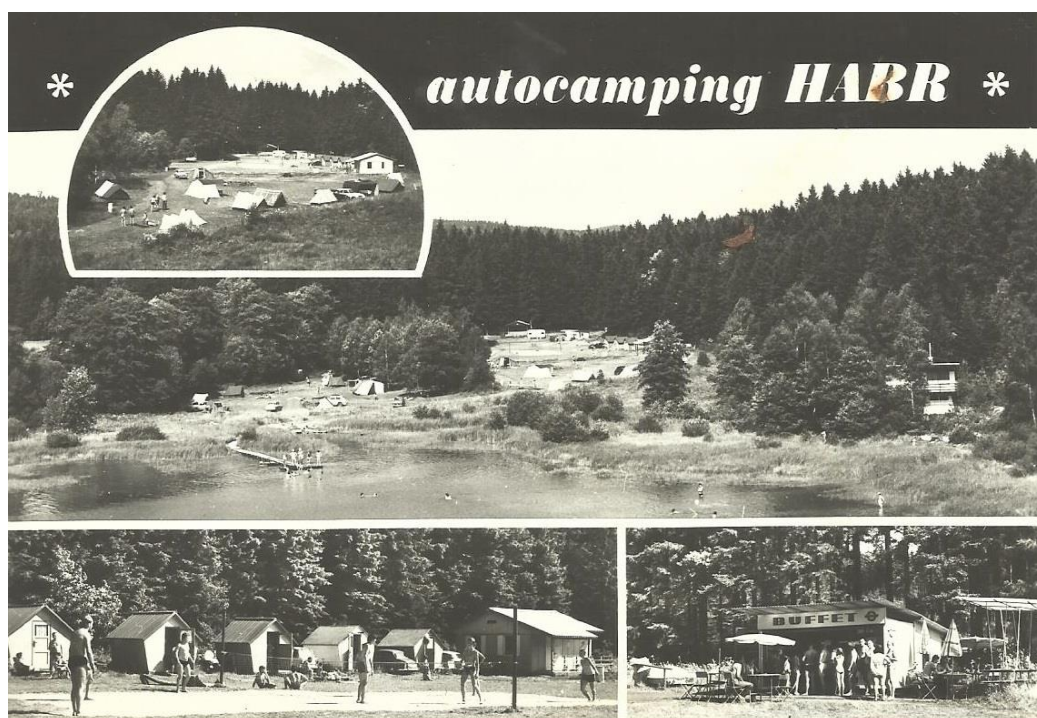
Volduchy, pohled, (škola dole uprostřed; vlevo dole kostel sv. Bartoloměje).

Archiv Jindřišky Klírové, Volduchy.

Příloha VI

Habr, pohled.

Autokemp Habr, pohled.

Archiv J. Klírové, Volduchy.

Příloha VII

Emanuel Jaňour, pedagog, hudebník, nedatováno.

SOkA Rokycany, sbírka fotografií, nezpracováno.

Příloha VIII

Stanislav Broj, 30. léta 20. století

Wikipedie. Dostupné na

WWW:<https://cs.wikipedia.org/wiki/Stanislav_Broj#/media/File:Broj_stanislav30s.jpg>.

Eduard Raus, děkan, rok 1884.

SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Rokycany 1845–1900*. Fond I. NŠ Rokycany č. 742, inv. č. 445. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00742-skola-rokycany-1845-1900>>.

Eduard Raus, děkan, rok 1906.

SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy chlapecké Rokycany 1895–1926*. Fond I. NŠ Rokycany č. 742, inv. č. 446. Dostupné též na

WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00742-skola-rokycany-1895-1926>>.

Příloha XI

František Václav, učitel, r. 1893.

SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Rokycany 1845–1900*. Fond I. NŠ Rokycany č. 742, inv. č. 445. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00742-skola-rokycany-1845-1900>>.

Řehoř Krbeček, (řídící) učitel, r. 1895.

SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy chlapecké Rokycany 1895–1926*. Fond I. NŠ Rokycany č. 742, inv. č. 446. Dostupné též na

WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00742-skola-rokycany-1895-1926>>.

Příloha XIII

Václav Runt, učitel, 1907.

V. Runt jako voják v 1. světové válce, rok 1914.
SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy chlapecké Rokycany 1895–1926*. Fond I. NŠ
Rokycany č. 742, inv. č. 446. Dostupné též na
WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00742-skola-rokycany-1895-1926>>.

Svatební fotografie Marie Krátké a JUDr. Jana Plimla, 25. srpna 1923.

Archiv Ladislava Plimla, Plzeň.

Příloha XV

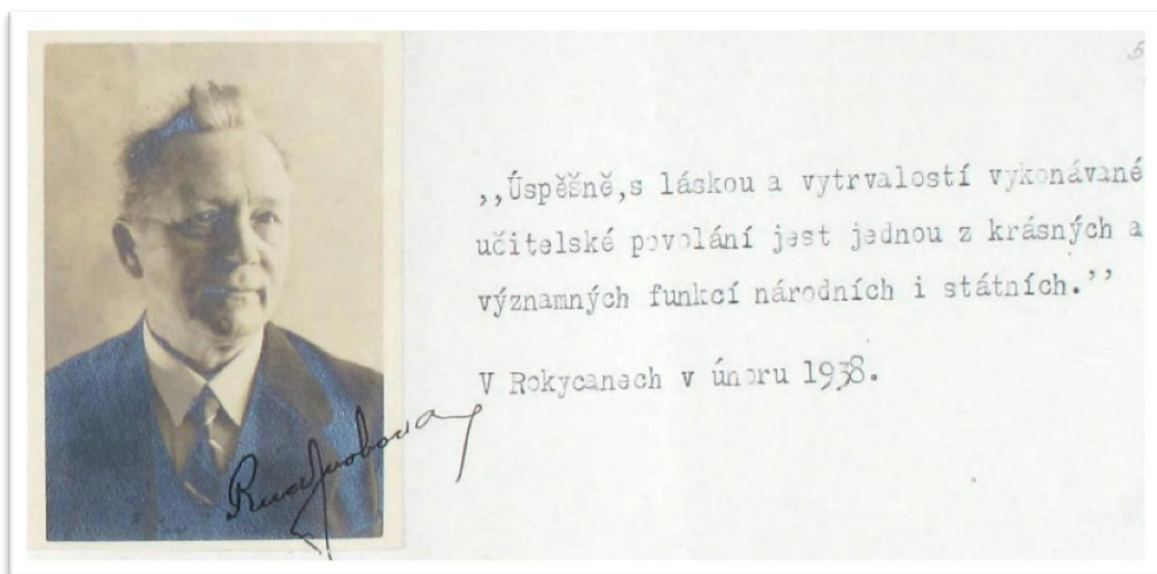
Anna Karásková, industriální učitelka, r. 1924.

SOka Rokycany, *Kronika měšťanské školy Mýto 1922–1933*. Fond OMŠ Mýto č. 409.
Dostupné též na WWW: <<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00409-skola-myto-1922-1933>>.

Marie Křepelková, učitelka, r. 1930.

Příloha XVI

Rudolf Svoboda, okresní školní inspektor, únor 1938.

SOkA Rokycany, *Kronika obecné školy Volduchy 1932–1939*. Fond OŠ Volduchy č. 310. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00310-skola-volduchy-1932-1939>>.

Obecná škola Volduchy, patrně mezi lety 1911–1914.

Archiv Karla Aubrechta, Volduchy.

Obecná škola Volduchy, patrně školní rok 1922/1923, řídící učitel Čeněk Knittl.
Archiv Karla Aubrechta, Volduchy.

Příloha XIX

Obecná škola Volduchy, patrně školní rok 1922/1923.

Archiv Karla Aubrechta, Volduchy.

Příloha XX

Obecná škola Volduchy, I. třída, školní rok 1927/1928, učitelka Emilie Vorlová.

Archiv Hany Kozelkové, Volduchy.

Příloha XXI

Žáci obecné školy Volduchy, mezi lety 1932–1935.

Obecná škola Volduchy, třída III.b, patrně školní rok 1936/1937.

Archiv autorky práce.

Obecná škola Volduchy, I. třída, patrně školní rok 1938/1939.

Archiv Jindřišky Klírové, Volduchy.

Národní škola Volduchy, školní rok 1954/1955, ředitel Antonín Pavíza, učitel Vlastimil Černý.

Archiv Hany Kozelkové, Volduchy.

Národní škola Volduchy, I. třída, školní rok 1954/1955.

Archiv Karla Aubrechta, Volduchy.

Příloha XXV

Národní škola Volduchy, I. třída, školní rok 1955/1956, ředitel Antonín Pavíza.
Archiv Hany Kozelkové, Volduchy.

Příloha XXVI

Národní škola Volduchy, školní rok 1955/1956.

Archiv Hany Kozelkové, Volduchy.

Příloha XXVII

Národní škola Volduchy, školní rok 1956/1957.

Archiv Hany Kozelkové, Volduchy.

Základní škola Volduchy, I. třída, školní rok 1961/1962.

Archiv Jarmily Bejčkové, Volduchy.

**Dětská divadelní hra *Krakonošova medicina* sehraná žáky voldušské školy pod vedením ředitele Antonína Pavízy, 20. června 1953.
Archiv Elišky Aubrechtové, Volduchy.**

Dětská divadelní hra *Krakonošova medicina* sehraná žáky voldušské školy pod vedením ředitele Antonína Pavízy, 20. června 1953.
Archiv Elišky Aubrechtové, Volduchy.

Dětská divadelní hra *Krakonošova medicina* sehraná žáky voldušské školy pod vedením ředitele Antonína Pavízy, 20. června 1953.
Archiv Elišky Aubrechtové, Volduchy.

Dětská divadelní hra *Krakonošova medicina* sehraná žáky voldušské školy pod vedením ředitele Antonína Pavízy, 20. června 1953.

Archiv Elišky Aubrechtové, Volduchy.

Mezinárodní den dětí, Volduchy, červen 1954, vlevo ředitel školy Antonín Pavíza. SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1950–1973*. Fond MNV Volduchy č. 178, inv. č. 32. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00178-obec-volduchy-1950-1973>>.

Mezinárodní den dětí, Volduchy, červen 1954.

SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1950–1973*. Fond MNV Volduchy č. 178, inv. č. 32. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00178-obec-volduchy-1950-1973>>.

Mezinárodní den dětí, Volduchy, červen 1954.

SOkA Rokycany, *Kronika obce Volduchy 1950–1973*. Fond MNV Volduchy č. 178, inv. č. 32. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00178-obec-volduchy-1950-1973>>.

Dětské divadlo *Čtverák Hastrman* sehrané žáky voldušské školy pod vedením ředitele Antonína Pavízy, 5. dubna 1956.

SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*. Fond OŠ Volduchy č. 310. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00310-skola-volduchy-1941-1965>>.

Dětské divadlo *Čtverák Hastrman* sehrané žáky voldušské školy pod vedením ředitele Antonína Pavízy, 5. dubna 1956.

SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*. Fond OŠ Volduchy č. 310. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00310-skola-volduchy-1941-1965>>.

Dětské divadlo *Čtverák Hastrman* sehrané žáky voldušské školy pod vedením ředitele Antonína Pavízy, 5. dubna 1956.

SOkA Rokycany, *Kronika obecné, národní a základní školy Volduchy 1941–1965*. Fond OŠ Volduchy č. 310. Dostupné též na WWW:<<http://portafontium.cz/chronicle/soap-ro/00310-skola-volduchy-1941-1965>>.

Mateřská škola Volduchy (v budově národní školy), školní rok 1954/1955.

Archiv Karla Aubrechta, Volduchy.

Příloha XXXX

Mateřská škola Volduchy (v budově základní školy), školní rok 1960/1961.

Archiv Jarmily Bejčkové, Volduchy.

ČESKOSLOVENSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA

ZÁKLADNÍ DEVÍTILETÁ ŠKOLA
1. až 5. ročník
VE VOLDUCHÁCH okr. Rokycany

Třída 1. Školní rok 1961/1962.
Postupný ročník 1. Číslo v třídním výkazu 13.

VYSVĚDČENÍ

Jméno a příjmení: Jarmila Vyletová

Data narození: den 10. měsíc květen rok 1955.

místo Rokycany, okres Rokycany

Národnost: česká Státní příslušnost: československá

	I. pololetí	II. pololetí
Chování	-	/
Prospěch v učebních předmětech		
Český jazyk	-	/
Počty	/	/
Tělesná výchova		/
Výtvarná výchova		/
Hudební výchova		/
Pracovní vyučování		/
	/	/

Svoboda 4 - 144369/I - 1961 SPN, SŠ - Pro 1. a 2. ročník - 2103 a

Vysvědčení z I. třídy, školní rok 1961/1962.

Archiv Jarmily Bejčkové, Volduchy.

Abstrakt

ČARNOGURSKÁ, LENKA Bc. *Historie vzdělávání v obci Volduchy do roku 1965*. České Budějovice 2017. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologických věd. Vedoucí práce doc. ThDr. Rudolf Svoboda ThD.

Klíčová slova: historie vzdělávání, obecná, národní a základní škola, výuka, žáci, učitelé, slavnosti, události, mimoškolní aktivity, Volduchy.

Práce se zabývá počátky a historickým vývojem elementárního vzdělávání v obci Volduchy od konce 18. století do roku 1965. Shrnuje a analyzuje dostupné regionální prameny. První kapitola se věnuje historii obce Volduchy. Další kapitoly sledují změny v pedagogickém sboru, stavy žactva, náboženské vyznání, organizaci výuky, mimoškolní aktivity, četné oslavy, významné události, sbírky i využívání školní budovy. Práce se také zaměřuje na vliv historických událostí a politických změn na školství.

Abstract

The history of education in the village of Volduchy until 1965.

Keywords: history of education, general, national and elementary school, curriculum, pupils, teachers, celebrations, events, extracurricular activities, Volduchy.

The diploma work focuses on the beginnings and historical development of elementary education in the village of Volduchy since the end of 18th century until 1965. It summarizes and analyzes available regional sources. The first chapter is about the history of Volduchy. Next chapters follow the changes in pedagogical staff, number of pupils, denomination, organisation of education, extracurricular activities, numerous celebrations, significant events, teaching collections as well as the use of the school building. The diploma work also focuses on the influence of historical events and political changes on education.